

„A valamikori templom(ok) helyére különleges épületet terveztek. Olyat, amelyet e sorok írója is csak félve nevez templomnak, hiszen a házban egy fedél alatt kapnak majd helyet a három monoteista világvallás képviselői. Az épületben lesz egy keresztyének számára berendezett imaterem, egy zsinagóga és egy mecset.”
House of One, avagy: templom „három az egyben” ► 5. oldal

Megköszönve olvasóink türelmét, szerkesztett formában természetesen idén is átnyújtjuk a révfülöpi Ordass Lajos Evangélikus Oktatási Központban február 6–8. között, immár nyolcadik alkalommal megrendezett Luther-konferencián elhangzott előadások szövegét. (Az *Evangelikus.hu* internetes oldalon meg is tekinthető előadások közül dr. Ittész Gáborét következő, virágvasárnapi lapszámunkban közöljük.)

Luther-konferencia ► 7–10. oldal

A hit botránya ► 2. oldal
Az egyház védőhálójában ► 3. oldal
Határtalan inalánc ► 4. oldal
Szerb Antal és Kerecsényi Dezső ► 6. oldal
Középpontban a Szentírás ► 11. oldal
Gazdálkodj okosan! ► 12. oldal

KÉP: PEJAC

Böjti képmeditáció

Persze hogy van megtorpanás. Persze hogy van bizonytalanság. A kudarcaim után mindig azzal hitegetem magam, hogy most már elég tapasztalt leszek a problémáim kezeléséhez. Aztán mégis rendre túltesznek rajtam az újabb kihívások.

Ráadásul néha olyan helyzetek adódnak, amelyekből semmiképpen sem tudok jól kijönni. Miért nem lehet úgy, hogy a jelek mindig egyértelműek, és csak rajtam múlik, hogy következetes maradok-e?

Persze ha belegondolok, voltak olyan esetek is, amikor az egyértelmű jelek ellenére mégis a saját fejem után mentem. Elismerem, rászolgáltam, hogy kiszolgáltattott legyek.

Mégis ágaskodik a nem létező önérzetem, hogy velem ne beszéljen rébuszokban még az Isten se. Pláne ő ne. Hiszen neki kell a legjobban tudnia, hogy mennyire esendő vagyok. Adjon olyan feladatokat, amelyeket megoldhatok, és amelyek teljesítése után egy kicsit legalább büszke lehetek magamra.

De nem elég, hogy ő hallgat, hanem ráadásul még jönnek a börtört közheyeikkel is a jó tanácsadók, mint például: „az igazság mindig a kettő között van”. De kérdem én: két ostobaság közt ugyan mit keresne az igazság?

És miért olyan egyértelmű, hogy egyik választás sem helyes? Legalábbis egy harmadik út mindkettőnél értelmetlenebbnek tűnik.

Talán meg kéne fordulni? De akkor mi van az eddigiekkel? Mi van a követéssel? Mi van azzal, hogy ő, aki elhívott engem, velem volt? Lehet, hogy a tévutakon is mellettem jött? És csak így akar rávezetni a helyes irányra? – Talán tényleg meg kéne fordulni. Jobb később, mint soha.

■ BARTHA ISTVÁN

Forrás: *Evangelikus.hu*

Lelki és anyagi kincsekről született döntés

A Fébé ingatlanai a Magyarországi Evangélikus Egyház tulajdonába kerültek

► A Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület történelmi fordulópontot tudhat maga mögött, hiszen egy ajándékozási szerződés aláírásával 2015. március 11-én az egyesület ingatlanai a Magyarországi Evangélikus Egyház tulajdonába kerültek. *Görög Zoltánné Szántó Hajnalka*, a Fébé főnökösszonya az anyaházban tartott alkalmon megnyitóbeszédében hangsúlyozta: több mint egy évtizede folytak már a tárgyalások arról, hogy miként helyezték biztonságba az egyre jobban megcsappanó egyesület és az idősödő, elerőtlenedő diakonissza testvérek vagyonát.

Amikor három évvel ezelőtt *Fabiny Tamás* püspök beiktatta szolgálatába *Görög Zoltánnét*, majd néhány hónap múlva *Sztojanovics András* lett a Fébé lelkesze, a diakonissza testvérekkel beszélgetni kezdtek arról, hogy mi legyen a vagyonukkal. A diakonisszák részéről 2014. január 24-én született egy nyilatkozat, amelyben arra kérték a Magyarországi Evangélikus Egyházat, hogy a továbbiakban kezelje a vagyonukat. Sok jogi feladatot megoldva múlt szerdán aláírhatták a szerződést.

Bár az alkalom maga jogi aktus volt, de Isten népe az ígéből él, ezért *Sztojanovics András*, a Sarepta Budai Evangélikus Szeretetotthon vezetője

bibliolvasással folytatta az ünnepséget. *Márk evangéliuma* 9. fejezetének 38–41. versét idézve az igehirdető elmondta, hogy valami egészen új kezdődött 1924-ben: a diakonissza testvérek szolgálni kezdtek.

– Szép szolgálatot végeztek, és rengeteg kincset gyűjtöttek össze a diakonisszák – mondta az intézményvezető. – Ha ők nem dolgoztak volna olyan önfeláldozó módon, akkor a mai egyházban sok minden nem lenne. A huszadik század szörnyű történelmében munkájukat számos dolog hátráltatta és rombolta, elpusztítani azonban mégsem tudta. A testvérek lelki kincsei mind a mai napig hatnak. De az adományok révén gyűjtött anya-

gi javak gondokkal terhes örökségként nehezdednek rájuk. Ma ott tartunk, hogy amikor a diakonissza testvérek elfogynak, megmaradnak a lelki kincsek, de döntenünk kell az anyagiakat illetően – helyezte a jelenlétük szívére a jövő kérdését *Sztojanovics András*.

Bár a világ nyugati részén szintén fogás tapasztalható a diakonisszák között, ott kialakult az a hagyomány, hogy a munkájuk nyomán előállt javakra az egyházak viselnek gondot.

– Ebben a helyzetben Magyarországon az evangélikus egyház az, amelyik meg tudja őrizni és folytatni tudja azt a munkát, amelyet a testvérek végeztek – mondta *Sztojanovics András*. – Isten szolgáinak közössége a biztosíték arra, hogy a vagyon nem ügyeskedők kezébe kerül a szerződés aláírásával, hanem jó kezekbe. Valami szép és jó elindul most, ami nem valaminek a végét jelenti, hanem valaminek a kezdetét. Bár ez más, mint ami eddig volt – hiszen nem lesz az utánuk jövő generációnak szép viselete –, de reméljük, hogy szívük és kezük lesz ahhoz, hogy amit a diakonissza testvérek elkezdtek, azt ők továbbvigyék.

Gregersen-Labossa György lelkes beszédében kitért arra, mennyire fontos volt napjainkig a diakonisszák munkája egyházunk életében. A jövőt illetően az intézmények kérdésén túl a távolabbi kilátásokra és irányokra is utalt a diakóniai bizottság elnöke.

Sokrétű kérdéseket emlegetett. Rámutatott lelkeszként a teológiai perspektívákra, a Sztello Gábor-i örökségre, a kezek evangéliumára, amely nemcsak az imádkozást, ha-

nem a kétkezi szolgálatot és a tisztességes munkát is jelképezi. Elemezte azokat a bizonytalanságokat, amelyek a szociális ellátás terén az állam és az egyházak kapcsolatában vannak; méltatta az egyesületi forma adta egyházi lehetőségeket; hangsúlyozta a diakóniai intézményekben dolgozók testvéri közösséggé formálásának fontosságát és a diakóniai, diakonatusi képzések jelentőségét.

Ezután következett a szerződés aláírása. *Krámer György* országos irodaigazgató megköszönte az evangélikus egyház nevében azt, hogy ez a jelentős ingatlanvagyon átkerülhetett az egyház tulajdonába.

– Ez a nap nemcsak az öröm, hanem a büszkeség napja is, hiszen önök, diakonisszák az életükkel és a jelenlétükkel régi és el nem avuló keresztény értékeket képviselnek, és büszkéek lehetnek az elért eredményekre. Ez a mai nap egyfajta staféta-

átadás: valakinek átadjuk az irányítást, mert bízunk abban, hogy nála jó kezekben lesz. Szeretném a bizalmukat kérni: bízzanak abban, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház valóban az értéket, a küldetést és a hivatást is hozzá fogja kapcsolni az önként adott ajándékhoz, és továbbviszi a Fébé szellemiségét és hitvallását!

A Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület alábbi ingatlanai kerültek át az ajándékozási szerződéssel a Magyarországi Evangélikus Egyház tulajdonába: a Fébé-anyaház épülete és telke, valamint a lelkeszotthon telke (1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 193.); Mátyászentimre-Bagolyirtáson a Názáret-templom, a Fébé-üdülő és a telek.

A szerződés aláírásának jogi aktusát *Benkő Ingrid*, egyházunk országos irodájának jogtanácsosa felügyelte.

■ HORVÁTH-BOLLA ZSUZSANNA

Forrás: *Evangelikus.hu*

A SZERZŐ FELVÉTELEI

Görög Zoltánné Szántó Hajnalka és Krámer György aláírja a dokumentumot – a Fébé elnökösszonyával interjúnk a 3. oldalon

Oratio œcumenica

Mindenható, örök, irgalmas Isten! Hálát adunk azért, hogy naponta tápláld testünket és lelkünket. Köszönjük, hogy romboló és pusztító cselekedeteink felmérhetetlen nagysága ellenére még mindig van számunkra friss levegő, tiszta víz és egészséges táplálék. Segíts minket arra, hogy irántad való hálával tekintsünk a teremtet világra. Jézus nevében kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

Könyörgünk a gyermekekért és a fiatalokért. Segítsd őket, hogy megtalálják az életet megtartó és a jövőjükhöz szükséges értékeket. Óvd meg őket az olyan ártalmaktól, amelyek szennyesek, és csak kárt okoznak. Óvd meg őket a hamis élvezetektől. Add meg nekik a friss forrásvíz illatát és a mindennapi kenyér jó ízét. Indítsd őket szeretetre és türelemre egymás és az idősebbek iránt. Jézus nevében kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

Kérünk, állítsd meg az emberi életet veszélyeztető és a teremtet világot romboló háborús eseményeket. Indítsd megértésre a türelmetleneket és belátásra az önmagukkal eltelt embereket, hogy ne uralkodjanak öncélú, durva indulatok országok, népek és csoportok között. Félelemmel gondolunk a világunkban felgyülemlett fegyverazenálra és a kiszolgáltatott, elszegényedett emberek, éhező gyermekek és szenvedő betegek kínjaira. Állítsd meg a gyilkos szándékot, és ébressz elhatározást felelős politikusok életében a béke iránt. Jézus nevében kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

A böjti úton adj erőt a lemondásra, az önmegtartóztató életre és szeretni a mellettünk élőket. Lássuk meg társainkban – a családi életben és a hivatásban egyaránt – azokat, akiket segíthetünk küzdelmeik között. Támogass, hogy a törődésben ne lankadjunk, a felénk érkező szeretetet pedig hálával fogadjuk el. Ne töltsd be szívünket a hatalmaskodás, egymás legyőzésének szándéka, és segíts, hogy ne kezdeményezzünk veszekedést. Jézus nevében kérünk...

[Gyülekezet:] *Urunk, hallgass meg minket!*

Indíts most terített asztalodhoz, hogy gyermekeid közösségében, méltón ünnepeljük szent vacsorádat. Belőle erőt merítsünk, hitet és reménységet ahhoz, hogy követeid lehessünk gyülekezetben, egyházban és mindenütt. Az élet kenyere tápláljon minket, hogy békesség, odaadás és megelégedés jellemezze életünket. Egykor pedig hadd lehessünk örök asztalod vendégei Jézus Krisztus érdeméért...

[Gyülekezet:] *Amen.*

SEMPER REFORMANDA

„Nézem a Krisztust, ahogy reszket a Gecsemáné-kertben. Oly iszonyatos a gyötrődése, hogy vért verejtekézik. Ide juttatta az én bűnöm, amely rajta van. Ott is hagyom hát, s bizonyosan tudom, hogy akármikor kerülök is ítéletre, Isten nem talál rajtam bűnt. Lám, így szolgál neked vigasztalásodra még a Gecsemáné is. Hogy bizonyosan tudhassad: Krisztus magára vette bűnödét, és megfizetett azért. Ha pedig bűnöd a Krisztuson van, akkor jó helyen van. Nyugodt lehetsz!”

➤ **Luther Márton:**
Jer, örvendjünk, keresztyének!
(Szabó József fordítása)

BÖJT 5. VASÁRNAPJA (JUDICA) – 1MÓZ 22,1–14

A hit botránya

A VASÁRNAP IGÉJE

szegezi a kérdést: „*Itt van a tűz meg a fa, de hol van az áldozatra való bárány?*”, Ábrahám így válaszol: „*Isten majd gondoskodik az áldozatra való bárányról, fiam.*”

Hogy Ábrahám mire gondolt, amikor ezt a profetikuss mondatot kimondta, azt sosem fogjuk megtudni. Lehet, hogy úgy értette: Isten a föláldozása után, a halálban is gondoskodni fog a fiáról. De nem is az a fontos, hogy Ábrahám mire gondolt, vagy hogy Izsák mit értett meg belőle. Isten ígéjének jelentése soha nem attól függ, hogy akár a tolmácsolói, akár a hallgatói mit és mennyit fogtak fel. Isten ígéjének a Szentlélek az egyetlen autentikus magyarázója.

Merész kijelentés ez, amely rögtön újabb kérdést vet föl: miből ismerhető fel, hogy egy magyarázat a Szentlélektől van-e, vagy csak újabb emberi agyszülemény? Miből tudhatjuk, hogy például az említett rabbinista magyarázat ez utóbbi kategóriába tartozik, sok más, egyházi vagy egyházasnak tűnő magyarázattal együtt?

„*Bizony, a ti gondolataitok nem az én gondolataim, és a ti utaitok nem az én utaim – így szól az Úr*” – olvashatjuk *Ézsaiás próféta könyvében* (55,8). A hit botrányát – és *Judica* vasárnapján vagy más nevén passióvasárnapon bátran hozzátehetjük: a kereszt botrányát – elsimító, annak élet leköszörülő magyarázatok bizto-

san nem a Szentlélektől vannak. Nemcsak az említett rabbinista magyarázatra érvényes ez, hanem arra a középkori – ma már hagyományosnak számító – egyházi magyarázatra is, amely a tűzfát hátán hordó Izsákban a keresztjét hordozó Krisztus előképét véli fölfedezni.

Nemcsak azért mondom ezt, mert meggyőződéseim szerint Luthernak igaza van, amikor azt mondja, hogy az ószövetségi történetekben Krisztust soha nem emberi szereplők jelenítik meg, hanem egyedül Isten, aki már az ó szövegben is népe szabaddítójaként, megváltójaként jelenik meg és cselekszik. Hanem azért mondom, mert a hit botránya nem azonos azzal, ami az értelmünket botráncztatja. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy az értelmünk botráncozásának oka erkölcsi természetű. A hit botránya azonban teológiai botrány. Mert amit Isten itt Ábrahám szájával kimond – „*Isten majd gondoskodik az áldozatra való bárányról...*” –, az nem erkölcsi, hanem teológiai botrány.

A mindenkori teológiai gondolkodás szerint Istennek van szüksége áldozatra, és arról az embernek kell gondoskodnia. A Szentlélek, a próféta Lelke azonban feje tetejére állítja a teológiát, amikor Ábrahám szájával így szól: „*Isten majd gondoskodik az áldozatra való bárányról...*”

Isten fog áldozatot bemutatni az embernek? Ki hallott már ilyet? Ez botrány! Pedig az *Ószövetség* prófétái következetesen hangoztatják: Istennek nincs szüksége áldozatra, és nem gyönyörködik az emberek áldozataiban. „*Mert szeretetet* (más for-

dítás szerint irgalmasságot) *kívánok, és nem áldozatot, Isten ismerte-tét, és nem égőáldozatokat*” – olvassuk *Hóseás könyvében* (6,6). Jézus pedig így erősíti meg a prófétai szót: „*Menjetek, és tanuljátok meg, mit jelent ez: Irgalmasságot akarok, és nem áldozatot.*” (Mt 9,13)

De ha nem Istennek van szüksége az áldozatra, akkor kinek? Az ószövetségi történet szerint Ábrahámnak volt rá szüksége. A szöveg tanúsága szerint Isten nem is mondja, hogy „*nekem áldozd fel a fiadat*”, hanem csak azt mondja: „*áldozd fel!*” Mert Ábrahámnak kellett megvívnia önmagával a harcot: le tud-e mondani Isten kedvéért a legdrágább kincséről, Izsákról, a fiáról. Ábrahámnak volt rá szüksége, hogy ezt a harcot győzelemmel vívja meg. Ez a harc – miközben szinte belehalt – új emberré szülte Ábrahámot, aki ennek a küzdelemnek eredményeként válhatott „minden hívó atyjává” (lásd Róm 4,11).

Hasonlóképpen Jézus kereszttáldozatára sem Istennek volt szüksége. Ellenkezőleg: ezt a nemcsak értelmünket botráncztató, de minden idők legnagyobb teológiai botrányát is jelentő áldozatot Isten hozta meg értünk, elveszett, bűnös emberekért. Miért? Mert nekünk volt és van rá szükségünk, és „*mert úgy szeretete Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen*” (Jn 3,16).

Krisztus kereszttáldozatában az értelem erkölcsi botrányt lát: hogyan menekülhet meg a bűnös az ártatlan igaz halála révén? De a teológia számára ennél is hatalmasabb botránykő, hogy Isten hoz áldozatot az ember megmentéséért. A hit viszont, amikor Krisztus keresztjére néz, így ujjong a Szentlélekben: Isten értem tette ezt, mert ennyire szeret.

■ VÉGHELYI ANTAL

„Úristen, irgalmazz nékem a te irgalmasságod szerint”

CANTATE

► A böjti időszak sűrűjében *Judica* vasárnapjához érkezünk: „*Szolgáltass nekem igazságot, Istenem...*” (Zsolt 43,1) Most egy olyan zsolttárparafrázist mutatunk be, amely bár az elsőők közt került be a 16. századi énekeskönyvekbe, később feledésbe merült. A *Gyülekezeti liturgikus könyv* (GyLK) zsolttárfejezetének kiemelkedő értéke az *Úristen, irgalmazz nékem* (711), az 51. zsolttár verses átköltése. – Elemzés és meditáció egyházenész és lelkész tollából.

A z ének eredetije *Erhard Hegenwald* (*Erhart Hegenwalt*) műve. A szerző a 16. század első felében élt, a reformáció első generációjának személyiségei közé tartozott, *Ulrich Zwingli* mellett részt vett az első zürichi disputában. Éneke 1524 vízkeresztjén jelent meg: „*Erbarm dich mein, o Herre Gott, nach deiner großen Barmherzigkeit*”; a *Miserere mei Dominus* Vulgata-zsolttár újrafo-galmazása.

A magyar változat először *Huszár Gál* 1560-as énekeskönyvében található, öt versszakkal (más gyűjtemények hat versszakos verziót adnak); a fordító nevét nem ismerjük. A nyolcsoros strófák egyes sorai stabilan nyolc, mások ingadozó – nyolc vagy kilenc – szótagosak. A versfökből a VENEÁ szó olvasható ki (a latin *venia* szó jelentése: kegyelem, bocsánat). A GyLK – a *Régi magyar istenes énekek* (110) alapján – három verset közöl (1., 3., 5.).

A költemény híven követi az eredeti zsolttárnak azt a gondolati rétegét, amely a bűnét mélységesen megbánó ember fohászokdása (abból az időből, mikor Dávidnál járt Nátán próféta, mert a király bement Betsabéhoz); elhagyja viszont az ószövetségi áldozatra vonatkozó részt.

Íme az eredeti második és negyedik strófa: „*En az bűnben fogantattam, / Bűnben anyámtól származtam, / Te csak szeretsz igazságot, /*

És ígérsz irgalmasságot, / Hints meg engemet izsóppal, / Hónál fejbér [fehérebb] leszek előtted, / Vigleszen lelkem tebenned, / Tetemim [tagjaim] megvidulnak tőled. // Énmiattam sok emberek / Az te utadra térülnek, / Kik ő bűnüket elhagyják, / És életüket megjobbítják, / Szabadíts, Uram, engemet, / Vedd el rólam ítéletedet, / Oldjad meg az én nyelvemet, / Hogy magasztalhasson tégedet.”

A bűnbánat szavai a témához nagyszerűen illő fríg dallamon szó-lálnak meg, melynek jellegzetessége a záróhangra felülről érkező kis szekund – éppúgy, mint a *Mélységes mélyből kiáltunk* (EÉ 402) vagy a *Jézus, szenvedésedről* (EÉ 204) esetében. Huszár Gál – a 16. században egyetlen kottás gyűjteményében – a német dallamváltozatot használja. A GyLK az 1744-es *Kolozsvári énekeskönyv* verzióját követi, mely az első két sorban teljesen, utána pedig nagy vonalakban megegyezik a német mintával.

Johann Sebastian Bach *Erbarm dich mein, o Herre Gott* (BWV 721) korálfeldolgozásában puhán ismétlődő harmóniak felett lassú értékben szólal meg a zsolttárdallam – a vétkétől szenvedő lélek keresi benne az utat a kegyelmes Istenhez (<https://www.youtube.com/watch?v=k3CNS2iK790>).

■ DR. ECSEDI ZSUZSA

Ezekben a csodás zsolttáratiratokban mindig rejlik valami kis hiba, és éppen ezek a hibák teszik nagyon érdekessé őket. Olvasom, éneklek ezt a *Huszár Gál* énekeskönyvből származó átiratot, mely a reformáció stílusában egy ószövetségi szöveget, történetet, élményt nyugodt szívvel alkalmaz az egyháza. Amíg azonban eljut idáig, a végéig – „Tekints, Úristen, lelkemre, / És tégy kegyelmesen övéle: / Tégy jól a te egyházaddal, / Ki téged szolgál igazsággal!” –, szívesen vállalja az 51. zsolttár subjektív hangvételét: „*Ne nézd, Uram, bűnimeimet, / Töröld el minden vétkeimet! / Teremts bennem tiszta szívét, / Kérlek, adj énnékem Szentlelket. / Ne vess el engem előled, / És ne vedd el tőlem Szentleked, / Add énnékem üdvösséged, / Jóra vezérld Szentlelkedet!*”

Mindenki ismeri ezt a zsolttárt, az ötvenegyediket. Sokan még fejből is tudják: „*Tiszta szívét teremts bennem, Istenem, és az erős lelket újítsd meg bennem! Ne vess el orcád elől, szent lelkedet ne vedd el tőlem!*” (Zsolt 51,12–13) A *Zsolttárok könyvének* hagyománya szerint ez a bensőséges ének akkor keletkezett, amikor Dávid elbukott. Vétkezett saját családjá ellen, alattvalói ellen, a királyság ellen. Veszélybe sodort mindenkit, akit szeretett, és bűnt bűnre halmozva – hogy mentse magát – végül a gyilkosságig jutott. Tudja, hogy nincs mentsége. Isten elleni vétke nem csupán sorsának lázadása jó-

tevője ellen, hanem Isten hírével való játszás, hiszen miatta fordulnak majd el sokan az Úrtól, nemcsak a királyban csodálva, hanem Istenben is.

Ez a totális mélypont. Ebből nem lehet kimagyarázkodni, kibonyolódni, ki-mászni. Fel lehet venni ugyan a királyi jelmezt, a koronát és a hatalmaskodó arcot, de végül mégiscsak megjelenik Nátán, csontos ujjával a tettesre mutatva, kimondva a rettenetes mondatot: „*Te vagy az az ember!*” (2Sám 12,7)

Az összeomlásból nagy nehezen kivergődve Dávid legnagyobb rettegése, hogy elveszítette Isten iránti érzékenységet. Mi van, ha ezután nem lesz képes megérteni Isten szándékait, logikáit, jelenlétét? Mi van, ha szavai már csak egy szokványos király parancsolgatásai lesznek, és nem Isten szól általuk? Ezért mondja: „...szent lelkedet ne vedd el tőlem!”

Az egyház énekéből hiányzik ez a rettegés. Ő is vétkes, de nem annyira. Ő is kér Szentlelket, de nem fél, hogy elveszítheti. Ő úgy érzi, jó úton jár, ezért Istenhez fordul bűnbánatában. Ez az egyház helyzete.

Dávid retteg, az egyház elvan.

Olvasom, éneklek ezt a szép éneket, és próbálom hangosabban énekelni a versszak harmadik sorát, hogy az a dávidi rettegés kicsit erősebben szóljon, hogy elnyomjon minden magabiztosságot: „*Ne vess el engem előled, / És ne vedd el tőlem Szentlelked...*”

■ KOCZOR TAMÁS

Az egyház védőhálójában

► A Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesületet 1924-ben alapította **Pauer Irma** misszionárius testvér saját klotildligeti (piliscsabai) házában, negyvenöt taggal, akkor még Fébé Evangélikus Diakonissza Nőegylet néven. Az Állami Egyházügyi Hivatal 1951-ben feloszlatta az addigra száznolcvan diakonisszát egyesítő közösséget. A Fébé addigra jelentősen megyarapodott vagyonát átadta megőrzésre az egyháznak. Az egyesület harmincnégy évi „szétszórattatás” után, 1990-ben újraalakult. Ingatlanjaik közül hármat ugyan visszakaptak, azok működtetése viszont – számukra – már egyre súlyosbodó terhet jelentett. Annak apropóján, hogy az ingatlanok egy részét a Magyarországi Evangélikus Egyháznak (MEE) ajándékozták a közelmúltban, a Fébé főnökkasszonyával, **Görög Zoltánné Szántó Hajnalkával** beszélgettünk.

– Milyen az egyesület döntési mechanizmusa, hogyan születnek a Fébében a mostanihoz hasonló, nagy horderejű határozatok?

– A Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület civil szervezet. Amikor 2012-ben megválasztottak főnökkasszonnyá, nem kis gondot okoztak a jogi-gazdasági és adminisztrációs feladatok, hiszen én a diakonisszák lelki vezetésére vállalkoztam. Egy törvényi előírás miatt egyházi szervezetből civil egyesületté kellett alakulnunk. Korábban közgyűlésünk volt, most taggyűlésünk van, amelyen tavasszal az elmúlt év költségvetését értékeljük, illetőleg a következőt fogadjuk el. Akkor gyűlünk még össze, amikor fontos dolgokról kell dönteni.

Az egyesület vezetésében a lelkes elnök a Sarepta szeretetotthon igazgató lelkésze, **Sztojanovics András**, magam pedig az elnöktárs funkcióját látom el, nekünk van együttes aláírási jogunk. Mindketten önkéntesként, a szabad időnkben végezzük munkánkat az egyesületben. Az elnökséget egy héttagú választmány és

egy számvizsgáló bizottság segíti. A grémiumoknak egyházunk által delegált küldöttje is van.

– A Fébé ingatlanjainak az MEE tulajdonába kerülését viszont a diakonisszák nyilatkozata indította el.

– Igen, a kezdet a Fébé-anyaház lakóinak nyilatkozata volt, amelyet a már igen idős diakonissza testvérek írtak alá még 2014. január 24-én, az egyesület egyre fogyó, illetve idősödő tagsága miatt. Mivel az anyaház működtetését már korábban átvette az MEE, az idős testvérek a személyes sorsuknak, a Fébé vagyonának és a diakonisszahagyományok megőrzésének biztosítékát az egyház „védőhálójában” látták. A választmány a nyilatkozatban megfogalmazott kérést a taggyűlés elé terjesztette elfogadásra, és a májusi taggyűlés döntött is az ingatlanoknak az MEE számára – ajándékozással – történő átadásáról. Ekkor hatalmazták fel az elnökséget, hogy előkészítse a most aláírt szerződéseket.

– Melyek a szóban forgó ingatlanok?

– A budapesti Hűvösvölgyi út 193. szám alatti telek, illetve a terü-

FOTÓ: BALLA MÁRIA

letén fekvő Fébé-anyaház épülete, a Hűvösvölgyi út 193/A alatti telek és a rajta fekvő lelkészotthon épülete, valamint a mátrai Bagolyirtáson a Názáret-templom és a Fébé-üdülő telke és épülete. A földhivatali bejegyzés miatt külön szerződéseket kellett kötnünk a telkekre és az épületekre. A piliscsabai Siló Társas Lakóotthon és Önálló Élet Központ ingatlanjainak átadásáról is döntés született, de ezek vonatkozásában szerződés kötésre – adminisztrációs okok miatt – egyelőre még nem kerülhetett sor.

– Milyen feltételekkel próbálták biztosítani az egyesület és a diakonissza testvérek átadás utáni helyzetét?

– Kezdeményezésemre kötöttünk egy külön megállapodást a Sarepta Budai Evangélikus Szeretetotthonnal. Sztojanovics András elnöktársam különleges helyzetben van, hiszen részben Fébé-vezető, részben

pedig Sarepta-igazgató. A megállapodást **Szvitán Erika**, a Sarepta gazdasági vezetője is aláírta; ebben vállalták, hogy a diakonisszák lelki örökségét viszik tovább a szeretet-szolgálatban. Vállalták továbbá, hogy javaslattevési jogot adnak a Fébéegyesület számára a Sareptában elhelyezésre szoruló személyekre vonatkozóan, illetve hogy a Fébé által javasolt idős és fogyatékos személyek lehetőség szerint előnyt élveznek. Részbe még a megállapodásnak, hogy az egyesület irodája a Fébé-anyaházban továbbra is biztosított.

■ WALKÓ ÁDÁM

A Fébé-anyaház nyilatkozatát aláíró, az intézményben lakó diakonissza testvérek: **Endreffy Mária, Magassy Vilma, Major Erzsébet, Nyári Erzsébet, Szebedinszki Zsuzsanna, Szén Berta.**

„Nagyobb teremre lesz szükségünk!”

A Luxemburgi Nagyhercegség körülbelül akkora, mint Nógrád megye. A Benelux államok egyikéként természetesen kapcsolat és szellemi rokonosság fűzi Belgiumhoz és Hollandiához, de az itt élő emberek mentalitását alapjában a két nagyobb szomszéd, Franciaország és Németország határozza meg. Talán sztereotípiának hat, de előbbítől a könnyedséget, utóbbítól a fegyelmet kapta.

A gazdag történelmi múlt mellett kultúrák találkozása jellemzi ezt az apró államot. A lakosság zöme természetes módon beszél három nyelvet: a franciát, a németet és az utóbbi egyfajta dialektusát, a közelmúltban önálló nyelvként elismert luxemburgit. Az óvodában luxemburgiul beszélnek a gyerekek, az általános iskolában német, a gimnáziumban francia az oktatás nyelve.

A magyar helyesírás úgy különbözteti meg az országtól a fővárost, hogy utóbbit ou-val írjuk. Nos, Luxembourg igazi multikulti világ, hiszen itt működik számos meghatározó európai intézmény. Szinte hihetetlen, de a főváros lakosainak több mint fele külföldi. Közöttük pedig alighanem ezernél is többen vannak magyarok.

Egy egészen rendkívüli közösséget, a helyi protestáns gyülekezetet látogattam meg feleségemmel együtt március 15-ének ünnepi hétvégéjén.

A különlegesség az, hogy nincs helyben lakó lelkészük, éppen ezért önszerveződően tartják alkalmait: kéthetente istentiszteletet, továbbá bibliaórát, gyerekfoglalkozásokat és történelemoktatást. Zsinati megbízással évente négy alkalommal **Petró László** református lelképászor szolgál közöttük. Alapító lelkészüknek **dr. Rempert Pétert** tekintik, aki – brüsszeli szolgálata idején – rendszeresen megtette a közel háromórás autótutat,

hogy felkutassa az itt élő reformátusokat és evangélikusokat. Miután azonban belga gyülekezetbe került (ám a hitoktatást egy ideig azért Skype-on folytatták), a közösség vagy önállóan szervez alkalmakat, vagy Magyarországról hív meg lelkészeket.

Programunkat a Luxemburgi Protestáns Egyház vezető lelkészénél, a württembergi származású **Volker Stausznál** tett látogatással kezdjük. Nagy örömmre egykori fásori tanítványommal, **Dusaucy-Rapp Katalinnal** is találkozom nála, aki most brüsszeli diplomataként Luxemburg ügyében is illetékes. Amikor bő húsz évvel ezelőtt **Lukács evangéliumából** felelt nálam, nem hittük volna, hogy egykor majd ilyen minőségben találkozunk.

Most éppenséggel ő tanít engem: amolyan gyorstalpaló keretében elmondja, hogy a nemrég hatalomra került liberális kormány miként változtatja meg a vallásügyi törvényt. A lelkészek mostantól nem lesznek köztisztviselők, az iszlám is bevett vallásnak számít, és a hit- és erkölcsstan helyett egy felekezettől független, úgynevezett „értéktant” vezetnek be az iskolában.

Katalin elintézte azt is, hogy ottlétünk során interjút készítsen velem az ország legnagyobb példányszámú napilapja, a **Luxemburger Wort**.

A fővárost rövid séta során ismerhetjük meg kissé. Kalauzunk az említett protestáns egyház konzisztóriumának tagja, egyben hivatásos idegenvezető. Az ismerkedést a belvárosi protestáns templomban és altemplomában, a számos apáca csontját rejtő kolumbáriumban kezdjük. Majd vezetőnk sorra mutatja a patinás épületeket, és közben ontja a sztorikat a mai luxemburgi társadalomról. Kisebb-nagyobb pletykákat oszt

meg velünk a nagyhercegi család tagjairól, aztán elmondja, hogy a melegséget nyíltan vállaló miniszterelnök házasodni készül. Megtudjuk továbbá, hogy Luxemburgban ugyan általában nagy a drágaság, de a csekély adótartalom miatt olcsó az alkohol, a cigaretta és az üzemanyag. Emiatt aztán – főleg a határok mentén – egy-egy faluban akár tizenöt benzinkút is található egymás mellett.

Sétánk végén egy kávézóba térünk be. Jellemző a kis ország természetességére, hogy a szomszéd asztalnál a parlament elnöke ül fesztenül feleségével. Meglepetésünkre a pincérlány magyar: egy franciaországi faluból ingázik, mivel ott olcsóbb a szállás.

Rövid, de sűrű programmal gazdagított ottlétünk során megismerhetjük, kikből is áll a magyar protestáns gyülekezet.

Először is ott van – mint a világban szinte mindenhol – az ’56-osok nemzedéke. Ők a luxemburgi magyarság kisebbségét alkotják. Az egyház mellett fontos számukra a kulturális alkalmakat szervező Munkácsy Kör. A névadó egy ideig Luxemburg egyik kastélyában élt, ide is nősült. (Hozzá hasonlóan öregbítette itt a magyarok hírnevét **Liszt Ferenc**: a belváros egyik házának falán kétnyelvű tábla hirdeti, hogy a művész ott adta élete utolsó zongorahangversenyét.)

Második hullámban azok a magyarok érkeztek Luxemburgba, akiket az elmúlt rendszerben megbélyegző kifejezéssel disszidenseknek neveztek. Így beszélgetek hosszasan egy házaspárral, ők 1988-ban érkeztek. A férfi elmondja, milyen szívélyesek voltak vele a hatóságok: a barátságos ügyemet végén személyesen a miniszter írta alá a munkavállalási engedélyt. Ma széles körben ismerősen cseng az ak-

kori munkaügyi miniszter neve: **Jean-Claude Junckernek** hívják.

A főváros magyarjainak – és így a gyülekezetnek – túlnyomó többségét azok teszik ki, akik a különböző európai intézményeknél vállaltak munkát. Csak magyar fordítók százan vannak! Egészen megindított, hogy e többnyire fiatal értelmiségiek mennyire törekednek arra, hogy gyülekezetet szerveződjének. Ennek megfelelő formája szerintük az egyesület.

A strasseni városrészben, a Place des Martyrs-on bérelnék egy katolikus templomot, ahol az istentisztelettel párhuzamosan gyerekfoglalkozást is tartanak. A közösség egyik vezetője **Magassy István**, aki feleségével, **Monikával** együtt önzetlenül és óriási energiákat mozgósítva szervezi az alkalmakat. Evangélikus papgyerekként minden részletre kiterjed a figyelme, kezdve az egyházfiteendőkől a levelezésen keresztül a hirdetésekig. Az egyesület pénztárosa, **Várhegyi Miklós** is evangélikus. Örömmel elevenítjük fel, hogy az 1980-as években egy gyenesdiási ifjúsági konferencián találkoztunk.

Az istentisztelet és a hozzá csatlakozó március 15-i megemlékezés komolysága után felszabadultan vagyunk együtt a gyülekezeti teremben. Sorra találkozunk a közösség meghatározó tagjaival. Örömmükre a magyar katolikus közösségből is szép számmal eljöttek, hiszen a szórványban talán könnyebben eltűnnek a felekezeti különbségek.

Ádám és Detti például azt köszöni meg, hogy nagybőjti önvizsgálatukhoz milyen nagy mértékben hozzájárult a hallott igehirdetés. **Bori és Attila** – akik előző nap otthonukba is befogadtak – fiatal házasként ugyan csak itt vannak. Egy fiatalasszony

Kitüntetett evangélikusok

Nemzeti ünnepünk alkalmából az Országház kupolatermében nyújtotta át **Áder János** köztársasági elnök – **Orbán Viktor** miniszterelnök és **Kövér László** házelnök társaságában – a Kossuth- és Széchenyi-díjakat, valamint a Magyar Érdemrend kitüntetéseket. (A Magyar Érdemrend különböző fokozatait harmincketten vehették át, tizenhárom művész kapott Kossuth-díjat, hatan megosztott Kossuth-díjban részesültek. Széchenyi-díjat tizennégyen, megosztott Széchenyi-díjat pedig hárman vehettek át.)

A mára országossá vált segélyszervezet alapító-vezetőjeként a bajbajutottak megsegítéséért végzett fáradhatatlan és példaértékű munkája elismeréseként a Magyar Érdemrend középkeresztje (polgári tagozat) kitüntetést vehette át **Lehel László** evangélikus lelkész, az Ökumenikus Segélyszervezet elnök-igazgatója; míg **Udvaros Béla** rendező, az Evangélium Színház alapító igazgatója jelentős színházi rendezői pályafutása, valamint a színház megalapítása és működtetése érdekében végzett sokrétű munkája elismeréseként vehette át ugyanezt a díjat.

Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere március 13-án a Pesti Vigadóban adott át állami kitüntetéseket nemzeti ünnepünk alkalmából. Kimagasló színvonalú munkájáért a Magyar Arany Érdemkereszt (polgári tagozat) kitüntetést vehette át tőle – többek között – **Győri Péter Benjámin**, a Szolnoki Evangélikus Egyházközség lelkésze, a Dél-Pest Megyei Egyházmegeje esperese.

► Forrás: MTI

ÉGTÁJOLÓ

Erdélyből, az egyik házaspár a Felvidékről származik. Elmondják, hogy – a kettős állampolgárságnak köszönhetően – egy kárpátaljai magyar munkatársuk is van.

Külön élményt jelent egy egykori bencés diák, **Baranyai Balázs** megismerése. Otthon történelemtanár volt, itt egy fordítóiroda titkáráként dolgozik. Az istentisztelet előtt kicsiknek, azt követően pedig nagyoknak tart történelemórát. Egészen hatása alá kerülök annak, hogy a luxemburgi iskolások valósággal isszák a szavait.

István, a főszervező is boldog, hogy ilyen sokan vannak. „Nagyobb teremre lesz szükségünk!” – mondja lelkesen. Bárcsak sok hazai gyülekezetben hangozna el egy-egy ilyen mondat!

A szórványmagyarságot általában e bibliai mottó jegyében látogatom meg: *„Menj és nézd meg, hogy jól vannak-e testvéreid és a nyáj!”* (1Móz 37,14) Örömmel adom hírl: Luxemburgban élnek és élni akarnak testvéreink és a nyáj. Gondoljunk rájuk imádságban!

Fabiny Tamás püspök
Északi Egyházkerület

Az együttélés teológiája és gazdasága

Manchesterben tanácskozott az LVSZ Szolidaritás csoportja

A Lutheránus Világszövetség diakóniai platformjához tartozó Szolidaritás csoport március 2-a és 6-a között az angliai Manchesterben tanácskozott. A találkozó résztvevői számos európai országból érkeztek, hogy tapasztalatot cseréljenek, és kölcsönösen tanuljanak egymástól mindazzal kapcsolatosan, ami fontos és meghatározó napjaink európai társadalmában.

A beszélgetések és szakmai műhelyek öt nagy téma köré csoportosultak: korrupció és átláthatóság; társadalom és munka; menekültügy; adósság; környezet- és természetvédelem. A csoport szándéka és célja – a rendszeres évenkénti találkozók túlmenően – a teológiai reflexió. A tagok meggyőződése, hogy napjaink egyházainak, keresztény közösségeinek foglalkozniuk kell bizonyos társadalmi, gazdasági kérdésekkel, mi több: reagálniuk kell ezekre egyrészt teológiai, másrészt pedig nagyon is praktikus, gyakorlatias módon.

Teológiai kitekintés

A csoport tagjai 2011 óta találkoznak évenkénti rendszerességgel, és dolgoznak többek között az úgynevezett *együttélés teológiájának* (convivial theology) a kidolgozásán. (A latin eredetű szó a mai spanyol nyelvben használatos – *convivencia* –, jelentése: együttélés.) Minden társadalmi cselekvésünk – egyéni és közösségi szinten egyaránt – voltaképpen interakció, ezért nem mindegy, hogy keresztényként mit gondolunk, miképpen vélekedünk az együttélés szabályairól és lehetőségeiről a mai európai multikulturális kontextusban. Megfontolandó egy új fogalomnak, az *együttélés gazdaságának* (convivial economy) a bevezetése az egyházi és társadalmi közbeszédbe. Minden napjainkat, égető társadalmi kérdéseinket bizonyos értelemben determinálja korunk neoliberális, profitorientált gazdaságfelfogása. Ezzel szemben alternatíva a keresztény erkölcsi-etikai alapokon nyugvó, érték- és emberközpontú gazdaságfelfogás.

Nyilvánvalóan a mai Európa különböző térségeiben máshol vannak a hangsúlyok, bizonyos társadalmi kérdések más-más súllyal vannak jelen az egyes országokban. Ami viszont minden bizonnyal közös, az a feladat: keresztény egyénekként, közösségekként részesei vagyunk azoknak a társadalmaknak, amelyekben élünk (lásd az együttéléstről szóló, *Teológiai kitekintés* című keretes írásunkat).

A tanácskozáson kiemelt témaként szerepelt az orosz–ukrán háború és mindaz, ami együtt jár a rejtett, de nagyon is valóságos konfliktussal. A Szolidaritás csoport tagjai egyetértettek abban, hogy a cselekvés napjaiban élünk: olyan időkben, amikor nem elegendő hallatni a hangunkat, elmondani a véleményünket – bár ez is nagyon fontos –, hanem konkrét tettekre van szükség.

Magyarország több kérdésben is súlyosan érintett. Keresztény közösségeink, gyülekezeteink sokat tehetnek annak érdekében, hogy pozi-

tív irányban történjenek jelentős változások. Jó lenne, ha az alábbi témák az egyházi közbeszéd tárgyává válnának; ha nemcsak saját problémáinkkal, nehézségeinkkel foglalkoznánk, hanem kitekinténénk arra a világra, amely a kerítésünk túloldalán fogad minket, és amelynek részei vagyunk.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint 2014-ben a Magyarországra érkezett *menekültek* száma sokszorosára nőtt; 42 777 fő jött menedékkérőként hazánkba. (Viszonyításképpen a korábbi évek adatai: 2010: 2104 fő; 2011: 1693 fő; 2012: 2157 fő; 2013: 18 900 fő.)

Életünket átítatja a *korrupció* jelenléte; sokszor nem is vagyunk tudatában annak, mennyire megmérgezi kapcsolatainkat, társadalmunkat. Elgondolkodtató az egyik legismertebb és legelismertebb korrupciókutató intézet, a Transparency International úgynevezett korrupciós indexe. Az évek óta elkészített felmérés adatai szerint tavaly a legjobb eredményt Dánia, a legrosszabbat (174.) pedig Szomália érte el a korrupció vonatkozásában. Magyarország a lista negyvenhetedik helyén szerepel...

Mit tehetünk annak érdekében, hogy egy transzparens, őszinte társadalomban éljünk? Beszélünk-e erről egyáltalán?

A *szegénység és a munkanélküliség* talán az egyik legnagyobb problémakör, amellyel szembe kell néznie társadalmunknak. Egyházunk méretét és tagszámát ismerve egyértelmű, hogy a kérdés megoldása messze meghaladja erőnket és lehetőségeinket. Mindezzel együtt: soha nem szabad elfelejtenünk, hogy az egyház Ura kikhez is küldött bennünket. Mostanában készülnek gyülekezeteink költségvetései. Őszinte önvizsgálattal (bőjt van!) tegye fel magának a kérdést a kedves olvasó: saját közösségében konkrétan mekkora összeget szánnak a helyi rászorulók megsegítésére?

Beszélünk-e érthetően arról, hogy *Isten teremtett világot* védenünk, óvnunk kell? Példát mutatnak-e helyi közösségeink a *környezetvédelem* területén konkrét tettekkel, programokkal? Örvendetes, hogy sok intézményünk, közösségünk használ megújuló, környezetbarát energiát, de küldetéseink közé kell, hogy tartozzon ennek a szemléletnek a terjesztése.

Azt gondolná az ember, hogy egy nemzetközi, teológusokból, egyházi emberekből álló csoport tanácskozása szükségszerűen elvont és elméleti. Nos, a felsorolt kérdésekkel talán sikerült ezt cáfolni. A teológia művelése egzisztenciális kérdés – Isten és ember kapcsolata, egymáshoz való viszonya ugyanis létkérdés. Mindaz pedig, ami ebből következik: gyakorlatias. Annak kell lennie, hiszen rólunk, a mi életünkről, a mi közösségeinkről, a mi társadalmainkról szól.

■ SZABÓ SZILÁRD
lelkész, szociális munkás

Határtalan imalánc

Az idei világimanapi liturgiát összeállító bahamai asszonyok

Az *Evangelikus Élet* olvasói már megszokhatták, hogy a március első péntekét követő lapszámokban igyekszünk összefoglalni, hogy hazánk gyülekezeteiben miként zajlott le az ökumenikus világimanap. Bár tudjuk, hogy egy közel százhetven országot érintő nemzetközi megmozdulásnak vagyunk ilyenkor a részesei, a beszámolókból eddig többnyire kimaradt, hogy földünk más tájain hogyan ünnepeltek keresztény testvéreink. Lássunk hát idén ebből is egy kis ízelítőt!

Leginkább az érdekelhet bennünket, hogy miként is telt ez a nap a **Bahamákon**. Az, hogy az idei imanap liturgiáját e szigetország keresztény asszonyai állították össze, nem csupán a hívő közösségeket mozgatta meg, de magát a bahamai társadalmat is.

Már korábban (10. sz., 6. o.) hírt adtunk arról, hogy a helyi posta például három tagból álló bélyegsorozatot bocsátott ki március 6-a tiszteletére. De a különféle felekezetek nőszövetségei a világimanapot megelőzően is felkéréseket kaptak arra, hogy televíziós műsorokban ismertessék a mozgalmat. Így módjuk nyílt arra is, hogy szóljanak a bahamai társadalom azon égető problémáiról, amelyeket imatémaként tartak a világ elé is. (Példaként említették a kezeletlen rákbetegeket, a leányanyákat, a hajléktalanok tömegeit...)

Március 6-án azonban nem csupán azt „várták el”, hogy a földkerekség keresztényei könyörögjenek értük, hanem ők maguk is „szolidaritásba léptek a világgal”. *Annette Poitier* asszony, az ökumenikus világimanapi mozgalmat koordináló nemzetközi szervezet korábbi elnöknője fogalmazott így egy interjúban. Elmondta, hogy már előző nap elkezdtek istentiszteleteket tartani egyházi iskolákban, különböző felekezetek templomaiban. Mindenütt más és más időpontban, hogy ily módon huszonnégy órán át együtt imádkozhassanak a földgolyó lakosaival.

Az idegenekkel való szolidaritás szép kifejezése volt, hogy a Bahama-szigetek fővárosában, Nassauban tartott „főistentiszteleten” Poitier asszony – Jézus cselekedetét idézve – szándékosan egy haiti menekült nő lábát mosta meg...

Urunk szelídsége és alázata állt az **aleppói (Szíria)** Béthel-templomban tartott imanapi alkalom középpontjában is. Ott március 4-én gyűlt össze

Mrs. Poitier megmossa egy haiti menekült nő lábát

testvéreinkért. *Mi Atyánk, Istenünk, tölts be minket reménységgel, hogy meggyőződhesünk róla, hogy a békeség és igazságosság erőt vehet a pusztításon.*” (*Nora Carmi*, a világimanap közel-keleti képviselője)

Az Ausztrália és Hawaii között „félúton” fekvő óceániai **Marshall-szigetek** asszonyai a liturgiában elhangzó témák közül a rákos betegekért mondott imádságot érezték leginkább a magukénak. 1954. március 1-jén ugyanis az Egyesült Államok a közelükben hajtott végre víz alatti atomrobbantást. Az eseményt követően náluk is megszorodott a daganatos betegek száma. Sokan maradtak azokban az években árván, az édesanyák közül számosan – sok bahamai asszonyhoz hasonlóan – mellrákban haltak meg.

Európából, a legközelebbi szomszéd-ból hozhat híreket e sorok írója, akit a **Szatmárnémeti** számosnegyedi református gyülekezet lelkésze, *Bogya-Kis Mária* hívott meg, hogy legyen imanapi alkalmuk igehirdetője.

Csupán tíz kilométert utazik az ember a határtól, s máris érzi: más világba csöppent. Talán azért is, mert Szatmárnémetibe érve rögtön szembe találja magát egy most épülő, hatalmas ortodox templom hivalkodó falaival, csillogó kupolájával. Hogy kerül a keleti egyház egy szintisza magyar városba? E kérdésre hamar válasz érkezik: az utóbbi harminc évben megváltozott a lakosság összetétele. Ma többen élnek itt románok, mint magyarok.

Ezért is volt nagy jelentősége annak, hogy az imanap esti alkalmára nem csupán reformátusok, unitáriusok, evangélikusok, baptisták, de ortodox nőtestvérek is érkeztek. Az istentisz-

FOTÓ: ZIMÁNYI ZOLTÁN

Hat felekezet nőszövetségi képviselői olvassák a liturgiát Szatmárnémetiben. (A mikrofon mögött Bogya-Kis Mária.)

jaikról, akik Jeruzsálemben, a szent városban vagy a Jordán nyugati partján (Ciszjordániában) élnek; könyörgünk a Gázai övezetben lakókért, akiknek házaik elpusztultak. A gyermekekért, akiknek nincs hová menniük iskolába, a betegekért, akik nem kerülhetnek kórházba. Könyörgünk azokért, akik vért verejtékeztve küzdenek azért, hogy családjukat eltarthassák. Ma különösen is eléd visszük, Urunk, azokat, akik menekülni kényyszerülnek hazájukból. Imádkozunk a Szíriában, Irakban, Libanonban vagy bárhol máshol a Közel-Keleten üldöztetést szenvedő

teletet követő szeretetvendégségen még arra is fény derült, hogy kik voltak e vendégek: „Természetesen románok, de itt »szinte mindenki«, így ők is tudnak magyarul!”

Asztaltársaim tovább is fűzték a szót arról, hogy mennyire nem számít a mindennapokban, ki melyik nációhoz tartozik. „Testvérek vagyunk, egy Atyához tartozunk” – tette hozzá egy molytargós baptista asszony. Az ő szájából hallva ez a megszokott gondolat itt mégis különös hangsúlyt kapott. Meg-elevenedett az imanap mottója: „Értitek, hogy mit tettem veletek?” (Jn 13,12) Jézus indulata kell, hogy betöltse a szíveket, Jézusé, aki kivétel nélkül odahajolt mindegyik tanítványához, hogy lábukat megmossa.

Huszonegyedik esztendeje gyűlnek össze Szatmárnémeti és környéke keresztény közösségeiből az asszonyok, hogy együtt ünnepeljék a világimanapot. Az istentiszteleti liturgia füzetei minden évben Magyarországról érkeznek, ám az alkalom lelkesége „határon túli”. Az anyaországból érkezett vendéget talán irigység is tölti el, ha körbetekint a megtelt templomon. Egy hét-köznapi péntek este – mégis ünnep, mert annak tartották háromszázötvenen a határ túloldalán.

■ B. PINTÉR MÁRTA

House of One, avagy: templom „három az egyben”

▶ Ha a német főváros központjában elterülő Petriplatz mesélni tudna, akkor hosszú időn át hallgathatnánk történeteit, hiszen ezen a helyen volt egykoron a mai Berlin óvárosa. Már a 13. században templom állt a téren, amelyet a későbbiekben számtalanszor át- és újraképzettek. Utoljára a 19. században, neogót stílusban. Ez a különös tér arról is tudna mesélni, hogy temploma szószékéről a második világháborúban náci-barát prédikációk hangoztak el, míg nem az épület a világégés utolsó napjaiban olyannyira megrongálódott, hogy használhatatlanná vált. A hamarosan kelet-berlinivé lett templomból csak romok maradtak, melyeket 1964-ben végleg elbontottak. A téren hosszú ideig parkoló üzemelt, majd 2007 és 2009 között régészeti feltárásokat végeztek az ősi város nyomait kutatva. Mindeközben az evangélikus gyülekezet presbitériuma és fiatal lelkésze, Gregor Hohberg arról szőtt álmokat, hogy ez a történelmileg jelentős helyszín a jövőben is új impulzusokkal járulhasson hozzá Berlin vallási életéhez.

A House of One – a monoteista világvallások képviselői számára tervezett, három szakrális teret és egy „tanodát” magába foglaló – épülete Berlin központjában, a Petriplatzon (látványterv)

A valamikori templom(ok) helyére különleges épületet terveztek. Olyat, amelyet e sorok írója is csak félve nevez templomnak, hiszen a házban egy fedél alatt kapnak majd helyet a három monoteista világvallás képviselői. Az épületben lesz egy kereszténynek számára berendezett imaterem, egy zsinagóga és egy mecset. Három az egyben, vagyis: House of One. A három szakrális tér mellett a tervek között szerepel egy olyan terem létrehozása is, ahol a vallások képviselői párbeszédet folytathatnak egymással, eszmét cserélhetnek, és adott esetben tanulhatnak is egymástól. Erről a megvalósulni látó, negyvenhárom és fél millió euróba kerülő álomról kérdeztem Gregor Hohberget, a berlini St. Petri – St. Marien gyülekezet lelkészét.

– A jelenlegi gazdasági helyzetben templomfelújításról is alig álmodhat az ember. Hogyan jött az ötlet, hogy egy közös szakrális épületet emeljenek a három monoteista világvallás képviselőinek?

– A szél ott fúj, ahol akar, és nem az anyagi fedezetéről kérdez először. Vagy kicsit világiasabban fogalmazva: az ötletekhez először nem pénzre van szükség. Van egy üres tér Németország fővárosának közepén. Itt állt – Berlin legrégebbi templomának fundamentumán – gyülekezetem egykori temploma, a Petrikirche. A régészeti feltárásokat követően nyitott kérdés volt, hogy mit kezdünk ezzel a különleges ingatlannal.

Egy olyan gyülekezet szembesült ezzel a kérdéssel, amely számára már megszokottak voltak a nagyvárosi léttel és az evangéliumnak a metropoliszban való továbbadásával kapcsolatos kérdésfelvetések. Az egyik válasz találkozott a helyszínnel:

különböző helyekről érkező és különböző vallási háttérű emberek szeretnének együtt lenni és egymástól tanulni. Ehhez adott az evangélikus vendégszeretet. Azok iránt is, akik mást hisznek, mint mi.

Csak amikor az ötletből mozgalom és projekt lett, akkor tettük fel az anyagi vonzattal kapcsolatos kérdést. Tudtuk, hogy az új szakrális épületnek adományokból kell felépülnie. Internetes kampányba kezdünk. A house-of-one.org oldalon bárki támogathatja – legalább tíz euróval – a felépítendő házat, továbbá információkhoz juthat, sőt párbe-

szédre is lehetőség van. Minél többen támogatják imádsággal, illetve adományokkal a House of One ötletét, annál hamarabb válhat valósággá a maga nemében a világon egyedülálló épület álma.

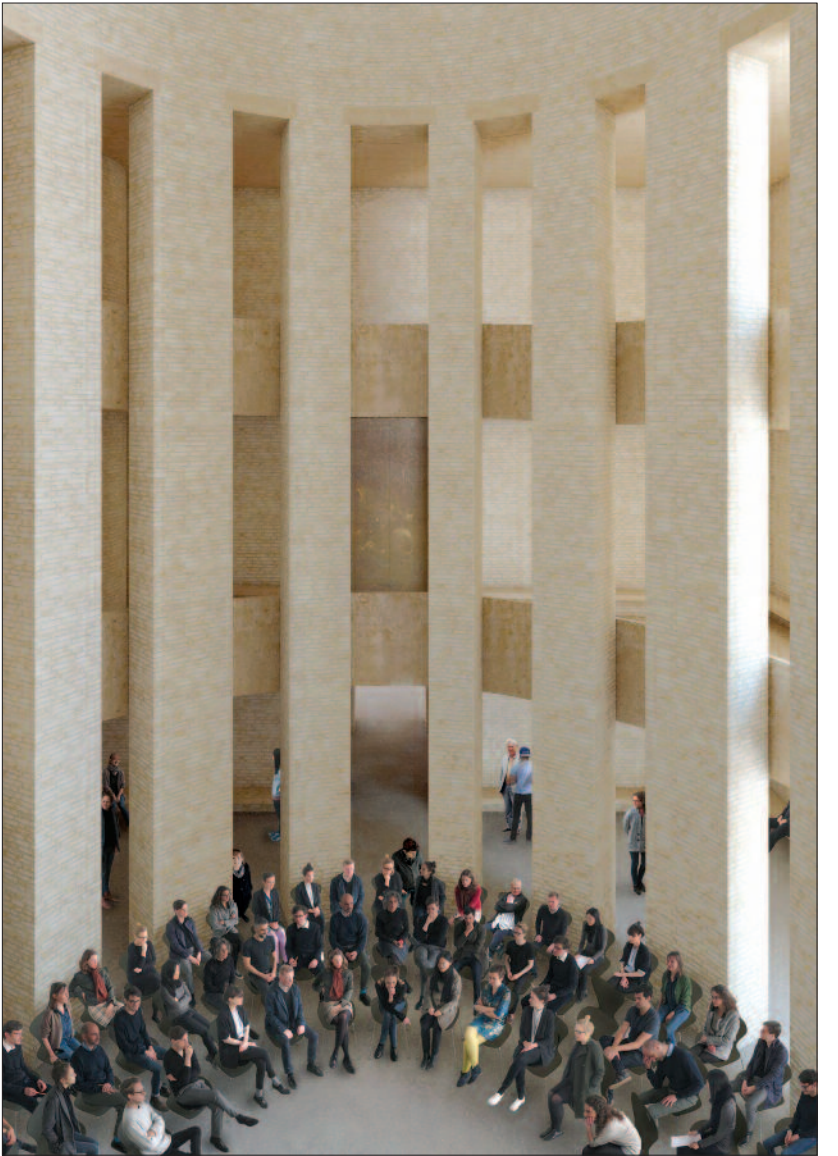
– Kik álltak az ügy mögé? Hogyan viszonyulnak a House of One ötletéhez az egyházi vezetők, a politikusok és a gyülekezetek?

– A projekt széles körű támogatást élvez, hiszen egyre többen felismerik, hogy milyen fontos az új utak és formák keresése az egymással való dialógus során. Amit mi szeretnénk, az egy olyan imaház és „tanoda” felépítése, ahol mindenki a saját hite és tradíciója által épülhet, de a másik felet tiszteletben tartva, tőle és vele együtt tanulhat.

Mi csak „úttörők” vagyunk, kis szereplők: egy evangélikus egyházközség, továbbá a Berlini Zsidó Hitközség és a muzulmán közösség interkulturális dialógusának fóruma. Az épület első „lakóiként” elkötelezzük magunkat arra, hogy hívogassuk a más felekezetűeket, és párbeszédet folytassunk velük. Továbbá azokkal is, akik egyik vallási irányzathoz sem tartozónak vallják magukat.

Kezdetektől fogva az együtt munkálkodásra és az együtt gondolkodásra hívjuk a katolikus egyház képviselőit is. Közülük többen tevékenyen hozzá is járulnak a projekthez – az egyesület kuratóriumának tagjaként, teológiai referensként, építészeti tanácsadóként vagy más munkaágban. És ugyanígy tesznek a muzulmán, illetve a zsidó felekezet tagjai is.

Gyülekezetünk a tartományi egyház, azon belül az egyházkerület támogatását is élvezi. A püspök, Markus Dröge is az ügy mellé állt. Kuratóriumunk tagjai között neves személyiségek is szerepelnek, többek közt Berlin kulturális szenátora, a Porosz Kulturális Alapítvány vezetője és a berlin–brandenburgi rádió és televízió elnöke is. Támogatóink közé

Az épület központi tere, a találkozások és a párbeszéd helyszíne: a kupolaterem (látványterv)

tartozik Berlin Mitte kerületének polgármestere, a város főpolgármestere, a külügyminiszter, a zöldek frakcióvezetője és számos más közéleti személyiség is.

Persze ugyanilyen fontos számunkra, hogy a berlini lakosság is széles körben a projekt mellé álljon, illetve hogy szimpatizánsokat találjunk a világ számos más pontjáról. Ezért szervezünk rendezvényeket a fővárosban és az országon belül, és ezért keressük a kapcsolatokat a hasonló kezdeményezésekkel világszerte.

– Mikor tudják elkezdni az építkezést?

– Akkor tudjuk fölépíteni és úgy berendezni az épületet, hogy az használható legyen, ha összegyűlik tízmillió eurónyi adomány.

– Az épület három szakrális teret foglal magába. Ezeket a templomrészeket „érdeklődőkkel” vagy már meglévő gyülekezetekkel akarják megtölteni?

– E tereket a mindenkori istentiszteleti tradíciók és az egyházi év eseményei szerint fogjuk használni. Mindegyiknek egy állandó gyülekezeti mag lesz a gazdája, hozzájuk csatlakoznának az érdeklődők. Ez lenne az, amit igazán szeretnénk.

– Megkerülhetetlen a kérdés: tudnak lényegi párbeszédet folytatni a közel-keleti konfliktusról vagy éppen a terrorizmusról?

– Igen, tudunk. Négy éve együtt dolgozunk, ez alatt az idő alatt bizalmi kapcsolat alakult ki közöttünk. Ez segít minket abban, hogy nyíltan és kritikusan tudjunk beszélni olyasmikről is, mint a közel-keleti konfliktus, a vallások által motivált erőszak, a történetkritikával élő Szentírás-értelmezés, a nők szerepe, a homoszexualitás és így tovább.

– Nem Jeruzsálemben kellene felépíteni a House of One épületét?

– Fontos lenne egy ilyen épület Budapesten, Jeruzsálemben és szerette a világot. Berlin a szörnyűséges bűncselekmények és a felfoghatatlan csodák városa. Nem akarjuk, hogy a sötét dolgok feledésbe merüljenek, de a berlini fal leomlása utáni fényes pillanatokat sem kívánjuk a jelenre vetíteni. A fal egy olyan határ volt, amely sokak számára a halált jelentette, illetve amely két, a világot meghatározó rendszer között húzódott.

A berlini fal leomlása után, amelynek előzményei Magyarországon is keresendők, most egy olyan fal lebontásában kívánunk segídezni, amely a vallások rossz értelmezéséből adódó erőszak miatt húzódik ember és ember között. A többnyire szekuláris berlini környezet megfelelő helyszín ehhez. A konfliktusok „hőfoka” Berlinben meglehetősen alacsony. Éppen ezért sokkal könnyebb itt békés párbeszédet – vagy akár vitát – folytatni a vallások között, mint a felfokozott jeruzsálemi szituációban. Egyébként az említett kérdésekről is konzultálunk jeruzsálemi partnerprojektünk, a House of Hope képviselőivel.

■ HEINRICH ESZTER

A projekt „lelki atyjai”: Gregor Hohberg evangélikus lelkész, Tovia Ben-Chorin rabbi és Kadir Sanci imám

„A magyar irodalom a nemzetfenntartás eszköze”

Két irodalomtudós emlékezete

► Kerek hetven esztendővel ezelőtt, a második világháború utolsó szakaszában, két hónapnyi különbséggel halt meg a magyar irodalomtörténet két jeles személyisége, két barát: Szerb Antal és Kerecsényi Dezső.

A budapesti, Vas utcai gróf Széchenyi István felsőkereskedelmi szakiskola egyik jeles tanára, egy bizonyos Szerb Antal 1933 áprilisában kézzel írt és sokszorosított levéllel fordul fiatal irodalomtörténészekhez, írókhoz, esztétákhoz, zenetudósokhoz s a szellemi élet lényeges területén működőkhöz, hogy legyenek tagjai egy megalapítandó hazai irodalomtudományi társaságnak. Az alakuló ülésre 1933. május 5-én, a Vas utcai iskola fizika-előadótermében került sor, melyen elnökké Szerb Antal tanárt, író-t, irodalomtörténészt választják meg, alelnökké pedig egy polgári-liberális konzervatívizmust képviselő – ugyancsak – irodalomtörténészt és volt pápai református, majd budapest-fasori evangélikus gimnáziumi tanárt, Kerecsényi Dezsőt.

A Szerb Antal által életre hívott Magyar Irodalomtudományi Társaság nem könnyű időben jön létre. 1933-at mutat a naptár: Németországban hatalomra kerül Adolf Hitler: Rövidesen Európa olyan fordulatot vesz, melyben nem éppen az irodalom, a művészet, a kultúra, a hit szab irányt. De Kerecsényi Dezső pesti, Lövölde téri lakásában ezen borús fellegek közepette sem szűnnek meg a szabad szellemű diskurzusok ország és világ dolgairól.

Hamarosan itt lesznek – miután Kerecsényi átveszi a szerkesztését – a *Protestáns Szemle* műhelymegbeszélései is, amelyeken a munkatársak mellett rendszerint jeles írók, költők, kritikusok – mint Áprily Lajos, Hamvas Béla, Jékely Zoltán, Németh László, Keresztury Dezső, Kodolányi János, Pogány Ó. Gábor, Vajda Endre, Vajthó László és természetesen Szerb Antal – is megjelennek. Az eredetileg teológiai-egyháztörténeti jellegű *Protestáns Szemle* így válik a két világháború közti és alatti idők ma-

gyar művelődésének egyik fontos orgánumává. Gondolati nyitottság, az emberi egyetemeség, a nemzeti múlt viszonyrendszere az irányvonal. Különös érdeme a szerkesztői gyakorlatnak, hogy „a folyóiratban az elnehezült, veszélyt hordozó években háborús pszichózisnak, idegességnek szinte nincs nyoma” – írja Pálmai Kálmán *A múlt magyar tudósai* című sorozatban.

„A mamut-birodalmaknak csak alattvalóik vannak, igazán szeretni csak kis hazát lehet” – gondolkodik Szerb a német nemzetiszocializmus fenyegetésében. Kerecsényi pedig eképp fogalmaz: „Történelmünk összefonódhat másokéval, politikai életünk lehet az idegen akarral való egyezkedés függvénye, irodalmunk a saját szellemünkre van szabva. Ha idegen elem tolakszik belé, szabadon választhatunk, hogy elfogadjuk-e vagy sem. Irodalmunk a miénk, minket szolgál és minket vezet. Így hisszük és valljuk.”

Ekkortájt tehát többek számára az irodalom a vigasztaló, illetve a megtartó erő. „A magyar irodalom a nemzetfenntartás eszköze” – vallják a Szerb és Kerecsényi körül csoportosuló, antifasiszta szellemű, nemzetet féltő irodalmárok. Kerecsényi Dezső szerint „költőkből, nem a tudományból tanuljuk a történelmet”.

„Irodalmunk történetével foglalkozni, mint Kazinczy és Kölcsey korában, ma újra a kulturális lojalitás kérdése. Az idegenbe szakadt magyarok ezzel tanúsítják, hogy hűek maradtak a szellemhez. A közös kultúra, a közösen átélt emberi értékek tarthatják csak össze a sokféle szétszórt magyart. Magyaroknak lenni ma nem állami hovatartozást jelent, hanem az ér-

zésnek és gondolatnak egy specifikus módját, ami ezer év értékeiből szűrődött le: kultúrát” – vallja Szerb.

Talán nem véletlen, hogy Szerb és Kerecsényi is „Kölcseybe tudta nagy érzékenységgel beleélni magát”. Szerb doktori disszertációt ír a magyarság romantikus poétájáról, Kerecsényi pedig nagy monografikus esszét. Utóbbiról a *Népszavától a Nyugatig* minden jelentős lap elismeréssel szól. Ez előtt azonban még nagyobb figyelmet kelt Szerb *Magyar irodalomtörténete*, de nem csak elismerőt. „A magyar ér-

Szerb Antal

tékek európai értékek: az euróéer-magyarnak nemcsak hogy nem kell magyar voltától elfordulnia, hanem ellenkezőleg: az irodalomtörténet megtanítja arra a legnagyobb hagyományra, hogy nálunk mindig a leginkább európaiak voltak a leginkább magyarok. A külföldieskedés éppúgy, mint a magyarkodás, nálunk mindig a félműveltek és tudatlanok attitűdje volt” – írja Szerb.

Nem véletlenül kelthettek ki kora parlamentjében is Szerb ellen. Részlet a korabeli országgyűlési jegyzőkönyvből, *Palló Imre* nyilas képviselő felszólalásából: „...a kezemben lévő könyv a magyar szellem, a magyar irodalom nagyságai ellen, az örök magyar szellemi értékeken rombolást követ el, és ez ellen az értékrombolás ellen minden pedagógusnak, minden magyar embernek tiltakoznia kell, mert ez a könyv, ez az irodalomtörténet egészen gyanús törekvések melegágya, és megérett arra, hogy a politikai testületben is megbélyegezzék. (Közben bekibálás: *Piukovich József* mezőgazda szakpolitikus: Máglyára tegyük!) E könyv címe: Magyar irodalomtörténet! (*Baky László* későbbi zsidódeportáló belügyi államtitkár bekibálása: Égessük el a könyvet!)”

A második világégés küszöbén állunk. Míg egyesek – náci minta szerint – könyvégetésre buzdítanak Szerb ellen, ő kitartóan munkál, elkészül másik jelentős műve, *A világirodalom története* is. A *Magyar irodalomtörténet* befejezése után születnek legismertebb regényei: *A Pendragon legenda* és az *Utas és holdvilág*. Meg is kapja elismerésként a zsidó származású, evangélikussá lett fiatal mecénás, *Baumgarten Ferenc Ferdinánd* hagyatékából működő alapítvány díját.

Ugyanezt 1941-ben irodalomkritikusi tevékenységéért Kerecsényi Dezső is átveheti, aki ebben az évben még magántanári képesítést is szerez a budapesti Pázmány Péter tudományegyetemen, ahol a „humanizmus és reformáció a 16. századi magyar irodalomban” tárgykör előadója lesz. Továbbra is szerkeszti a *Protestáns Szemlét*, de lassan már csak egymaga; lakásán elmaradnak az összejövetelek, a barátok-munkatársak többsége a frontokra kerül katonának vagy munkaszolgálatosnak.

1941-től Szerb élete is megváltozik, rádió-előadásai megszűnnek, a *Magyar irodalomtörténetet* betiltják, a *Nyugat* is befejezi működését. Aztán őt is behívják munkaszolgálatra. „Neki nem volt útja a menekülésre. Vagy nem is akart menekülni. A magyar kultúra legműveltebb hordozója nem is igyekezett menekülni és

valahol messze túlélni a szennyes vihart. A keresztény, vallásos keresztény, a magyar, a nagyon mély nemzeti hitű magyar, a magyar irodalom legművészebb összefoglalója szembenézett azzal az érthetetlen ténnyel, hogy őt se kereszténynek, se magyarnak nem tekintik” – írja *Hegedűs Géza* egyetemi tanár.

Kora talán legeurópaibb magyar íróját, a zsidóból kereszténnyé lett, legtöbbször a hitben, a vallásban megnyugvást kereső Szerb Antalt

Kerecsényi Dezső

1944 novemberében a józsefvárosi pályaudvarra kísérik, bevagonírozzák, és a nyugati határra szállítják. Előbb a Niederdonau erődvonalon, majd Balfnál dolgozik csaknem ezer-nyolcszáz sorstársával. Éhezve, beteg, tetvesen köszönt reá az 1945-ös új esztendő, melyből alig egy hónapot ér meg. Puskatussal veri halálra egy nyilas keretlegény 1945. január 27-én.

A háború viszontagságos végóráiban éri a halál Kerecsényit is. Keresztury írja: „Nem akna-szilánk, nem golyó, nem éhség, nem gázkamra ölte meg, de mégis a háború áldozata volt. Akik ismerték, jól tudták, mint szenvedett, látva, várva és átélve az eseményeket.” Pedig még utoljára kérdéssel is fordul a közhöz 1944 nyárutójának tragikus napjaiban *Miért hallgatnak az írók?* címmel. Zsebnaptárába rótt sorai riadtságairól tanúskodnak.

A feszültségből, a bombatalálatot kapott pesti kis lakásból a szlovéniai Péterhegyre, apósa házába menekül, ahol feleségével és annak nagybátyjával, a nagy hírű fizikus, volt budapesti evangélikus gimnáziumi igazgató *Mikola Sándor* akadémikussal élnek meg a féktelen erőszak, a pusztulás, a bánat heteit-hónapja-it. Zaklatott. Egy rádiókészülék miatt fel is jelentik őket a nyilas főszolgálonál. Barátainak elvesztése – az, hogy rajtuk semmi módon sem tudott segíteni – igencsak megviseli. 1945. március 24-én szívroham végez vele.

A két széles látókörű, Európát is megjárt, e földrészt igen jól ismerő, a szülőházát szenvedélyesen szerető, negyven-egynéhány esztendősen elhunyt pedagógus-tudós emlékét kegyelettel őrzi az utókor.

A Vas utcai iskola fizika-előadóterme mellett ott van az irodalomtudományi társaság életre hívását, valamint Szerb nevelői munkáját hirdető márványtábla. Nyugvóhelye a Fiumei úti Nemzeti sírkertben található; Balfon, halálának helyszínén megrendítő emlékmű magasodik.

Kerecsényi sírja Péterhegyen, a tanári pályája emlékét őrző tábla a pápai református kolégiumban van.

Szerb nevét középiskola, Kerecsényi nevét, szellemiségét a szerteágazó Kerecsényi családok által pár esztendő óta működtetett kis civil társaság őrzi. Életük, munkásságuk megismerése haláluk idei, kerek évfordulóján részletesebb búvárkódásra sarkallhatja az irodalombarátokat...

HIRDETÉS

2015. április 3-6.

„Új reggel virrad...”

Éljük meg együtt a húsvét örömeit családi közösségben Balatonszárszón!

PROGRAM:
Passióolvasás
Interaktív keresztút-kiállítás
Láthatatlan színház
A Lélekvár együttes koncertje
Húsvéthajnali istentisztelet
Nagy sonkakóstoló
Tojásfestés
Locsolás
Kürtőskalácssütés

A hétvége lelki vezetői Pángyánszky Ágnes és Krámer György lelkészek lesznek.

Részvételi díj:
Felnőtteknek (14 éves kor felett): 16 500 Ft/fő
Gyermekeknek (3-14): 8500 Ft/fő
3 éves kor alatt ingyenes a részvétel.
Az árak teljes ellátás és szállás költségét tartalmazzák, nem tartalmazzák az idegenforgalmi adó összegét (18 év felett 380 Ft/fő/nap).
Jelentkezni a <http://balatonszarszo.lutheran.hu> oldalon, érdeklődni a 06 20 824 3143-as telefonszámon lehet.

Várjuk családok jelentkezését.

LUTHER-KONFERENCIA

■ DR. HAFENSCHER KÁROLY

Jóllehet október 31-ét évről évre megünnepeljük, hiszen reformáció ünnepe része az egyházi évnak – vagy még kifejezőbben: a liturgikus évnak –, mégis évről évre érezzük, hogy kilóg a többi egyházi ünnep közül. Mondhatni, kakukktojás az egyházi évben.

Ennek sok esetben külső jelei is vannak: ilyenkor másként ünnepe-lünk, s nem egy helyen inkább történelmi megemlékezés jellege lesz azáltal, hogy az istentisztelethez előadás kapcsolódik „reformációi emlékünne-pély” címen, amelyet nemegyszer protestáns módon ökumenikus rendezvényként tartunk meg. S talán mi, lelkesek azt is öszintén be mer-jük vallani, hogy az október 31-i prédikációra való felkészülés nem tarto-zik a legkönnyebb igehirdetői felada-tok közé. Mert miről is, kiről is beszélünk, kire-mire emlékezünk, mit is ün-neplünk ilyenkor?

Talán sokat elárul az is, hogy kevés-bé kopott oltárterítőink egyikét hasz-náljuk ezen a napon. Azt a pirosat, amelyik pünkösdi jeles napján jelképe-zi az egyház születését, Lélekkel való indulását; azt, hogy a holtpontra ke-reült tanítványok a Szentlélek munká-ja nyomán újra elindultak – már nem „csak” Jézus követésében, de Jézus kö-vetségében is –, és hirdették, prédikál-ták a Krisztust.

Az egyház ezzel jelét adta az elmúlt fél évezredben annak, hogy refor-máció pünkösdi folytatása, és október 31. a Lélek által megrendezett Krisz-tus-esemény ünnepe.

Ünnepeink az üdvösségtörténet eseményeivel kapcsolatban alakultak ki. A jeles események Isten nagy tet-teit dicsérik és emlegetik fel. A Krisz-tus-eseményeket. Az üdvösség törté-netének főbb állomásai ezek. A bibliai időkkel azonban nem ért véget sem a kinyilatkoztatások sora, sem pedig Isten üdvösséget szerző munkájának programja.

Másfél ezer év után történt vala-mi, lezajlott egy olyan eseménysor, amelyben Isten különleges módon népének üdvösségét munkálta. Ez volt a reformáció. Engedte, hogy az Istentől távolodó egyház megújuljon, és reformot éljen át. Kiválasztott emberén keresztül, különleges törté-nelmi pillanatok összetalálkozásával olyan eseménysor vette kezdetét, amely meghatározta a világot, az egyházat az elmúlt fél évezreden át. Két év múlva e folyamat jelképes ki-indulópontjára gondolunk majd.

Egyre nagyobb sürgés-forgás

Azt tapasztaljuk, hogy világszerte és hazánkban is komolyan elindult a 2017. évi jubileum előkészítése. Természetesen hatalmas a készülődés Németországban. Egyházi és kormányzati vezetők és csoportok dol-goznak a terveken, már zajlanak a programok, hiszen tematikus évek formájában már a jubileumot megelő-ző tíz esztendőben feldolgozták-feldol-gozzák a reformáció hatását bemuta-tó legfontosabb területeket.

Beruházások is folyamatban vannak – elsősorban az emlékhelyeken –, programokat is rendeznek az egyhá-zi, a művészeti, a társadalmi élet szá-mos „színpadán”. Wittenberg megújul – szinte újjáépítették. Szászország történelmi települései új pompában várják a *Luther* élete és munkássága iránt érdeklődőket éppen úgy, mint a

reformáció kultúrtörténeti emlékeit kutatókat. Tübingiában: Erfurtban, Gothában, Eisenachban, Weimar-ban, Jénában egymást érik a nagy ren-dezvények. Wartburg vára teljes fényé-ben ragyog, s az odalátogató átfogó képet kap a reformáció történetéről, hatásáról. Berlinben jelentős rendez-vényekkel készülnek a jubileumra, de a művészvilág is kiveszi a részét emlékező, figyelemfelkeltő, gondolko-dásra és újraértékelésre indító alkotá-saival az ünneplésből.

A könyvkiadás szinte áttekinthet-tlenül gazdag választékot kínál: törté-neti, teológiai, irodalmi művek soka-sága készül. Néha az az ember érzé-se, hogy a Gutenberg-korszak vé-gén, amikor – akarjuk, nem akarjuk, de így van – háttérbe szorul a nyom-tatott olvasnivaló, mintha még egy utolsó nagy dömping jönne, amely megmutatja a reformáció kincseit.

A jubileumra készülők a média ingerküszöbét is újra meg újra meg-próbálják elérni. Flashmobok („villám-csődületek”) sora, honlapok, mobil-applikációk mind erre utalnak. Előb-biek közül az egyik legelhíresültebb az volt, amikor ötszáz színes műanyag Luther-szobrot helyeztek el Witten-berg főterén. Oda is figyelt rá a sajtó.

Jól kell értenünk és értékelnünk ezeket. Az elektronikus médiaesz-közöket használva azonban sohasem feledhetjük el, hogy mi nem látvány-pékséget akarunk működtetni, ahol a kinézet a fontos, nem pedig az igazi tartalom, sőt a látvány érdekében a „pékek” még arra is hajlandók, hogy kevésbé egészséges anyagokkal „táp-láljanak” bennünket. Mi az igazi tar-talomnak – az evangéliumnak – adunk teret, s minden megmozdulás-ban az újra felismert örömhírnek kell dominálnia. Ahogyan egykor a refor-máció felhasználta a friss kommunika-cióes eszközt, a könyvnyomtatást, úgy él a mai reformációünnepe a leg-modernebb technikával és médiu-mokkal.

Hadd ajánljunk három weblapot az érdeklődők figyelmébe. Két német honlap kiválóan mutatja be a refor-máció hazájának ünnepi készülődését: *Reformation500.de*, illetve *Luther2017.de*. Bár a holland és a svájci egyházak ké-szülődése még nem olyan intenzív, nem szabad figyelmen kívül hagyni a „Refo500” nevű hálózatot (*refo500.nl*), amelyet egy holland professzor alapí-tott, s mára már egész Európát átjár-va meghatározza az igényes jubileum-előkészítési munkát.

Beindult a vallási turizmus Európá-ban, sőt már hazánkban is. S ha nem protestáns „zarándokutak” indulnak is, de nagyon tudatos szervezőmun-ka eredményeképpen végig lehet jár-ni hosszabb-rövidebb, látványosabb vagy kevésbé mutatós, de sok spiritu-ális tartalmat hordozó utakat – a re-formáció nyomán, a reformáció érté-keit megismerve, a reformáció mon-danivalóját újra végiggondolva.

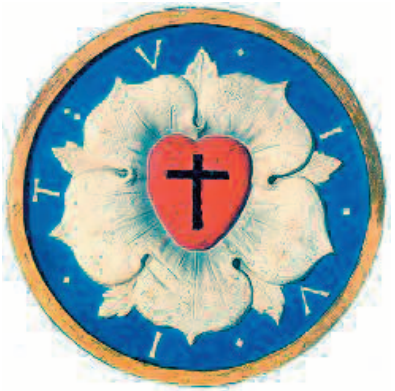
Magyarországra is igaz ez a sürgés-forgás. Évekkel ezelőtt megalakult a Magyarországi Evangélikus Egyház Reformációi Emlékbizottsága. Az *Evangelikus Élet* hasábjain, egyhá-zunk honlapján és számos rendezvé-nyen megismerhetjük azt a nagyon tudatos munkát, amellyel a magyar lu-theranizmus készül a jubileumra.

Van-e okunk ünnepelni?

Gondolatok 2017-ről a 2015. évi Luther-konferencián

Számos projektet emlegethetnénk, de hármat talán érdemes külön is ki-emelni.

Nagy szellemi adósságunk törlesz-tése a Luther-kötetek sorozata, amely-ből már három megjelent. Nemzetkö-zi érdeklődésre számíthat a Luther éle-tét bemutató rajzfilmsorozat. Folya-matosan zajlik a – némettől némileg eltérő – tematikus évek sorozata;

idén a „reformáció és oktatás” témát dolgozzuk fel számtalan formában és műfajban. Evangélikus egyházunk a *Reformacio500.hu* internetes lapon tájékoztatja olvasóit az ünnepi készü-lődés eseményeiről.

Közben „civil” szerveződések is indulnak sokatmondó címekkel. Ilyen például a „Mert a reformáció meg-mozgat – 1517 kilométert futnak 2017-ig” mozgalom, amelynek már több száz, rendszeresen futó tagja van.

Református testvéreink – a gazdag programsorozatot kínáló Kálvin-évek után – most már velünk együtt ké-szülnek a nagy évfordulóra, melyhez számos beruházás, konferencia, kiál-lítás kapcsolódik.

Külön érdekessége a magyar elő-készületeknek, hogy a protestáns egyházak mellett, de velük össze-hangoltan Magyarország kormánya is – a miniszterelnök elnöklétével – létrehozott egy Reformáció Emlékbizottságot. Ennek feladata nemcsak az, hogy segítse, támogassa, koordinál-j az egyházi megemlékezéseket, ha-nem hogy az egész magyar társada-lom számára felmutassa a protestáns múlt kincseit és azokat a ma is ható értékeket, amelyek a magyarság min-dennapjait – sokszor tudattalanul – átjárják. A bizottság mellett munka-csoportok és miniszteri biztos segí-ti, hogy a tudományos, kulturális programok, a kutatási pályázatok, a műveltségi versenyek méltó ünneplésre készítsenek fel. Ebben az elkép-zelésben kiemelt jelentőségű a fiata-lak megszólítása és a határon túl élő magyarság reformációhoz kötődő értékeinek megmutatása, megóvá-sa. Az emlékbizottság tevékenységé-ről a *Reformacio2017.hu* honlapon kaphatunk számos információt.

Ünnep vagy megemlékezés?

Érdemes végiggondolni, mi is az ün-nep, és mit jelent a megemlékezés, hogy azután konkrétan, 2017-tel ka-pcsolatban is meg tudjuk fogalmazni válaszunkat.

Az *ünnepe* találkozás, értékmentés és tudatosítás, összefoglalás és előre-tekintés, mérföldkő és új kezdet, emelkedett pillanat és erőgyűjtés. A *viszsaemlékezés* tudatos visszatekin-tés a kezdetekre, a múlt megismerő felfedezése és felidézése, a megtörtént események megjelenítése, jelenvaló-

vá tétele úgy, hogy átélhessük őket, és megérezzük a történelem nagy szemé-lyiségeinek kisugárzását.

Mire emlékezünk, mit ünnepe-lünk 2017-ben? Nem Luthert ünne-pe-ljük, nem az egyházat, még csak nem is az egyház születés- vagy új-jászületésnapját. Nem az egykori történések kulturális hatását vizsgál-juk. *Nikolas Schneider*, az EKD (Né-metországi Protestáns Egyház) egy-kori tanácselnöke így fogalmazott: a reformáció jubileuma nemzetközi és ökumenikus Krisztus-ünnep kell, hogy legyen.

Krisztus-ünnep – az egész jubile-um sikere, értelme, üzenete azon múlik, hogy Krisztus-ünnep lesz-e 2017.

Emlékezünk Isten nagy tetteire, saját örömeinkre, nagy élményeink-re, hiszen aki nem ismeri a múltját, nem igazodik el a jelenben, és nem tudja a jövőjét sem építeni. És lehe-tünk büszkéek a történetünkre – em-beri módon. Nagyszerű emberek, fantasztikus események vannak mö-göttünk – de mindezekben is ott sejtjük, érezzük (látjuk?) a történelem Urát.

Saját bűneinkre is emlékezünk a ju-bileum kapcsán: *Margot Käßmann*, az EKD reformációi jubileumának nagy-követe arra szólította fel egyházát, hogy foglalkozzon a reformáció árny-oldalaival is, még akkor is, ha az sú-lyos problémákkal (például vitákkal, veszekedésekkel vagy zsidógyűlölet-tel) terhelt... Van mit megbánnunk. Így a reformáció nagy ünnepe is – mint minden keresztény emlékezés – hálaadás azért, amit Isten tett, és bűnbánati esemény amiatt, amit mi el-rontottunk.

Isten jelenlétét ünnepeljük. Azt, hogy itt van közöttünk, s mi felismer-hetjük őt Krisztusban. A lehetőséget ünnepeljük, hogy a kegyelmes Isten-nel közösségben élhetünk. A győzel-met ünnepeljük, Krisztus győzel-mét, hogy legyőzte mindazt, ami el-takarta őt szemünk elől. A remény-séget ünnepeljük, hogy Isten ke-gyelmének köszönhetően bízhatunk a jövőben, s érdemben sokat tehe-tünk érte.

Felvetődik: 2017 az út vége, mér-földkő vagy újraindulás? Mindhá-rommá kell válnia.

Van-e okunk ünnepelni? – hangzik hát a kérdés, s benne további kérdések sora fogalmazódik meg. Honnan indult? Hol tartunk most? Élő egyház vagyunk, vagy múzeummmá válunk? Van-e átütő mondanivalónk? Közel tudjuk-e vinni a mai emberhez a meg-újulás evangéliumát, a reformációban újra felismert krisztusi értékeket?

Reformációi jubileum és ökumené
Hiszem és vallom, hogy a 2017. évi ju-bileum lényege szerint ökumenikus kell, hogy legyen.

Mindenekelőtt a belső protestáns ökumenének kell megerősödni. Annyi tisztázatlan kérdés van, amely-ről beszélgetnünk kell és együtt kell gondolkodnunk! Bár a történelem – s ez különösen is így van a magyar evangélikusok és reformátusok ka-pcsolatában – nagyon közel hozott minket egymáshoz, vannak mélyen húzóód feszültségek, és vannak ki-nem beszélt témák, tanítások, ke-

gyességi gyakorlatok. Ha meg tudjuk húzni a határvonalakat, máris jobb esélyünk van arra is, hogy a határok ne elválasszanak, hanem összekösse-nek minket.

Különösen is izgalmas kérdés, hogy miként tudjuk, akarjuk s lehet római katolikus testvéreinkkel együtt megélni az ötszázadik évfordulót. Nem lenne jó, ha római testvéreink úgy éreznék, 2017-et „ellenük ünne-pe-ljük”. Mint ahogy nem lenne jó az sem, ha bárki azt érezhetné, hogy miután Magyarországon létrejött a Re-formáció Emlékbizottság, a magyar katolikus egyházvezetés a protes-tánsokkal szemben jelentette be, hogy 2016 *Szent Márton-év* lesz. Az ökumenikus elkötelezettség mindkét fél részéről egyértelmű, s a jubileum felé közeledve ennek még inkább erősödni kell. (Sokan fáradozunk azon, hogy számos külföldi példát kö-vetve megmutassuk: a két *Márton* testvér – *Szent Márton* és *Luther Márton* – szolgálata összecseng, Krisztus tanúi voltak mindketten.)

A vatikáni megnyilatkozások re-ménységre is adhatnak okot. Az egy-ház egységét előmozdító pápai ta-nács vezetője, a svájci származású *Kurd Koch* kardinális újra meg új-ra a saját nyilvánossága elé áll, hogy beszéljen arról, ami minket össze-köt, s arról, hogy a Szentszék számá-ra is kihívás, hogy miképpen tudna Krisztus-tanítványokhoz méltó meg-emlékezési formát találni a katolikus híveknek.

Ferenc pápa 2014. december 18-án fogadta a német evangélikusság ve-zetőit. A pápa szerint az ökumenikus párbeszédet nem lehet elválasztani egyházaink életétől. 2017-ben az evangélikusok és a katolikusok közö-s tekintenek majd vissza a refor-máció elindulásának ötszázadik évfor-dulójára – mondta. Ez lesz az első al-ka-lom, hogy az egész világon közö-sen emlékezünk. A középpontban a közös ima és a kölcsönös bocsánat-kérés áll majd. És együtt örülhe-tünk az ökumenikus úton eddig el-ért eredményeknek – hangsúlyozta a pápa.

Nem feledhetjük, hogy két fontos dokumentumra alapozhatunk. 1999-ben mindkét fél aláírta a megigazu-lásról szóló közös nyilatkozatot, 2013-ban pedig megjelent a *Konflik-tustól a közösségig* című dokumen-tum. Ez utóbbi közel száz oldalon tesz kísérletet arra, hogy nemzetkö-zi és globális szinten írja le és tárgyal-ja meg a reformáció történetét és ta-nítását, egyszerre római katolikus és evangélikus nézőpontból. E doku-mentum alapja lehet egy olyan kö-zös alkalomnak – katolikusok és lutheránusok közötti közös ünneplésnek –, megemlékezésnek, amelyet 2016-ra terveznek.

A keresztséget és a megfeszített Krisztust középpontba állító teoló-gia testvérré tesz bennünket – ezt mindkét dokumentum hangsúlyoz-za, kifejezve azt is, hogy számosabb az, ami összeköt bennünket, mint az, ami elválaszt.

Van-e okunk ünnepelni 2017-ben? A kérdésre már most is választ tudunk adni, de még hónapok, évek vannak hátra a jubileumig, s addig van lehe-tőségünk is a még mélyebb és tartal-masabb válasz megérlelésére.

A szerző egyházunk zsinatának lelké-szi elnöke, a Reformáció Emlékbizottság miniszteri biztosa

LUTHER - KO

■ REUSS ANDRÁS

A jelenlét módja és az ige
Korán megkérdőjelezték ellenfelei *Luthernak* azt az úrvacsorai tanítását, amelyet Jézus Krisztusnak a szentséget elrendelő – amint mondani szoktuk: szerzési – igéire alapozott. A wittenbergi reformátor kifogása *Karlstadt* és a svájciak tanításával szemben az volt, hogy egyrészt nem tudnak egyetlen igehelyet sem felhozni a maguk álláspontjának igazolására. Másrészt Istent, Isten jobbját valamiféle körülhatárolt helyként képzelik el, az Atya jobbján ülő Krisztust pedig ehhez a helyhez kötik. Harmadrészt pedig a hitet az ész mértéke alá vetik: „Ilyenformán mondhatnám én is: nem hiszem, hogy Isten fia emberré lett, és hogy magát az az isteni fenség, amelyet az ég és föld be nem foghat, egy asszony szűk testébe zárta be, és aztán magát megfeszíteni hagyta.” (Luther: *Írás a mennyei próféták ellen*, 1525)

A római egyház átlényegülés-(transsubstantiatio-) tanával szemben Luther érvei ugyanazok: nincs szentírási alapja.

Az evangélikus úrvacsora-értelmezést nagyon gyakran úgy írják le – főként mások –, hogy a kenyérben/borban, kenyérrel/borral, kenyér/bor alatt (vagy által) van jelen Krisztus. Félreértés ezt magyarázatként érteni. Ezzel a három előjárószócskával (latinul: in, cum, sub) nem azt akarják kifejezni eleink, hogy ők másoknál jobban tudják, miként van jelen Krisztus. Az igazi értelmük az, hogy az úrvacsora vételekor nemcsak úgy részesülünk Krisztus váltságában, hogy elfogadjuk, amit hallunk, hanem úgy is, hogy eközben magunkhoz vesszük a kenyeret és a bort, amelyekre Krisztus azt mondja, hogy az az ő értünk adott teste és vére. Vagyis nemcsak fülünkkel és értelmünkkel, hanem szájunkkal is részesülünk Krisztus ajándékában, tehát nemcsak lelkileg, hanem testileg is, az ige által.

Luther egyetlen érve az ige, mellyel Krisztus az úrvacsorát rendelte: „Íme, itt áll az a szentírási hely, és tisztán és világosan mondja, hogy a Krisztus, midőn a kenyeret nyújtja, az ő testét nyújtja evésre. Ehhez ragaszkodunk, ebben hiszünk, és tanítjuk is, hogy az úrvacsorában valósággal Krisztus testét esszük és élvezzük. Hogy miként történik ez, vagy hogy miképpen van jelen a kenyérben, azt nem tudjuk, nem is tartozik ránk, hogy tudjuk. Istennek igéjében kell hinnünk, és nem szabad, hogy mi határozzuk meg a módját és mértékét. Szemünkkel kenyeret látunk, de fülünkkel azt halljuk, hogy az a test van jelen.” (Hogy Krisztus ez igéi, 1527)

A svájci típusú úrvacsora-értelmezés egyik lehetséges következménye – és ez már sajnos evangélikus úrvacsoraosztás alkalmával is tapasztalható –, hogy az osztásnál a lelkész nem mond semmit, vagy csak halkan, szinte magában mormol valamit, vagy csak annyit mond, hogy „Krisztus teste/vére érted adatott”, de az „ez” mutató névmás nélkül, hiszen Krisztus testét és vérért nem tartják jelenvalónak.

A római katolikus úrvacsora-értelmezés elsősorban az átváltozás csodájára utal, amikor a pap felemeli az ostyát, és azt mondja: „Ez hitünk szent titka” Amikor ennél a pontnál

az új liturgia ezt a változatot hozza: „Ez megváltásunk szent titka!”, akkor ez helyesen arra utal, hogy a titok nem a kenyér és a bor önmagában, hanem a kenyér és a bor mindig csak Krisztus elrendelő – és értelmező – szavával, a szereztetési igékkel együtt, amelyek szerint az úrvacsora „bűnök bocsánata” adatik (csak Mt 26,28), vagy az „új szövetség”, amely Jer 31,31–34 értelmében magában foglalja a bűnbocsánatot, tehát a megváltást.

Egyházunk – helyesen – ragaszkodik ahhoz, hogy a szerzési igék anyanyelven, hallhatóan hangozzanak el, és ahhoz is, hogy az osztás közben vagy a szerzési igék hangozzanak, vagy – amint akár a Pröhle-agenda, akár a *Liturgikus könyv* előírja – rövidebb („ez Krisztus teste, ez Krisztus vére”) vagy hosszabb formájuk („vegyétek, egyétek, ez Jézus Krisztus teste, amely értetek adatott”) szóljon.

Az úrvacsorában kínált és nyújtott ajándékot azonban elválasztja a rendelt jegyekről – legalábbis lazítja az igének és a jegyeknek a szerzési igékben kifejezett összekapcsolását – az a gyakorlat, amely egyéni feloldozást vagy vigasztaló-bátorító igéket ad kézzel a testvéreknek az úrvacsora vételére készülőeknek. Mert nincs koncentráltabb és szemléletesebb kifejezése Isten kegyelmének Krisztus által, mint a szerzési igék az úrvacsorai jegyekkel együtt. Ahol ragaszkodnak az ilyen személyes igei áldás szokásához, ott esetleg más alkalmat lehetne találni rá.

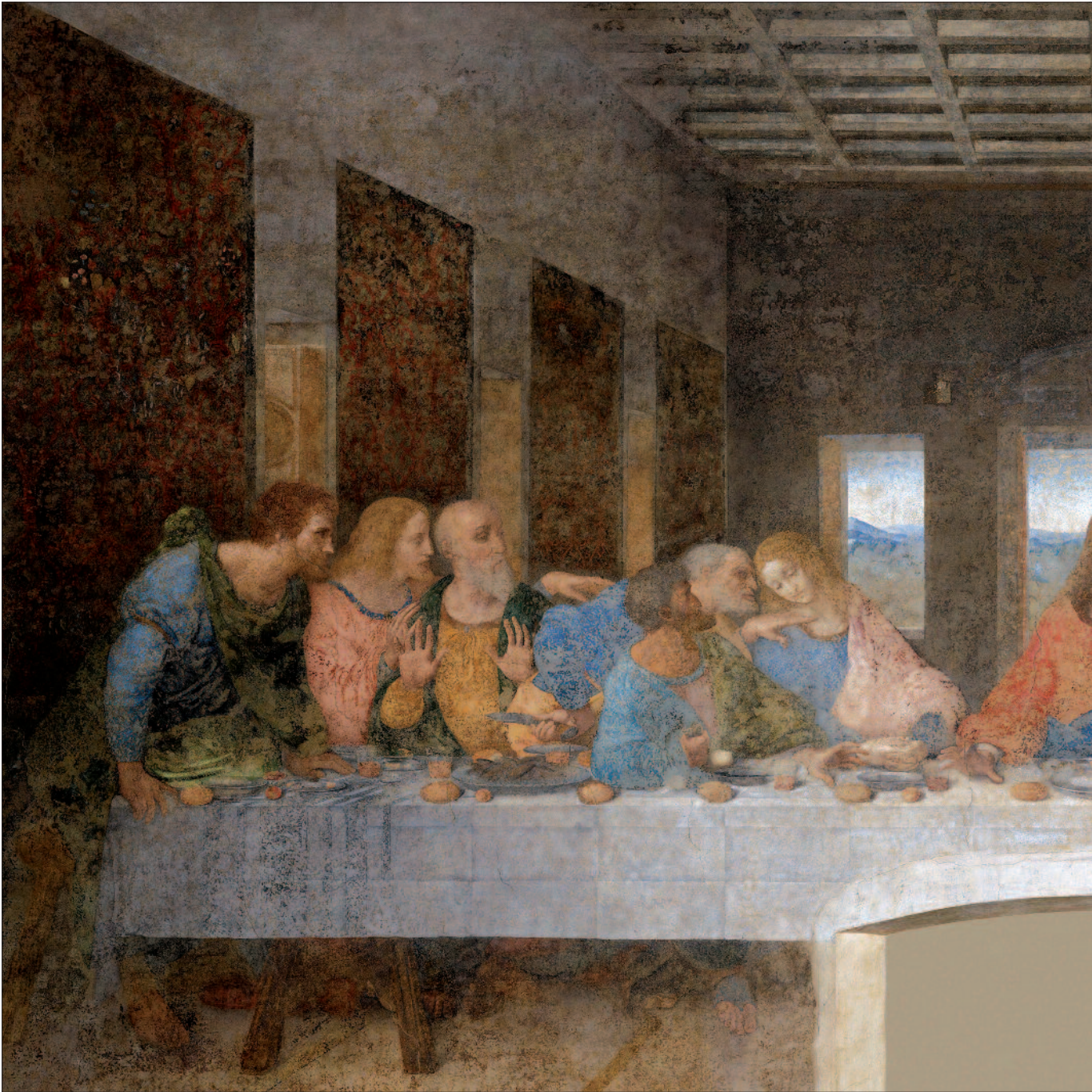
Ami látható és ami láthatatlan az úrvacsorában

Már a középkori egyház is azt tanította, hogy a szentségeket Jézus Krisztus rendelte üdvösségünkre, és látható jelük van. De mit láthatunk az úrvacsorában? Erről nemegyszer beszélnek úgy, hogy a jelen levő Krisztust. Ez az úrvacsora objektívista értelmezése lenne, amely szerint a kenyér Krisztus teste, tehát látjuk Krisztus testét.

Helyreigazítja ezt a felfogást Luther, amikor óvatosan, józanul és az igének megfelelően ezt mondja: „...hasznos és szükséges is, hogy Krisztus és az összes szentek szeretete és közössége rejtett, láthatatlan és lelki (szellemi) legyen, s mi annak csupán testi, látható, külső jegyét kapjuk. Mert ha ez a szeretet, közösség és támogatás nyilvánvalóvá lenne, akárcsak az időleges emberi közösség, akkor ez nem nyújtana nekünk erősítést, sem gyakorlást abban, hogy a láthatatlan és örökkévaló javakban bizakodjunk, avagy azokat kívánjuk, hanem csupán időleges, látható javakban való bizakodásban szerezniük gyakorlatot, s azokat annyira megszoknánk, hogy nem szíviesen adnánk fel őket. Nem követnénk Istent, csak akkor, ha látható és kézzelfogható dolgok lennének előttünk. Minden időleges és érzékelhető dolognak el kell tűnnie, nekünk pedig meg kell tanulnunk nélkülözni őket, ha Istenhez akarunk jutni. Így hát a mise és a szentség olyan jegy, amelyen gyakoroljuk és szoktatjuk magunkat ahhoz, hogy minden látható szeretetet, segítséget és vigaszt elhagyjunk, és Krisztusnak és szentjeinek láthatatlan szeretetére, segítségére és támogatására merjünk hagyatkozni. A halál minden látható dolgot elragad – elszakít az emberektől és a mulandó dolgoktól. Ezért ellenében a lát-

hatatlan, örökkévaló dolgok segítségére van szükségünk, s éppen ezeket nyújtja nekünk a szentség és jegy. Ehhez kell tehát hitünkkel hozzátapadnunk mindaddig, míg érzékelhetően és nyilvánvalóan is meg nem kapjuk őket.” (Krisztus valóságos szent testének, 1519)

Egyáltalán szó sem lehet tehát arról, hogy a szentség olyan bizonyosságot adhatna, amely fölöslegessé teszi a hitet, hanem azért van, hogy a hitet ébressze és erősítse. Szép keresztes énekünk szerint: „Bár testi szem csak vizet lát / E drága keresztségben, / Hit által Krisztus váltságát / Elnyerjük e szentségben.” (EÉ 295,3) Ilyen értelemben szólnak úrvacsorai énekeink is.

Külső és belső, testi és lelki összetartozása

A keresztyéniséget szinte a kezdetektől foglalkoztató kérdés, hogy milyen viszonyban van, milyen viszonyban lehet egymással az isteni és az emberi. Ez okozott súlyos vitákat már az első századokban Jézus személyével kapcsolatban.

Az egyik oldalon el tudták képzelni, hogy ember, egy kiváló ember; de ezzel nem tudták összeegyeztetni, hogy Isten Fia (ebionizmus). Ennek felel meg az a felfogás, amely az úrvacsorában emlékvacsorát lát, és semmi többet, mert elválasztja egymástól a mennyeit és a földit, az istenit és az emberit, a lelkit és a testit. A svájci elgondolást elszellemiesítettnek (Scholz László) vagy spiritualistának nevezhetjük, mert a földi történéseknek nem tulajdonít jelentőséget; az csak jelzi a mennyeit, az igazit.

A másik oldalon azt vallották, hogy Jézus Krisztus Isten Fia, de

nem tudtak mit kezdeni azzal, hogy ember (doketizmus). Ennek pedig az a felfogás felel meg, hogy az úrvacsora mennyei eledel, amelyhez méltatlan minden földi. A mennyeit és a földit, az istenit és az emberit, a lelkit és a testit úgy választja el egymástól a mise, hogy megszűnik a kenyér, és csak a megdicsőült Krisztus van jelen. Ezt a római egyház jeleníti meg, és azért lehet triumfalisztikusnak vagy eldologiasítottnak nevezni, mert Isten teljes győzelmét akarja a földi dolgokban fölmutatni.

rélni őket: „Külsőképpen az evangélium szóbeli igéje és az érzéki jelek által cselekszik velünk, minők a keresztség és a szentség. Belsőképpen a Szentlélek és hit, valamint más adományok által cselekszik velünk. Mindezt pedig oly módon és rendben, hogy a külső dolgoknak elől kell járniuk, és a bensők aztán, mégpedig a külsők által következnek, olyanformán, hogy az ő határozata szerint egy embernek sem adhatók meg a belső dolgok, csakis a külső dolgok által; mert ő senkinek sem akarja megad-

„Testét, vérért

Az úrvacsora értelmezése

ni sem a lelket, sem a hitet a külső szó és jel nélkül, amit ahhoz szerzett...” (Írás a mennyei próféták ellen, 1525)

Mi a haszna, hogy Krisztus teste jelen van a kenyérben?

Kétségtelen, hogy Krisztus megváltásában, a bűnbocsánatban részesülni szentség nélkül is lehet. A hit Krisztus ajándékának az elfogadása, részesedés abban. Felmerül a kérdés, hogy a szentségek külső, földi, testi, látható jegyei csak jelzik a lelki dolgokat (amint Karlstadt és Zwingli vallotta), vagy maguk is adnak-e valamit.

Az *Egyességi irat* (1580) ezt mondja: „Krisztus testét nemcsak lelkileg, hit által vesszük magunkhoz – ami a szentségen kívül is megtörténik –, hanem szájjal is.” (Bohus Imre fordítása) Tehát a kenyér és a bor testi vétele is hozzájárul Krisztusnak a szívünkbe fogadásához. Ezt úgy lehetne kifejezni, hogy nemcsak lélekben és szóval, hanem az engedelmes-

N F E R E N C I A

adja ő nekünk” zésének néhány kérdéséről

ségnek ezzel a cselekedetével („*ezt cselekedjétek*”) fogadjuk be őt, és érzékszerveinkkel is, nem csak gondolatainkkal, amikor szájjal is magunkba fogadjuk testét és véré

Amikor Luther erről ír, a testi vétel hármas hasznát fejt ki. Először azt, hogy az önmagával eltelt, önző és okoskodó embert megalázza (Lk 2,34; *Hogy Krisztus ez igéi*, 1527). Másodszor azt, hogy erősíti azt a hitünket, hogy „a mi testünk is örök-ké él a Krisztus teste örök eledelének élvezése által, melyet test sze-

erőtlenne tesz, vagy a halál rémíti, vagy akinek szívét bármi terheli, ha mindentől szabadulni akar, az járuljon örvendezve az oltáriszentséghez, helyezze nyomorúságát a közösségre, s keressen segítséget a lelki test egész közösségénél.”

„Ebben az ember örömmel nyerhet erőt és vigasztalást (...) Minden bajom közös lett Krisztussal és a szentekkel, mivelhogy az ő irántam való szeretetüknek biztos jelét kaptam. Látod, ez ennek a szentségnek a gyümölcse és helyes használata,

ségi irat ezt mondja: „De azt is alaposan meg kell magyaráznunk, hogy kik az úrvacsora méltatlan vendégei. Azok, akik valódi bűnbánat, bűneik miatti fájdalom, igazi hit és életük megjobbításának őszinte szándéka nélkül járulnak ehhez a szentséghez. Ők ítéletet, azaz ideig és örökké tartó büntetést vonnak saját maguk fejére Krisztus testének szájjal történő méltatlan vétele miatt, és vétkeznék Krisztus teste és vére ellen. Az igazi, méltó vendégek pedig azok a gyenge hitű, félénk, megszorodott keresztyének, akik bűneik nagysága és sokasága miatt szívükben megrettentek, és azt gondolják, hogy nagy tisztátalanságuk miatt nem érdemlik meg ezt az értékes kincset és

ház egy test (és csont). Viszont ugyanazon szeretet által nekünk is át kell alakulnunk, s a miénknek kell elfogadnunk minden keresztyén nyomorúságát, az ő alakjukat és szükségüket magunkra vennünk, s nekik juttatnunk mindazt a jót, amire csak képesek vagyunk, hogy ők azt élvezhessék. Ez a valódi közösség és ez a szentségnek a helyes értelme. Ilyenképpen egymásba formálódunk át, s eggyé válunk a szeretet által, amely nélkül semmiféle ilyen átalakulás nem lehetséges.” (*Krisztus valóságos szent testének sacramentumáról*, 1519)

A részvétel vagy communio éppen ezért elkötelezés is: hordozni másokat! Az elbocsátás szavai áldozatos szeretet gyakorlására küldenek el liturgikus rendünk szerint, ha a lelkész időtakarékosagra hivatkozva ki nem hagyja. Ezért minden úrvacsoravételnél nemcsak elkövetett egyéni bűneinkre kellene gondolnunk, hanem arra is, hogy mi lett abból az áldozatos szeretetből, amelyre Krisztus elküldött. Ha az úrvacsora alkalmá csak azt az örömet jelenti, hogy már megint feloldozást kaptunk az alól, aminek válasznak, azaz úrvacsorából fakadó hálaáldozatnak kellett volna lennie, akkor ez bizony olcsó kegyelem és megalapozatlan öröm.

A rajongók a 16. században azt hangsúlyozták, hogy az úrvacsora lelki közösséget hoz létre az abban részt vevők között, de éppen az elemek, a kenyér és a bor arra emlékeztetnek – hívta fel a figyelmet Luther –, hogy a Krisztus testével és vérével való közösség nem maradhat lelki, hanem testivé, külsővé is kell válnia.

A közösség áldásáról és elkötelezéséről aligha lehet szívhez szólóbban írni, mint Luther teszi: „Van-nak ugyan olyanok, akik szívesen osztoznak a mások javaiban, azonban azt viszonzni nem hajlandók. Azaz szívesen hallják, hogy ebben a szentségben az összes szentek segítségének, közösségének és támogatásának ígérete és adománya van számunkra: de ők nem akarnak ehhez a közösséghez semmivel sem hozzájárulni, nem akarják a szegénnyt segíteni, bűneit elviselni, a nyomorultakat gondozni, nem akarnak a szenvedőkkel együtt szenvedni, másokért könyörögni, nem akarnak az igazságért kiállni – testükkel, javaikkal, becsületükkel az egyház és minden keresztyén javulását szolgálni, a világtól való félelemből nehogy hátrányt, kárt, gyalázatot vagy éppen halált kelljen elszenvenniük. Pedig Isten éppen azt kívánja, hogy az igazságért és felebarátjukért ekképpen szorongattassanak, azért, hogy annál inkább kívánják ennek a szentségnek nagy kegyelmét és erősítését. Ezek önző emberek: nekik ez a szentség semmit sem használ. Amiképpen nem tűrhető az olyan polgár, aki elvárja, hogy a közösség őt megsegítse, oltalmazza és megszabadítsa, de ő viszont a közösségnek semmi szolgálatot nem akar tenni. Hát nem így, hanem a mások baját újra a sajátunknak kell éreznünk, ha azt akarjuk, hogy Krisztus és szentjei a mi bajainkat a magukénak fogadják el: így lesz teljessé a közösség, és a szentség is betöltetik. Mert ahol a szeretet nem növekszik naponként, és nem formálja át az embert úgy, hogy mindenkivel vállalja a közös-

séget, ott nincs meg ennek a szentségnek a gyümölcse és jelentése.” (*Krisztus valóságos szent testének sacramentumáról*, 1519)

A vétel módja

Elfogadjuk, hogy az úrvacsora első legjobb magyarázatát Jézus Krisztus elrendelő szavai – a szerzési vagy szerzetetési igék – adják. Ha így van, akkor az ő emlékezetére megismétlődő cselekményről van szó. Venni és enni-inni.

Megértést kell tanúsítani a közös kellyel kapcsolatos modern kori óvatosság iránt, különösen is a járványszerű betegségek (herpesz, influenza, HIV, ebola és így tovább) világában. Nemcsak azért, hogy én ne kapjak, hanem azért is, hogy én ne adjak másoknak fertőzést.

A bemártásos osztás az objektivistafelfogás értelmében eleget tesz a két szín követelményének, mert ha ugyan egész keveset, de bort is osztanak. Viszont elvész az ivás mozzanata („*ezt cselekedjétek*”). Ezt a gyakorlatot ebből a szempontból is végig kellene gondolni. És persze legalább egyházunkban egységesíteni a kiszolgálás rendjét.

Harc, elkülönülés vagy megbékélt különbözőség

A tévesnek ítélt tanítások kapcsán Luther Jézus szavát idézi: aki inkább szereti rokonait, mint Jézust, az nem méltó hozzá (Mt 10,37). És utal Pál szavára, aki a felemás igától óv, mert igazság és gonoszság, világosság és sötétség, Krisztus és Belial nem egyeztethetők össze (2Kor 6,14–15). Majd így folytatja a reformátor: „Hogy keresztyéniesen egyetérthessünk velük, és keresztyén szeretetet táplálhassunk irányukban, tanításukat és viselkedésüket is szeretnünk és elviselnünk vagy legalábbis tűrnünk kellene. Tegye, akinek kedve tartja, én nem teszem. Mert a keresztyén egyetértés lelki, mikor is egy hiten, egy értelemben, egy akaraton vagyunk (Ef 4,6).” (*Hogy Krisztus ez igéi*, 1527)

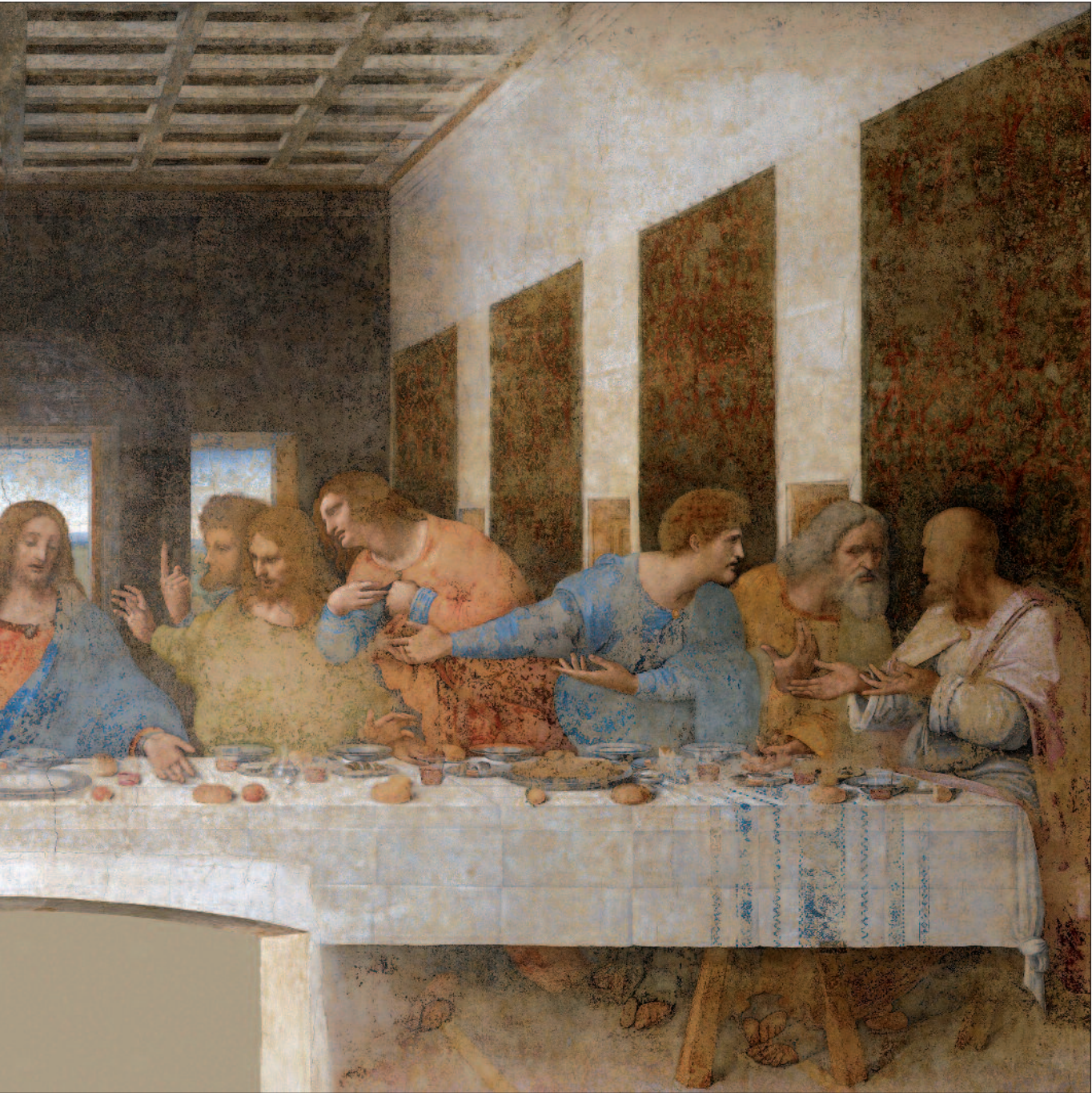
Két évvel később, Zwinglivel vitázva, a *Marburgi cikkekben* azonban ezt írta: „És bárha mi arról, vajon Krisztus valóságos teste és vére testileg van-e a kenyérben és borban, ez idő szerint nem egyeztünk meg, mégis egyik fél a másik iránt keresztyén szeretetet tanúsítson, úgyhogy minden lelkiismeret mindig többet viselhesen el, és mindkét fél buzgón kérje a mindenható Istent, hogy minket az ő Lelke által az igazi értelemben megerősítsen. Ámen!”

Az evangélium tiszta tanítása nem lehet alkudozás vagy kompromisszum tárgya.

A leuenbergi konkordiával szemben is lehet számos kritikai észrevétele tenni. Helyeselhető egyházunknak az elfogadás kapcsán kifejtett álláspontja, hogy az nem hitvallás, tehát nem mértéke hitünknek és tanításunknak. De értéke, hogy a régi viták felelevenítése helyett a feleket egyesítő közös hit megfogalmazására törekedett.

Nem szabad elfelejteni a közöset, miközben a különbségeknek tudatában vagyunk, és a felismert igazsághoz ragaszkodunk. Egymásra tekintettel lenni – ez mindennapos feladat a gyülekezetekben is, a tiszta tanítás keresésében is.

A szerző az Evangélikus Hittudományi Egyetem professor emeritusa

LEONARDO DA VINCI: AZ UTOLSÓ VACSORA (1498)

rint élvez; mely is test szerint haszon, de mégis kiválóan nagy haszon, és a lélek szerintiből foly” (*Hogy Krisztus ez igéi*, 1527). Harmadszor pedig az úrvacsorában Isten ígétét kapjuk. A testi vétel, a szájjal evés tehát emberlétünk teljességét és elfogadásunk másik dimenzióját fejezi ki, és Isten ajándékainak teljességében részesít.

Öröm és hálaadás, de miért?

Újabban terjed, hogy egyoldalúan hangsúlyozzák az úrvacsora örömteli ajándék jellegét, hogy az nem bűnbánati alkalom, és ezért külön kell választani a gyónástól, amint ez az új liturgiában is történt. Luther nem vontakétségbe, hogy az öröm hozzá tartozik az úrvacsorához, de a bűnbocsánatot is aláhúzta.

Az úrvacsora megerősít a bűnnek, a gonosz léleknek, a világ gonoszságának és saját lelkiismeretünknek a kísértésével szemben: „Aki tehát csüggeteg, akit bűnös lelkiismerete

amitől a szívnek vidámmá és erőssé kell lennie.”

„Ez az eledel éhező lelket keres, és semmitől sem menekül annyira, mint az eltelt, jóllakott lélektől, amely nem érzi annak szükségességét. Ezért kellett a zsidóknak a húsvéti bárányt keserű füvekkel, állva és sietve enniük (2Móz 12,8): ennek az az értelme, hogy ez a szentség vágyakozó, rászoruló és megszorodott lelkeket kíván.” (*Krisztus valóságos szent testének sacramentumáról*, 1519)

Nem az a probléma, hogy bűnbocsánatért megyünk úrvacsorát venni, hanem az, ha nem a kapott bűnbocsánat miatt örvendezünk. S nem helyénvaló, ha úgy gondoljuk, hogy csak az „*értetek*” aktuális, a „*bűneitek bocsánatára*” pedig nem.

Egyre megszokottabb, hogy sok résztvevőt vonzó gyülekezeti alkalmon úgy hívunk az úrvacsorához, hogy nyitottak vagyunk, mindenkit szívesen látunk, aki hisz. Ez így elégtelen és félrevezető. Az Egyes-

Krisztus jótéteményeit; akik tapasztalják és fájlalják hitük gyengeségét, és szívükből vágyódnak arra, hogy erősebb és merészebb hittel és tiszta engedmességgel szolgálják Istent.” (Bohus Imre fordítása)

Az úrvacsora közösség (communio)

Luther tulajdonképpen a csodálatos cseréről beszél ebben az összefüggésben: „Krisztus minden szentjével együtt szereteténél fogva magára veszi a mi alakunkat, velünk együtt küzd a bűn, halál és minden baj ellen: mi pedig az ő szeretetétől felgyulladva őhozzá formálódunk, az ő igazságára, életére és üdvösségére hagyatkozunk, s ekképpen az ő javaival és a mi bajainkkal való közösség révén egy tésztává (kaláccsá), egy kenyérré, egy testté, egy itallá leszünk úgy, hogy minden közössé lesz, ő, micsoda nagy sacramentum (misztérium) ez, mondja Szent Pál (Ef 5,32), hogy Krisztus és az egy-

LUTHER-KONFERENCIA

Láthatóan kegyelemből

■ VÉGHELYI ANTAL

Egy paradoxonnal kell kezdenem: minél láthatóbban akarunk evangélikusok lenni, annál kevésbé leszünk azok. *Luther* ugyanis nem alapított új egyházat. *X. Leó* átokbullájának nyilvános elégetésével világosan kifejezte, hogy az abban foglaltakat érvénytelennek tekinti. Haláláig a katolikus egyház papjaként végezte minden szolgálatát, viszont kétségbe vonta, hogy a katolikus egyház azonos lenne a pápa fennhatósága alatt álló egyházzal.

Evangelikus identitás?

Luther felfogása szerint nem a reformációhoz csatlakozó gyülekezetek szakadtak ki a katolikus – azaz egyetemes – egyházból, hanem a pápa reszktette ki magát és követőit a szó valódi értelmében vett katolikus egyházból. Ellenfeleit ezért nem nevezte *soha* katolikusoknak, hanem következetesen a *romanista* vagy a *pápis-ta* jelzővel illette őket. Írásaiban és igehirdetéseiben következetesen „a pápa egyházáról” beszél, amikor a Rómához hű egyházzal szól, és soha nem említi azt katolikus egyházként.

Mindebből következik, hogy a mi identitásunk sem lehet más, mint az, hogy a szó valódi értelmében katolikusok vagyunk, és a mi egyházunk nem más, mint – ahogy a *Híszek egyben* minden vasárnap meg is valljuk – „az egyetemes anyaszentegyház”, más szóval a katolikus anyaszentegyház, hiszen az „egyetemes” jelző a „katolikus” magyar megfelelője.

Az egyetemes anyaszentegyházból, vagyis a katolikus egyházból nem mi rekesztünk ki más keresztényeket, hanem fájdalommal vesszük tudomásul, hogy ők különülnek el tőlünk. Nem mi akarunk mások lenni! Mi egyszerűen csak keresztények akarunk lenni! A szó eredeti értelmében khrisztianosok, azaz krisztusiak! Pont úgy, ahogy *Az apostolok cselekedeteiről írt könyv* tanúsága szerint először Antióchiában nevezték Krisztus követőit.

A kérdés tehát az, hogy mit jelent láthatóan kereszténynek lenni. Erre a kérdésre próbálunk – elsősorban a *Heidelbergi disputáció* tételeit vizsgálva – sajátosan lutheri választ találni. A választott cím – *Láthatóan kegyelemből* – talán már sejtet is valamit vizsgálódásunk várható eredményéről.

A Heidelbergi disputáció tételei

A Szent Ágoston-rend teológiai disputájára, amelyet a rend heidelbergi kolostorában tartottak, 1518 áprilisában került sor. Luther negyven előre megírt tétellel készült. Az első huszonnyolc tételt a teológia területéről, a maradék tizenkettőt pedig a filozófia területéről állította össze. Utóbbit azért tartotta szükségesnek, mert a korabeli egyház hivatalos teológiája a skolasztika és azon belül is elsősorban a tomizmus volt. Ez utóbbit Luther nem teológiának, hanem az arisztotelészi filozófia keresztény köntösbe öltöztetett változatának tartotta, és végérvényesen el akart határolódni tőle. Amikor a teológia területéről vett 19. és 20. tételben megveti a *theologia crucis* alapjait, valójában a skolasztikával való szakítását készíti elő. (...)

A 20. tétel magyarázatában Luther többek között ezt írja: „Isten láthatat-

lan dolgaival ellentétesek látható dolgai, vagyis Isten »háta«: ilyen emberi mivolta, erőtlensége, bolondsága, ahogyan 1Kor 1,25 Isten erőtlenségét és bolonságát említi.” Ebből azután szervesen következik a 29. tétel: „Aki veszély nélkül szeretne *Arisztotelész* filozófiájában elmélyedni, annak előbb jól bolonddá kell lennie a Krisztusban.”

A tételhez fűzött magyarázatában Luther ezt mondja: „Először vegyük azt, amiről 1Kor 3,18 szól: Ha valaki közületek e világon bölcs akar lenni, bolonddá legyen, hogy bölcs lehessen.

házasodtunk, úgy a filozofálásból sem lehet semmi hasznunk, amíg »bolonddá« nem lettünk, azaz Krisztuséi nem vagyunk. Miként Krisztus kegyelmén kívül a nemi ösztönnel csak visszaélünk, amikor a gyönyör után vágyakozunk, úgy Krisztus kegyelme nélkül a filozófia sem más, mint a tudás szeretetével való visszaélés. Nem azért, mintha akár a filozófia, akár a gyönyör önmagában gonosz dolog lenne, hanem azért, mert mindkettő csak a Krisztusban lévő életben tölti be rendeltetését. Sőt Krisztus kegyelme nélkül a test és a

Másodszor figyeljünk arra, hogy az apostol szerint az ismeret felfuvalkodottá tesz (1Kor 8,1). Ezért tudnunk kell, hogy minden ismeret mindenképpen felfuvalkodottá teszi az ismeretszerző lelkét, mert az ismeret nem azon dolgok közé tartozik, amelyek az ember javát szolgálják. Csak azoknak válik üdvére, akik a kegyelemben vannak. Amiképpen ugyanis a választottaknak minden javukra szolgál, úgy a többieknek minden a kárára van. Harmadszor: az ember egész bizakodása, élete, dicsősége, erénye mit sem ér, csak Krisztus számít. (...)

Ezért a »bolonddá levéssel« azt fejezem ki, hogy bármit tudunk is, az még a Krisztus ítéletét megelőző tudást jelent, ezért olyan, mintha semmit sem tudnánk. Az ilyen tudás birtokában lenni annyi, mintha még nem lennénk a birtokában. Nem tetszeleghetünk vele, és azt sem gondolhatjuk, hogy ez által másoknál többel rendelkezünk. Jer 9,22 is erre int: »Ne dicsekedjék a bölcs az ő bölcsességével, hanem azzal, hogy ismer engem.«

Ahogy a nemi vágy kiélésének csak kárát látjuk, amíg meg nem

fogalmazza ugyanezt – Krisztuson kívül ebben a földi életben még a hívők is csak visszaélni tudnak Isten teremtésével. Tehát ebben az életben a hívők is szüntelenül kegyelemre szorulnak, és csak kegyelemből élhetnek.

Luther hallani sem akar arról, hogy a hitre jutás, a megtérés olyan állapotszerű változást idézne elő az ember életében, amely kegyelemre való utaltságát megszüntetné. A hívő előnye a nem hívőkkel szemben csupán annyi, hogy a hívő hitéből bátorságot tud meríteni annak a nem hívők számára vakmerőnek látszó lépésnek a naponkénti megtételére, hogy minden biztosnak látszó földi támaszt elengedve, kiszolgáltatja magát a kegyelemnek.

Pontosan erre utal a 95 tétel sokszor idézett, de oly kevésbé értett első tétele is: „Mikor Urunk és Mesterünk azt mondta: »*Térjetek meg!*«, azt akarta, hogy a hívek egész élete bűnbánatra térés legyen (Mt 4,17).”

A bűnbánatra térő élet semmi mást nem jelent, mint a kegyelemre szorultságunk tudatában való életet és egyben a kegyelemnek kiszolgáltatott életet. Mert a hit döntése ez: kiszolgáltatja magát a kegyelemnek. Nem kegyelemre szorultságán igyekszik változtatni, mert tudja, hogy az lehetetlen, hanem egy merész lépéssel kiszolgáltatja magát a kegyelemnek. Mindennap újra és újra! (...)

Volt egyszer egy evangélikus egyház

Evangelikus egyház nevet viselő intézmény természetesen ma is van még Magyarországon, annak minden látható kellékével együtt. (...) De hogy a valóság és a külső látszat között milyen nagy a feszültség, arra már az ötvenes évek elején, tehát több mint hatvan évvel ezelőtt egy lelkési munkaközösségi ülésre készített dolgozatában az akkor még monori lelkészként szolgáló *Muntag Andor* professzor is rámutatott. A provokatív *Egyház ez még?* címet viselő dolgozatában az egyháznak Luther által taglalt hét ismertetőjelét veszi sorra. Megállapítja, hogy ezek az ismertetőjelek még megvannak ugyan, de mindegyik körül súlyos problémákat lát. Végső konklúziója mégis az, hogy bár vannak bajok, azért még egyház vagyunk.

Mit mondhatunk ma, jó fél évszázaddal később? Bármennyire szeretnék optimistább lenni, csak azt tudom mondani, hogy miközben – 2017-re készülve – láthatóan evangélikusok szeretnénk lenni, láthatóan egyre kevésbé vagyunk evangélikusok, és – ami a lélekszámot illeti – egyre kevésbé vagyunk. 2017 ürügyén ma egy fogyó népességű egyház próbál – nem kevés külső erőre támaszkodva – sikerpropagandát folytatni.

Pedig „hol volt, hol nem volt, talán igaz sem volt” – bár mégis igaz volt –, volt egyszer Magyarországon evangélikus egyház. Igaz, nem mostanában, hanem a 16. században. Nemhogy nem kapott állami támogatást, de 1525-ben a rákosi országgyűlés törvényt is hozott ellene: „Lutherani omnes comburantur!” („Mind a lutheránusok meg kell égetni!”)

Ennek ellenére – lássunk csodát! – a lutheránusok száma nem fogyott, hanem rohamosan nőtt, és csakha-

mar az ország népességének túlnyomó többsége lutheránus volt. Igaz, a misszióknak akkortájt nem volt külön egyházi intézménye, hanem az egyház szolgálata maga volt a misszió. Ezért a lutheránusok megégetéséről szóló törvénynek – néhány elszigetelt esettől eltekintve – a hatalom nem is tudott érvényt szerezni. Igaz, Isten sem késlekedett megszorongatni a lutheránusokat a föld színéről eltörölni igyekvő hatalom torkát. Mert Istennek van hatalma megoltalmazni azokat, akik valóban benne és csak benne, csak az ő kegyelmében bíznak! Akik láthatóan semmi másból, mint kegyelemből akarnak élni.

Igaz, a kegyelemből élő hitnek ez a Magyarországon addig még soha nem látott és azóta sem látott virágzása nem tartott sokáig. Mert jött a racionalizmus kora, és vele az elhajlás a tiszta lutheri tanítástól. Elkezdődött a hit titkainak racionalizálása, és az úgymond puritánabb istentiszteleti formák keresésének jegyében gazdag liturgiánk és vele istentiszteleti életünk is kiüresedett. És bár *Széchenyi György* kalocsai érsek az 1674-ben felállított pozsonyi vértörvényszékről azt mondta, hogy az majd a magyarországi lutheranizmus nyakára olyan hurkot vet, amelyből többé nem szabadulhat, tévedett, mert a magyarországi lutheranizmus önkezeléssel vette a saját nyakába ezt a hurkot, amikor a lutheri tanítástól egyre jobban eltávolodott. Így ha mai istentiszteleti életünket a lutheri hagyományokat nálunk hűségesebben őrző skandináv és finn evangélikus egyházak istentiszteleti életéhez hasonlítjuk, *láthatóan nem evangélikus* egyháznak bizonyulunk.

És akkor még a tanításban való elbizonytalanodásról, a lutheri életmű és tanítás széles körű nem ismeretéről nem is szóltam. Hiszen ha egyházunk lelkészképzésében több mint százéves hagyománya van annak, hogy lelkési diplomát lehet szerezni anélkül, hogy a lelkészjelölt tanulmányai során Luther írásban ránk maradt könyvtárnyi hagyatékából a két *Káténál* és a *Schmalkaldeni cikkeknél* többet elolvasna, akkor nem csoda, ha ott tartunk, ahol tartunk. Nem csoda, ha az uralkodó teológiai és kegyességi irányzatok mellett néhány megrögzött habókos által alkotott, úgy-ahogy megtúrt törpe minoritás hobbijának számít ma a lutheri teológiai örökség ápolása.

Egyház vagyunk még? Félve mondom ki, de komoly kételyeim vannak. Tartok tőle, hogy Magyarországon az „evangelikus egyház” elnevezésű, egyre fogyó közösség régen nem több, mint részben etnikai alapokon, részben családi hagyományon nyugvó szociológiai képződmény, amely – misszió híján – minden sikerpropaganda ellenére, ebben az eltorzult formájában is egyre életképtelenebb, szinte már haldoklik. Hamarosan itt a vége, fuss el véle!

Sajnálom, de nem tudok optimistább végszót mondani. Hiszen veszedelmes dolog a lelkiismeret ellen cselekedni! Itt álltam, elmondtam, mert se másként, se ennél többet nem tehettem. Köszönöm a figyelmet.

A szerző evangélikus lelkész, hetilapunk A vasárnap igéje rovatának vezetője

Középpontban a Szentírás

Beszélgetés Pecsuk Ottóval, a Magyar Bibliatársulat főttkárával

► **Új fordítású, revideált Biblia? Szentírás a mobilon? QR-kódos biblia-ismereti vetélkedő? Pecsuk Ottót, a Magyar Bibliatársulat főttkárát, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának adjunktusát kérdeztük a bibliaolvasási szokásokról, a revideált új fordítású Biblia (RÚF 2014) kiadásának munkafolyamatáról, a nyelvezet változásáról és az újfajta technikai eszközök használatáról.**

– *Miért volt fontos revideálni az előző bibliafordítást?*

– Minden nyelv folyamatosan változik az idő előrehaladtával. Más okoktól függetlenül ezért nyelvileg is felül kell vizsgálni a bibliafordításokat huszonöt-harminc évente, nagyjából egy emberöltőnként. A Magyar Bibliatársulat Szöveggondozó Bizottsága is úgy ítélte meg, hogy az 1975-ben megjelent és 1990-ben revideált új fordítású Biblia szövege újból megérett egy nyelvi revízióra. Ehhez a felismeréshez járultak egyéb szempontok is.

– *A nyelv változott inkább, vagy a teológiai súlypontok?*

– A nyelv változása mellett a biblia-tudomány is előrehaladt az elmúlt húsz-huszonöt évben. Sok olyan igazságsz van, amelyről azt gondoljuk, hogy ma jobban értjük, és ezért pontosabban le tudjuk fordítani, mint az elődeink. Teológiai hangsúlyokról nem beszélnek, inkább azt mondanám, hogy minden bibliarevizió mögött megtalálható az egyháznak az a felismerése és igénye, hogy hatékonyabban is kommunikálhatná az evangéliumot. A Biblia szöveggondozásával megbízott biblikus tudósok és teológusok nem engedhetik, hogy az idejétmúlt nyelv vagy a túlságosan korhoz kötött megfogalmazások útját állják a tiszta, érthető és ezért hatékonyabb igehirdetésnek. Isten igéje örök és változatlan, de a nyelv és a megfogalmazás, amelyen és ahogyan megszólal, időhöz kötött.

– *Hányan és mennyi ideig dolgoztak a revízión?*

– 2006-ban indult el a munka az olvasói észrevételek gyűjtésével, majd rövid ideig – a *Biblia éve 2008* program-sorozat előkészítése és az ünneplés alatt – szünetelt. Az érdemi tevékenység 2009-ben kezdődött el, amikor az addig rögzített, csoportosított és értékelt észrevételeket dolgozta fel a revíziós munkacsoport, s elvégezte a saját szempontrendszer alapján meghatározott változtatásokat. Az új bibliakiadás – amelynek a *RÚF 2014* nevet adtuk – 2014 májusában jelent meg a budapesti nemzeti köznevelési és kulturális minisztérium kiadásában.

Az 6- és újszövetségi munkacsoport két-két főből állt, őket egy kétfős kontrollszerkesztői-kiadói munkacsoport, illetve a magyar nyelvi lektor segítette. Az egész folyamatot a biblikus professzorokból álló, húszfős szöveggondozó bizottság és a Bibliatársulatok Világszövetségének fordítói konzultánsa felügyelte szakmai szempontból.

– *Ez egy ökumenikus munkacsoport volt. Hogyan éltek meg a közös munkát?*

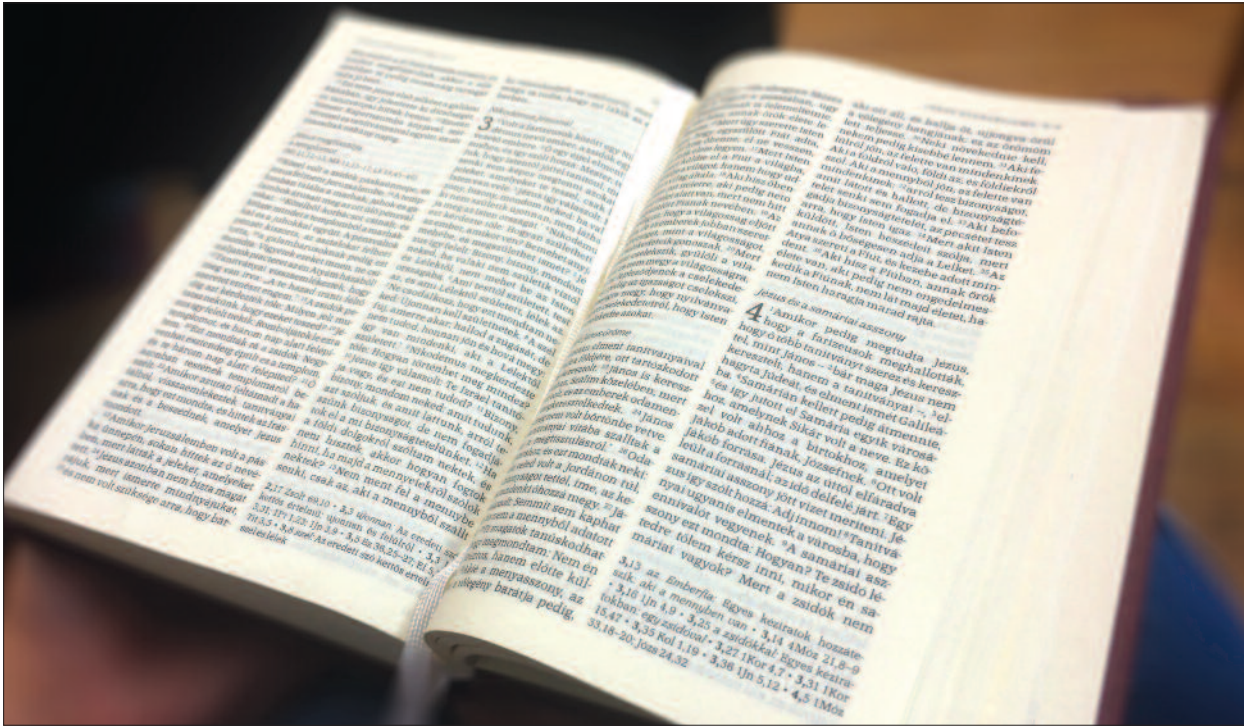
– Valóban, a tágabb szöveggondozó bizottságban tizenkét egyház bibliatudósai ülnek együtt, de a közvetlen revíziós munkacsoportban is evangélikus, református és adventista teológusok dolgoztak együtt. Nagy élmény volt a közös munka, napi szinten élhettük meg, hogy a Biblia valóban közös keresztény tanúságtételünk alapja, és hogy a felekezeti határok mennyire nem választanak el, amikor arról van szó, hogy Isten igéjét akarjuk jobban megérteni és az anyanyelvünkön megfogalmazni.

Magam elsősorban az újszövetségi könyvek revíziójában vettem részt napi szinten. Eközben az Evangélikus

Hittudományi Egyetem Újszövetségi Tanszékének vezetőjével, dr. Bácskai Károly adjunktussal alakult ki nem csupán meghitt, testvéri munkakapcsolat, de bátran mondhatom, hogy szoros barátság is. Szakmai életem egyik leg-szebb időszakának tartom azt a három évet, amikor a bibliarevizíós munka odaültetett bennünket a Biblia szövege fölé hetente két, olykor három alkalommal is.

– *Voltak olyan részek, amelyeknek a revideált változata vitát keltett?*

– Nem nevezném vitának azt a néhány visszajelzést, amelyben olvasóink nem dicsérték, hanem inkább vitatták a revízió megoldásait, változtatásait. Arra a két példára, amelyet említhetek, egyébként is jellemző, hogy gyakorlatilag lehetetlen pontosan és szépen visszaadni az eredeti görög kifejezést. Az egyik ilyen a *Kolosséi levél* Krisztus-himnuszában található, az 1,15-ben, amely az 1990-es változatban így szólt: „Ő a láthatatlan Isten képe, az elsőszülött minden teremtmény kö-

zül.” Ezt a megfogalmazást, amely félreérthető abban az értelemben, mint ha Krisztus egy lenne a teremtmények közül, igyekeztünk javítani a 2014-es revízióban ilyen módon: „Ő a láthatatlan Isten képe, az elsőszülött minden teremtmény előtt.” Volt azonban olyan olvasónk, aki ezt a megoldást körülményesnek, sőt egyenesen magyartalan-nak érezte. Hiába, a bibliafordító kés élen kénytelen táncolni.

A másik példát *Máté evangéliumából* idézem – 11,30 –, ahol szintén egy lefordíthatatlan kifejezéssel gyűlt meg a bajunk. A régebbi változat így szólt: „Mert az én igám boldogító, és az én teremtem könnyű.” Ez kétségtávol poétikus magasságokba tör, de egy picit talán többet mond az olvasónak, mint az eredeti görög szó. Ezért az új változat sokkal célratörőbb, egyszerűbb, ugyanakkor többek szerint földhözragadtabb lett: „Mert az én igám jó, és az én teremtem könnyű.”

– *Őn hogyan látja: mennyien olvasnak ma Bibliát?*

– Ezzel kapcsolatban a Biblia évében pontos felmérés készült, mégpedig nem túl szívdéridő eredménnyel. A válaszadók ötvenkét százaléka soha nem olvas Bibliát. Huszonhét százalékuk ritkán, tíz százalékuk évente néhány alkalommal olvassa a Szentírást, és ugyancsak tíz százalék körül

volt a havi vagy még nagyobb gyakorisággal Bibliát olvasók aránya. A felnőtt magyar lakosság két százaléka, tehát mintegy százhatvanezer ember napenként, rendszeres bibliaolvasó. Bizonyos korcsoportokban háromszor vagy négyszer több nő olvas Bibliát, mint férfi. Érdekes, hogy a harmincegy-harmincöt éves korosztályban közel ugyanannyi a bibliaolvasók aránya, mint a hatvan év felettiben, valamint az is, hogy a felsőfokú végzettségűek között számarányukhoz képest szintén többen vannak a rendszeres bibliaolvasók.

– Ez a törekvésünk is szorosan kapcsolódik ahhoz, amit az előbb említettem. Nem hagyhatjuk, hogy bárki azt mondhassa, nem jut hozzá az új bibliafordításhoz, vagy éppen az idejétmúlt külső, az elavult borító miatt nem szívesen veszi kézbe. Aki ma hajlandó arra, hogy Bibliát olvasson, az megteheti hagyományos vagy elektronikus formában egyaránt.

Sajnos ezzel még nem oldottuk meg a legfőbb kérdést: hogyan tegyük a Bibliát relevánssá, hogyan értsük meg a mai kor emberével, hogy a Biblia nehéz nyelvezete, gazdag, sok

időt és elmélyedést kívánó gondolatisága mögött maga az élet Ura, teremtő és megmentő Istenünk várja, hogy megszólalhasson bennünket? Ez az igazi feladat, amelyben a kiállítások, weboldalak, kiadványok segíthetnek ugyan, de igazából csak a régi metódus biztos: személyes tanúságtétel útján, „hitből hitbe”.

– *A bibliatársulat nemcsak a Biblia revíziójával és a kiadvány elérhetővé tételével foglalkozik, hanem biblia-ismereti vetélkedőket is szervez...*

– Ez a verseny új eszköz ebben a misszióban: a középiskolások ízléséhez alkalmazkodva QR-kódokkal küldjük el a regisztrált résztvevőknek a bibliai kérdéseket. A játékosok csapatokban vagy egyénileg „versenyeznek”, de nem egymással, hanem a Biblia jobb megismerésében. Irodalmi, zenei és képzőművészeti feladványok hívják elő a Biblia örök mondatait, szereplőit és nagy témáit. Összesen kétszázhetven regisztráció történt, de mivel ezeknek nagyjából a fele csoport, azt mondhatjuk, hogy mintegy ezer embert értünk el ezen az úton. A verseny eredményhirdetésére és a nyeremények átadására a szokásos pünkösdhétfői biblia-olvasáson kerül sor a Kálvin téri templom előtt.

■ GALAMBOS ÁDÁM
Forrás: Evangelikus.hu

HETI ÚTRAVALÓ

„Az Emberfia nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért.” (Mt 20,28)

Böjti 5. hetében az *Útmutató* reggeli és heti igéi hirdetik: a Messiás az igazi Főpap, és főpásztori szolgálatának lényegét tárják elénk. Dávid zengi: „Pap vagy te örökké, Melkisédek módján.” (Zsolt 110,4) Szeretett minket, és önmagát adta értünk áldozatul. „Jézus Krisztus az engesztelés a mi bűneinkért; de nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is.” (1Jn 2,2; LK) Ma, fekete- vagy passióvasárnapon övele s őáltala kérhetjük: *Judica!* – „Szolgáltass nekem igazságot, Istenem...” (Zsolt 43,1) „Ítéld meg engem... Miért kell gyászban járnom? Bízál Istenben, ő az én Szabadítóm.” (GyLK 705) Zebedeus két fia ezt kérte: „Add meg nekünk, hogy együnk a jobb, másikunk a bal kezed felől üljön majd a te dicsőségedben.” S Jézus heti igénkben közölt főpapi szolgálatára utalva válaszolt: „...aki naggyá akar lenni közöttetek, az legyen a szolgátok; és aki közöttetek első akar lenni, az legyen mindenki rabszolgája.” (Mk 10,37.43–44) „Jóllehet ő a Fiú, szenvedéseiből megtanulta az engedelmisséget, és miután tökéletességre jutott, örök üdvösség szerzőjévé lett mindazok számára, akik engedelmeskednek neki.” (Zsid 5,8–9) Krisztus örökké Főpap és a közbenjárónk. „Ezért üdvözíteni tudja örökre azokat, akik általa járulnak Istenhez, hiszen ő mindenkor él, hogy esedezzek értük” (Zsid 7,25) Jób hiszi és vallja: „Mert én tudom, hogy az én megváltóm él..., testem nélkül is meglátom az Istent. Saját magam látom meg őt...” (Jób 19,25–27) Főpapunk „a tulajdon vérevel ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök váltságot szerzett. (...) Így tehát új szövetség közbenjárója lett Krisztus, mert meghalt az első szövetség alatt elkövetett bűnök váltságáért, hogy az elhívottak elnyerjék az örökkévaló örökség ígéretét.” (Zsid 9,12.15) Pál prédikációiban kizárólag a megfeszített Krisztust hirdeti. „Beszédem és igehirdetésem... a Lélek bizonyítói erejével hangzott hozzátok, hogy hitek... Isten erején nyugodjék.” (1Kor 2,4–5) Krisztus áldozata egyszer s mindenkorra érvényes! „Mert egyetlen áldozattal örökre tökéletessé tette a megszentelteket. (...) Ahol pedig bűnbocsánat van, ott nincs többé bűnért bementatott áldozat.” (Zsid 10,14.18) Luther doktor, a kereszti teológusa hirdeti: Krisztus Urunk „csak egyszer áldozta fel magát. Maga a pap is, meg az áldozat is, oltára pedig a kereszti. Drágább áldozatot nem adhatott Isten, mint mikor magát odaadta, s elemészti magát a szeretet tüzeiben.” Az aranyevangélium böjti hetében beragogyja szívünket: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy elsőszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen.” (Jn 3,16) János látta a Bárányt és az Atya és a Fiú nevét viselő kíséretét a Sion hegyén; „és a hang, amelyet hallottam, olyan volt, mint a hárfásoké, amikor hárfán játszanak. És új éneket énekelnek a trón előtt, a négy élőlény és a vének előtt...” (Jel 14,2–3) Már e földön: „Őt, Isten Bárányát zengi új énekem, / Őt áldja megváltott életem.” (EÉ 386,3)

■ GARAI ANDRÁS

PALACKPOSTA

Tavaszcso üzenet

Az első részletesebb gyermekkori emlékeim a nyolcvanas évek második feléből vannak. Körülbelül azokból az évekből, amikor az általános iskolát kezdtem, és persze a nagy világtörténelmi események is ekkor értek el gyermeki tudatomig a televízió keresztl.

Gyermekként úgy képzeltem el Magyarországot, mint a világ közepét, és nem értettem, hogy miért beszél mindenki más nyelven, ha azt le lehet fordítani magyarra, miért nem beszél mindenki a magyart... Egyik markáns emlékem, amikor *Freddie Mercury* a Népstadionban a *Tavaszi szél vizet áraszt* kezdetű népdalt énekelte magyarul, furcsán ejtve a szavakat, és ezt valamiért mindenki megkönyyezte.

Tavaszcso várunk ezekben a hetekben is, amikor nem lehet tudni, hogy a márciusi időjárás mit hoz: havat vagy húsfokos meleget.

A miskolci Kossuth-gimnáziumban tanuló két csoportom jut eszembe, a „Z generáció” hősei, akik maguk sem tudják, hogy a most író-dó történelem pozitív vagy negatív figurái lesznek-e. Kicsit olyanok, mint a néhány hete az interneten talált kép főszereplője; az illusztráción egy idős nagymama vezeti át a zebrán tabletet szorongató kis unokáját, figyelmeztetve arra, hogy jön a padka.

Két hittancsoportra gondolok, húsz fő körüli létszámmal, mindkét csoportban egy-két megkeresztelt evangélikus fiatalal, akik mellett ott van tízszer annyi meg nem keresztelt.

A tizenkettedikesek érettségire készülnek, közülük többen konfirmálni szeretnének még a vizsga előtt. A héten a miskolci zsinagógába látogattunk el a kérésükre. Már egy éve „könyörögnék” viccesen a gyerekek közül néhányan, hogy menjünk el megnézni, miután mondtam nekik, hogy ismerem a hely gondnokát. Végül elmentünk, de csak bekukkanthattunk az életveszélyessé nyilvánított, lélegzetelállító épület ajtaján, amelyet a budapesti Dohány utcai zsinagóga építész, *Ludwig Förster* tervezett másfél évszázada. A mások annyit viccelődő fiatalok megrendülve hallgatták a miskolci zsidóság történetét – talán valamennyivel közelebb jött hozzájuk a Biblia, Isten népe. Remélem, megmarad bennük az érzés, és talán segít a kicsit később tolódt konfirmáció őszinte átélésében is.

A másik csoport, a kilencedikesek egyelőre ismerkednek azzal, hogy mit is jelent az életérzés, hogy evangélikus közegben vannak. És pontosan most éri őket rengeteg olyan élmény – talán éppen az érkező tavasz okán –, amely miatt már nem érzik magukat gyermeknek, de sok mindenben még nem dönthetnek, tehát még nem felnőttek. Nagyon nehéz életkor ez, és éppen ilyenkor segíthet a hit.

Ebben a középiskolát kezdő hittancsoportban feltettem néhány kérdést arról, hogy milyen hittant tanulni. Többféle választ kaptam. Úgy érzem, hogy őszintéket, mert sikerült meghitt légkört kialakítanunk. A válaszok között szerepelt, hogy azok számára, akik korábban nem tanulták, furcsa a hittan – de nem rossz értelemben, csak éppen szokatlan, mert nem találkoztak még ilyesmivel. Van olyan tanuló is, aki küllemében lázadó, de vállalja a hitét; ő úgy érzi, hogy a hittanórák, az áhítatok és az iskolai lelki alkalmak révén erősödött a hite...

Azt hiszem, ezért éri meg lelkeszként dolgozni, és ez az, ami reményt adhat a sokat bántott Z generációnak.

■ GERLAI PÁL

Névjegy: Gerlai Pál

Harmincnégy éves vagyok. 2005-ben diplomáztam az Evangélikus Hittudományi Egyetem teológus-lelkész szakán, 2012-ben végeztem a Semmelweis Egyetem mentálhigiénés és szerezetfejlesztő szakán. Hét évig gyülekezeti lelkészként szolgáltam. Iskolalelkészi hivatásmat 2009 óta gyakorlom a miskolci Kossuth Lajos Evangélikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Pedagógiai Szakközépiskola diákjai, tanárai és dolgozói között.

Az oldalt szerkesztette: VITÁLIS JUDIT

Gazdálkodj okosan!

A Pénz7 középpontjában a pénzügyi tudatosság és a családi költségvetés állt

► Az Európai Bankföderáció kezdeményezésére március 9. és 13. között pénzügyi alapismereteket és tudatosságot fejlesztő programot rendeztek *European Money Week* („európai pénzhét”) címmel. A kezdeményezésben huszonhárom ország bankszövetsége működött közre, köztük Magyarország is. A hazai *Pénz7* rendezvénysorozathoz több mint hatszázhatvan általános és középiskola – köztük kilenc evangélikus oktatási intézmény – csatlakozott; összesen tizennyolcezer diák vett részt a programban. A *Pénz7* szakmai tartalmának kidolgozójával, az Evangélikus Pedagógiai-Szakmai Szolgáltató és Továbbképző Intézet (EPSZTI) pedagógiai szakértőjével, *Merényi Zsuzsannával* beszélgettünk a program céljairól, módszertanáról és a családi költségvetésről.

– *Hogyan került kapcsolatba a Pénz7-tel?*
– Végzettségemet tekintve közgazdász-tanár vagyok, korábban már több pénzügyi tananyag fejlesztésében részt vettem. A Pénziránytű Alapítvány, a program egyik magyarországi szervezője keresett meg, hogy felkérjen tartalomfejlesztésre. Három tanóra kidolgozásáról volt szó, amely a családi költségvetést állítja fókuszba. Az általános iskolák alsó és felső tagozata, illetve a középiskolások számára készült ez a három tanóra, a tervezet megalkotására létrehoztunk egy munkacsoportot.
– *Kiből állt össze ez a munkacsoport?*
– Az általános iskolák alsó tagozatos tanórájának kidolgozásában *Fodor Alice*-zal, a Pilisborosjenői Német Nemzetiségi Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola tanítónőjével, a felső tagozatosnál pedig *Sasné Megyes Erzsébet*tal, a zuglói Dr. Mező Ferenc Általános Iskola matematika–fizika szakos tanárnőjével működtem együtt. Nem gondoltam volna, hogy a három órát két hónapig csiszolgtatjuk, de több szakmai egyeztetésre volt szükség, banki szakértőket is bevontunk, illetve az EPSZTI munkatársai is segítettek a tananyag összeállításában. Az Emberi Erőforrások Minisztériuma szintén támogatta a programot, így az Oktatáskutató és -fejlesztő Intézet munkatársai is közreműködtek. A legnagyobb tanulságot viszont a próbatanításból tudtuk leszűrni, mert végül a gyerekeken múlik, hogy mennyire működik, amit kitaláltunk.
– *Milyen módszereket használtak az órák kidolgozásánál?*
– Tudni kell, hogy negyvenöt perc nagyon kevés egy ilyen átfogó témához. Elsősorban érzékelteni akartuk a gyerekekkel, hogy a családi költségvetéssel kapcsolatban fontos és súlyos döntéseket kell meghozni. A költségvetés egyensúlyára, a tartalékképzés jelentőségére próbáltunk összpontosítani.

Az alsó tagozatosoknál képek segítségével hat csoportba rendszereztük a család havi kiadásait. A felső tagozaton döntési játékokat és miniköltségvetést készítettünk, amely a gazdálkodásba nyújt bepillantást egy kisebb eseménynek – például a baráti társaság megvendégelésének – a kiadásain keresztül.
A középiskolákban a diákok egy család havi kiadásait háztartási naplószerűen vezették, a felmerülő tipikus, szokásos kiadásokat rendszerezték statisztikailag. Váratlan kiadásokkal fel is borítottuk a költségvetést, erre kellett aztán meg-

FOTO: BALLA Mária

oldást kitalálniuk. A hosszú távú tervezés fontosságára próbáltunk rámutatni, például hogy milyen következményei vannak egy hitelfelvételnek.
– *Milyen következményei lehetnek egy átgondolatlanul felvett hitelnek? Egyáltalán: mit érdekes, kell tisztázni, mielőtt hitelt veszünk fel?*
– A hitel felvétele ugyan lehetővé tesz egy vásárlást most, a jelenben, de hosszabb ideig meghatározza a jövőben keletkező jövedelmünk elköltését. Leköti a pénzünket. Számolni kell azal is, hogy esetleg – például betegség, munkanélküliség miatt – kiesik bevétel, tehát vizs-

A Pénz7-en részt vevő evangélikus oktatási intézmények: Aszódi Evangélikus Petőfi Gimnázium és Kollégium; Szeberényi Gusztáv Adolf Evangélikus Gimnázium, Művészeti Szakközépiskola, Általános Iskola, Óvoda, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium, Békéscsaba; Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium; Péterfy Sándor Evangélikus Gimnázium, Általános Iskola és Óvoda, Győr; Mezőberényi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium és Kollégium; Gyurácz Ferenc Evangélikus Általános Iskola, Pápa; Kossuth Lajos Evangélikus Általános Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola, Soltvadkert; Hunyadi János Evangélikus Óvoda és Általános Iskola, Sopron; Benka Gyula Evangélikus Angol Két Tanítási Nyelvű Általános Iskola és Óvoda, Szarvas.

gálni kell, hogy a jövőben lesz-e megfelelő forrásunk a visszafizetéshez.
– *Említette, hogy a tartalékképzés jelentőségére is felhívták a figyelmet. Ehhez milyen ötleteket, tanácsokat adtak?*
– A tartalék a jövő bizonytalanságai ellen véd. Meg lehet fogni a pénzt a kiadási oldalon, vásárlásaink során sok csacsakásra költünk fölöslegesen, de legalább ilyen izgalmas a bevételek növelésén gondolkodni. A gyerekek is tudták, hogy többletmunkával, tulajdon hasznosításával pluszjövedelemhez juthat a család.
– *Milyen tapasztalatokat szereztek a próbatanításon, mennyire voltak fogékonyak a gyerekek a pénzügyek iránt?*
– Alsó és felső tagozaton fantasztikusan reagáltak a gyerekek, rögtön vették a lapot, okos dolgokat mondtak. A „szokásos” tanórákra nem jellemző tudásanyag „tört elő” a diákokból. Olyan gyerekek is hozzá tudtak szólni, akik egyéb tantárgyakból nem kiválóak, viszont van gyakorlati érzékük, vagy a család bevezette őket a gazdálkodásba. A kamaszokkal több probléma volt a csoportos feladatokban, egymás piszkálását jobban élvezték.
– *A kiscsoportos feladatok voltak tehát előtérben.*
– Igen, döntési helyzetbe hoztuk a tanulókat. A felső tagozaton például állításokat fogalmaztunk meg, és két csoportot alakítottunk ki a diákokból: akik egyetértettek, illetve akik nem. Meg is vitatták a döntésüket. „Csípős” állítások is szerepeltek: „Akkor is elvárom, hogy a legmodernebb mobiltelefont vegyék meg nekem, ha ehhez a család hitelt vesz fel.” Ezen a ponton lehetőség van arra, hogy azokat, akik erre „igenne” válaszolnak, a csoport győzze meg az ellenkezőjéről, hogy ne legyenek irreális elvárásaik a szülőkkel szemben sem.
– *Ezek kényes témák.*
– Valóban, döbbenetes jövedelmi különbségek vannak az osztályokon belül és a térségek között is. Nagyon nehéz erről úgy beszélgetni, hogy közben ne nyúljunk az érintett gyerekek családjának zsebébe. Ez túlmutat a negyvenöt perces órán, ezek már súlyos társadalmi problémák.
– *A társadalmi egyenlőtlenségeket tényleg nem lehet egyhetes programmal megszüntetni. Milyen célokat tűzött ki a Pénz7?*
– Két vetülete van a program küldetésének. Az egyik, hogy nekünk – felnőtteknek, tanárként és szülőként – nagy felelősségünk van abban, hogy ne csak fogyasztóvá neveljük a gyerekeket, a jövő generációját. A fogyasztáshoz meg is kell termelni a jövedelmet, meg kell teremteni a pénzügyi feltételeket. A másik pedig, hogy a gyerekek mint leendő felnőttek kezdjenek el tudatosan gazdálkodni a rendelkezésükre álló kerettel. A tanóra végén a gyerekeknek meg kellett fogalmazniuk a tanulságokat, és a válaszok – „Gazdálkodj okosan!”, „Ne költ könnyelműen!” és hasonló – alapján mondhatjuk, krizistisztán megértették a téma fontosságát. Benyomásom szerint célba ért az üzenetünk.

■ WALKÓ ÁDÁM

A Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete (MELTE) 1993. június 17-én alakult meg a Debreceni Református Kollégium tanácstermében, s az egyesület székhelye azóta is a nevezett intézményben van. A megalakulás háttéréként említést kell tenni a Nemzetközi Levéltári Tanács (ICA/CIA) Egyházi Levéltári Szekciójának (SKR) ilyen irányú, segítő támogatásáról.

Az egyesület megalakítása annak tudatában történt, hogy az egyházak a legrégibb időtől fogva különös felelősséget éreznek a történelem, a kultúra és a tudomány gondozásáért szerte a világban, így Magyarországon is. Továbbá az egyházi levéltárak ökumenikus felelősségük tudatában mindig is őrizték, gondozták és gyarapították írott emlékeiket. Közismert az is, hogy az egyházi levéltárakban őrzött iratok mennyiségét többszörösen meghaladja a nevezett iratok történeti értéke.

Az egyházi levéltárosoknak egészen sajátos helyzettel és problémákkal kell megküzdeniük, s ez indokolta, hogy önálló egyesületbe tömörüljenek, méghozzá ökumenikus alapon. Az ökumenikusság azóta is az egyesület legnagyobb és féltve óvott értéke. Felekezeti összetételünket tekintve az elmúlt bő húsz év alatt a katolikusok és protestánsok aránya megfordult: míg az első években kétharmados protestáns többség volt, ugyanez az arány ma a katolikusokat illetően mondható el. Ettől függetlenül, alapszabályunk értelmében minden felekezet állandó arányú képvisellel rendelkezik az egyesület intézőbizottságában.

A MELTE hagyományosan évenként változó helyeken tartja közgyűlésből, szakmai tanácskozásból és közös kirándulásból álló találkozóit. Az elmúlt több mint húsz esztendő során tíz esetben római katolikus, hat

Rovatunk ebben az évben – szokásos témái mellett – azokat az egyesületeket is szeretné bemutatni, amelyek az egyházi gyűjteményügyben dolgozók számára szakmai háttérrel jelenthetnek, s amelyek berkein belül a levéltári, könyvtári, múzeumi szakkérdésekben munkatársaink konzultálhatnak kollégáikkal. Elsősorban az egyházi közgyűjteményi egyesületekre gondolunk itt, hiszen a közös problémák és feladatok természetes közösséget teremtenek a más egyházak gyűjteményeiben dolgozókkal, de természetesen a világi szakmai egyesületekről is szó esik majd. Elsőként a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesületéről olvashatunk.

Bemutatkozik a Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete

THESAURUS

Rovatgazda: Kovács Eleonóra

esetben református, három esetben evangélikus, két esetben görögkatolikus, egy alkalommal pedig baptista levéltár volt a vendéglátó. Debrecen református levéltára három, Sopron evangélikus levéltára két esetben adott otthont a vándorgyűlésnek, a többiek egy-egy alkalommal.

Néhány példa legutóbbi konferenciáink témaköreiből: „Egyházak a háborúk viharaiiban”, „Közelmúlt és közeljövő: tényfeltárás és digitalizálás”, „Helytörténet, családtörténet és egyházi gyűjtemények”, „Honlapok, adatbázisok, szabványok az egyházi levéltárakban”, „Egyházi levéltárak és közművelődés”.

Általában jellemző, hogy a konferencia szervezése során több felekezeti levéltárainak munkatársai fognak össze. Bár nevünk nem tükrözi, de a határon túli magyar felekezeti levéltárak munkatársai is rendes tagként vesznek részt munkánkban; erdélyi, partiumi, kárpátaljai, felvidéki, délvidéki levéltárak több alkalommal központi helyszínként szolgáltak rendezvényeinken. A konferenciákat kísérő kirándulások is szinte kivétel nélkül megcélznak határon túli levéltárakat, emlékhelyeket is.

Az utóbbi években lassan hagyománnyá válik, hogy az Egyházi Muzéológusok Egyesületével (EME) közösen szervezzünk konferenciát és

szakmai napot (az indíttatást a 2009. évi gyulafehérvári egyházi gyűjteményi konferencia adta). Így lesz ez – Deo volente – idén is; témánk az államnyvédelem – tekintettel a számos költözésben lévő levéltárra, múzeumi egységre. Mindemellett részei és alakítói vagyunk egy nagyszabású tervnek, amelynek keretében a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatásával lehetőség nyílik az egyházi levéltárak közös, internetes nyilvántartásának megvalósítására és köz-zétételére a Nemzetközi Levéltári Tanács által kifejlesztett AtoM szoftver segítségével.

A MELTE-re partnerként tekint mind a mindenkor szakminisztérium, mind a testvéregyesületek vezetősége és tagsága. Legszorosabb kapcsolatunk utóbbiak közül talán az egyetemi levéltárosok egyesületével – Magyar Felsőoktatási Levéltári Szövetség (MFLSZ) – van, részben hasonló működési körülményeink és problémáink miatt (a két egyesü-

FOTO: MELTE

let nem egy tagja kölcsönösen részt vesz rendes tagként a másik szervezet munkájában, sőt képviseletében). A MELTE állandó részvételi joghoz jutott a nyilvános magánlevéltárak költségvetési támogatását elosztó minisztériumi tanácskozásokon, alkalmanként az NKA Levéltári Kollégiumában és a mindenkor szakminisztérium levéltári kollégiumában (utóbbi esetben néha az MFLSZ-szel közös képviselő révén).

Az egyesület önálló kiadványokkal is jelen akart lenni a levéltárasszakmában. Elsőként 2000 elején látott napvilágot – egy egyesületi tagokból alakult munkacsoport működésé-

nek eredményeként, Kertész Botond szerkesztésében – az Útmutató az egyházközségi levéltárak értékeinek védelméhez című államnyvédelmi füzetünk, amelyet minden egyházközséghez, egyházi levéltárhoz eljuttattunk. Több kiadásban megjelent a Lakatos Andor szerkesztette, Ki kicsoda az egyházi levéltárakban? című adattár, amelyben az egyházi levéltárosokról és egyházi levéltárakról kaphat információt az olvasó. 2003-ban a debreceni jubileumi kon-

ferenciára egyesületünk önálló kiadványt jelentetett meg „Hogy mindnyájan egyek legyenek...” – Magyarországi Egyházi Levéltárosok Egyesülete: tíz év az egyházi levéltárak szolgálatában címmel.

Az egyházi levéltárak világát több kiadványban, szórólapon, plakáton igyekszünk megismertetni az egész levéltárasszakmával és a kutatókkal, érdeklődőkkel. Honlapunk – melte.hu – folyton megújuló tartalommal várja az olvasókat.

■ DR. SZABADI ISTVÁN, a MELTE elnöke, a Tiszántúli Református Egyházkerületi és Kollégiumi Levéltár igazgatója

Kárpátaljai szemle

► „Még nem kell farkast kiáltani, de egyre nehezebb az itt élők sorsa” – foglalta össze a kárpátaljai helyzetet beregszászi külképviseletünk vezető tisztségviselője. A beszélgetésre annak kapcsán került sor, hogy a Theologiai Szemle szerkesztőbizottsága március első hetében Kárpátalján tartotta tavaszi kihelyezett ülését. A programon részt vett Kádár Zsolt ny. református lelkész, a bizottság elnöke; Bóna Zoltán református lelkész, a lap főszerkesztője; Jakab László Tibor református lelkész, a lap olvasószerkesztője; szerkesztőbizottsági tagként Kalota József ortodox érseki vikárius és Szuhánszky Gábor metodista lelkész, valamint – a laptulajdonos Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa (MEÖT) képviseletében a főtítkár – Fischl Vilmos evangélikus lelkész.

A Kárpátaljai Református Egyházkerület püspökével, Zán Fábián Sándorral és az egyházkerület lelkészi karával a soros lelkészértekezlet keretében a Beregszász közelében található Balazséron találkoztunk. Ezúton is köszönetet mondunk, hogy a lelkézsztületi ülés szoros ágendája ellenére bemutathattuk az idén kilencvenéves teológiai szakfolyóirat, a Theologiai Szemle szerkesztésének aktuális szempontjait, a laphoz való hozzájárulás különböző lehetőségeit – és ami a legfontosabb, a lelkipásztorokat a szaklap rendszeres forrásként való használatán kívül publikálásra is buzdíthattuk. Az elhangzó kérdések, az érdeklődés és főleg az, hogy mire hazaértünk, már kaptunk is egy publikálásra szánt írást, a kihelyezett, nyilvános szerkesztőbizottsági ülés áldásos voltáról tanúskodik.

Külön megtiszteltetés volt ökumenikus delegációnk számára, hogy Zán Fábián Sándor püspök megajándékozott bennünket egy rövid, de nagyon tartalmas, a valós kárpátaljai helyzetet megvilágító, a gyülekezetek és általában az ott élő magyarok és nem magyarok életét, kilátásait – szívnünket, lelkünket megérintően – bemutató beszélgetéssel is.

Kárpátalján ezúttal is megtapasztalhattuk, hogy a vendéglátás elsősorban nem anyagi kérdés, hanem a szeretet ügye. A kárpátaljai református diakóniai központ dolgozóinak, illetve a

doskodtak rólunk, ideértve azt a türelmes tájékoztatást is, melynek köszönhetően egyre tisztább képet kaptunk életükről, szolgálatukról és arról is, hogy miben, milyen módon tudnánk

FOTO: MEÖT

Jakab László Tibor, Fischl Vilmos, Bóna Zoltán, Szuhánszky Gábor, Kalota József és Kádár Zsolt

központot vezető Nagy Bélának és hitvesének fejedelmi vendégszeretetét élvezhettük. Szinte leírhatatlan a reformátusság és a magyarság köreit meghaladó méretekben, egész Kárpátalja javára végzett, szerteágazó szolgálatuk. Fáradhatatlan odaadással gondozzák az öregeket, a szegényeket, a nehéz sorsú gyermekeket, a roma közösségeket... S mindeközben szeretettel gon-

kifejezni kárpátaljai testvéreink iránti krisztusi szeretetünket.

A Theologiai Szemle és a szerkesztőbizottság ökumenikus karakteréből következik, hogy a református gyülekezetén kívül meglátogattuk a magyar közösségként élő római katolikus, továbbá a magyar és ruszin – kétnyelvű közösségként élő – görögkatolikus egyházközséget is. Isten iránti hálára

és a hívek iránti elismerésre indítottak azok a beszámolók, amelyek az istentisztelet-látogatásról, az egyházhűségről, ugyanakkor az ökumenikus testvériségről, valamint a gyülekezetek szerteágazó szolgálatáról szóltak. Ez utóbbi szempontjából az egyébként is legnagyobb, a református gyülekezet emelkedik ki, amelynek sok-sok önkéntese mellett öt lelkésze és mintegy harminc alkalmazottja van.

A szolgálati ágak sorából kitűnik az egész Kárpátalján hallgatható, huszonnégy órás műsort sugárzó Pulzus Rádió. Delegációnkat az a megtiszteltetés érte, hogy egyórás élő

és a hívek iránti elismerésre indítottak azok a beszámolók, amelyek az istentisztelet-látogatásról, az egyházhűségről, ugyanakkor az ökumenikus testvériségről, valamint a gyülekezetek szerteágazó szolgálatáról szóltak. Ez utóbbi szempontjából az egyébként is legnagyobb, a református gyülekezet emelkedik ki, amelynek sok-sok önkéntese mellett öt lelkésze és mintegy harminc alkalmazottja van.

A látogatás során alkalmunk nyílt élénk beszélgetést folytatni Bacskai József ungvári főkonzullal, aki a találkozás kedvéért utazott Beregszászba, valamint Szalipszki Endre beregszászi főkonzullal, aki pedig hivatalában fo-

gadva bennünket ismertette a konzulátus szolgálatát. Értelemszerűen ezek a beszélgetések a kárpátaljai és ukrainai helyzet sajátos gazdasági, társadalmi, politikai aspektusait is érintették, ami nagyban elősegítette az eligazodást ezekben a bonyolult összefüggésekben.

Ennek ellenére e beszámoló nem bátorodik a helyzetet mélyebben elemezni s e rövid, de – mind információkban, mind pedig lelki élményekben – nagyon gazdag látogatásra épülő, sommás megállapításokat tenni sem. Azt azonban el kell mondanunk, hogy az igencsak megnehezült gazdasági és társadalmi körülmények között élő hittestvéreinkre is érvényesek II. Rákóczi Ferenc elismerő szavai, aki egykor Kárpátalja többségi nemzetét, a ruszinokat nevezte gens fidelissimának, azaz a leghűségesebb népek. Mi ennek analógiájára elmondhatjuk, hogy a mai kárpátaljai magyarok az egész magyarságnak mutatnak hitben, magyarságban és emberségben tiszteletet parancsoló hűséget. Bizonyára e hűség és kitartás az oka annak, hogy „még nem kell farkast kiáltani”, de bölcs és áldozatra kész szeretettel kell követnünk mindennapjaikat.

Hattagú ökumenikus delegációnk nevében köszönetet mondok mindazoknak, akik ennek a tanulságos és élményekben gazdag látogatásnak szervezői, házigazdái voltak, illetve részt vettek a beszélgetésekben. A kilencvenéves Theologiai Szemle szerkesztőbizottsága elhívásában megerősödve folytatja munkáját a teológiai tisztánlátás, az ökumenikus testvériség és a társadalmi igazságosság javára, ezzel is hirdetve a Szentháromság Isten dicsőségét.

■ DR. BÓNA ZOLTÁN

ISTENTISZTELET-KÖZVETÍTÉS A MAGYAR TELEVÍZIÓBAN

Bemutatkozik a Kőszegi Evangélikus Egyházközség

Tradíció és nyitottság – ebben a két szóban lehet összefoglalni a több mint négyszázötven éve alakult, német gyökerekkel rendelkező kőszegi gyülekezet életét és vágyát, hogy nyitott és befogadó közösséggé legyen, ahol mind a több generáció óta itt élő kőszegi családok, mind pedig a nyugati végekre máshonnan érkezők is otthonra lelnek.

A 16. században a reformáció jó talajra talált Kőszegen, hiszen a város németül beszélő lakói hamar befogadták a lutheri tanítást. Az evangélikus hitre tért ősök a meglévő templom mellé egy másikat is építettek, hogy a magyar és német nyelvű közösségnek külön temploma legyen. Miután az ellenreformáció idején vissza-, illetve elvették templomaikat, a kőszegiek száz évig a szomszédos Nemescsóba jártak istentiszteletre, s csak a türelmi rendelet után két évvel, 1783-ban építhettek saját imaházat – torony nélkül, belső udvarban.

Épületeink elhelyezkedése erről a sokszor egészen viharos múlttól is beszél. Hiszen a kőszegi „evangélikus sziget” – az Insula Lutherana, amely a régi város falán kívül épült – a múlt kényszerű bezárkózásának idejét is jelzi, de az Istenre mutató és a kapunyitást vágyáról is tanúskodik. Az egykori konventházban kialakított szeretetotthon, a valamikori Gyurácz-leánygimnázium épületében működő evangélikus szakközépiskola és a hozzá tartozó két kollégiumi épület, valamint a 2006-ban épült új gyülekezeti ház és parókia öleli körül a templomot, jelezve az otthon, az iskola és a gyülekezet szoros kapcsolatát.

Gyülekezeti önkénteseink és férfikörünk tagjai rendszeresen végeznek szolgálatot a szeretetotthonban. Az egyházközség zenei élete is sokszínű. Örömmel vállalunk szerepet városunk ökumenikus életének előmozdításában, és aktív kapcsolatot ápolunk finn (mikkeli) testvérgyülekezetünkkel.

Az oktató-nevelő, valamint a diakóniai munka mellett két turisztikai és missziós terve is van a gyülekezetnek. 2017-re, a reformációi emlékévre készülve különálló harangtoronyunkban kilátó és toronymúzeum kialakítását tervezzük „Kőszegi toronyélmény” címmel. Kiszsidányi leánygyülekezetünkben pedig az imaház felújítása és egy pihenőház kialakítása szerepel elképzeléseink között.

Minden vasárnap két istentiszteletet tartunk: 9 órakor a templomban, 10.30-kor pedig családi istentiszteletet a gyülekezeti teremben. Virágvasárnap a két közösség együtt ünnepel majd templomunkban.

■ BARANYAY CSABA

Evangelikus istentisztelet a Magyar Televízióban

Március 29-én, böjt 6. vasárnapján (Palmarum) 11 órától evangélikus istentiszteletet közvetít a Duna World a kőszegi evangélikus templomból. Igét hirdet Baranyay Csaba lelkész.

Istentiszteleti rend • 2015. március 22.

Böjt 5. vasárnapja (Judica). Liturgikus szín: lila. Lekció: Jn 8,48–59; Zsid 9,11–15. Textus: 1Móz 22,1–14. Énekek: 199., 379.

Budavár, I., Bécsi kapu tér de. 9. (úrv.) Balicza Iván; de. 10. (német, úrv.) Johannes Erlbruch; de. 11. (úrv.) Bence Imre; du. 6. Balicza Iván; **Fébé, II., Hűvösvölgyi út 193.** de. fél 10.; **Sarepta, II., Modori u. 6.** de. 3/4 11. Sztojanovics András; **Pesthidegkút, II., Ördögárok u. 9.** de. fél 10. (úrv.) Fodor Viktor; **Csillaghegy–Békásmegyer, III., Mező u. 12.** de. 10. (összegyülekezés napja) Novotny Dániel; **Óbuda, III., Dévai Bíró M. tér** de. 10. Jakab Béla; **Újpest, IV., Lebstück M. u. 36–38.** de. 10. Solymár Péter Tamás; **Deák tér, V., Deák tér 4.** de. 9. (úrv.) Gerőfiné dr. Brebovsky Éva; de. 11. (úrv.) Gáncs Péter; du. 6. Smidéliusz Gábor; **Fasor, VII., Városligeti fasor 17.** de. fél 10. (angol nyelvű, úrv.); de. 11. (úrv.) Aradi György; **Józsefváros, VIII., Rákóczi út 57/a** de. 10. (szlovák) Gulácsiné Fabulya Hilda; **VIII., Karácsony S. u. 31–33.** de. 10. Gombkötő Beáta; **Ferencváros, IX., Gát u. 2. (katolikus templom)** de. 11. (úrv., énekes liturgia) Koczor Tamás; **Kőbánya, X., Kápolna u. 14.** de. 10. Benkőczy Péter; **Kelenföld, XI., Bocskai út 10.** de. 8. (úrv.) Bedecs Réka, liturgus: Gáncs Tamás; de. fél 11. (úrv.) Bedecs Réka, liturgus: Gáncs Tamás; du. 6. (vespera) Schulek Mátyás; **XI., Németszőlgyi út 138.** de. 9. Missura Tibor; **Budagyöngye, XII., Szilágyi E. fasor 24.** de. 9. (úrv.) Bence Imre; **Budahegyvidék, XII., Kék Golyó u. 17.** de. 10. (úrv.) Keczkó Pál; **Angyalföld, XIII., Kassák Lajos u. 22.** de. 10. Grendorf Péter; **Zugló, XIV., Lőcsei út 32.** de. fél 11. (úrv., szuplikáció) Heisz Flóra teológushallgató; du. 6. (zenés áhítat) Tamásy Tamás; **XIV., Gyarmat u. 14.** de. 9. (szuplikáció) Heisz Flóra teológushallgató; **Pestújhely, XV., Templom tér** de. 10. (úrv.) Szabó B. András; **Rákospalota, XV., Juhos u. 28. (kistemplom)** de. 10. Ponicsán Erzsébet; **Rákosszentmihály, XVI., Hősök tere 10–11.** de. 10. Fekete Gy. Viktor; **Cinkota, XVI., Rózsalevél u. 46.** de. fél 11. Vető István; **Mátyásföld, XVI., Prodám u. 24.** de. 9. Vető István; **Árpádföld, XVI., Menyhért u. 42. (református templom)** du. 3. Vető István; **Rákoshegy, XVII., Tessedik tér** de. 9. Kovács Áron; **Rákoskeresztúr, XVII., Pesti út 111.** de. fél 11. Kovács Áron; **Rákoscsaba, XVII., Péceli út 146.** de. 9. Nagyné Szeker Éva; **Rákosliget, XVII., Gózon Gy. u.** de. 11. Nagyné Szeker Éva; **Pestszentlőrinc, XVIII., Kossuth tér 3.** de. 10. (úrv.) Győri Gábor; **Pestszentimre, XVIII., Rákóczi út 83. (református templom)** de. 8. Győri Gábor; **Kispest, XIX., Templom tér 1.** de. 10. Deák László; **XIX., Hungária út 37.** de. 8. Deák László; **Pesterzsébet, XX., Ady E. u. 89.** de. 10. Győri János Samuel; **Csepel, XXI., Deák tér** de. fél 11. Zólyomi Mátyás; **Budafok, XXII., Játék u. 16.** de. 10. Hokker Zsolt; **Budakeszi, Fő u. 155. (gyülekezeti terem)** de. fél 10. dr. Fabiny Tibor; **Budaörs, Szabadság út 75.** de. 10. Endreffy Géza; **Pilisvörösvár, (református templom)** du. 2. (úrv.).

Istentiszteleti rend • 2015. március 23.

XI., Egyetemi és főiskolai gyülekezet, Magyar tudósok krt. 3. du. fél 8. hétindító istentisztelet. Összeállította: BALLA MÁRIA

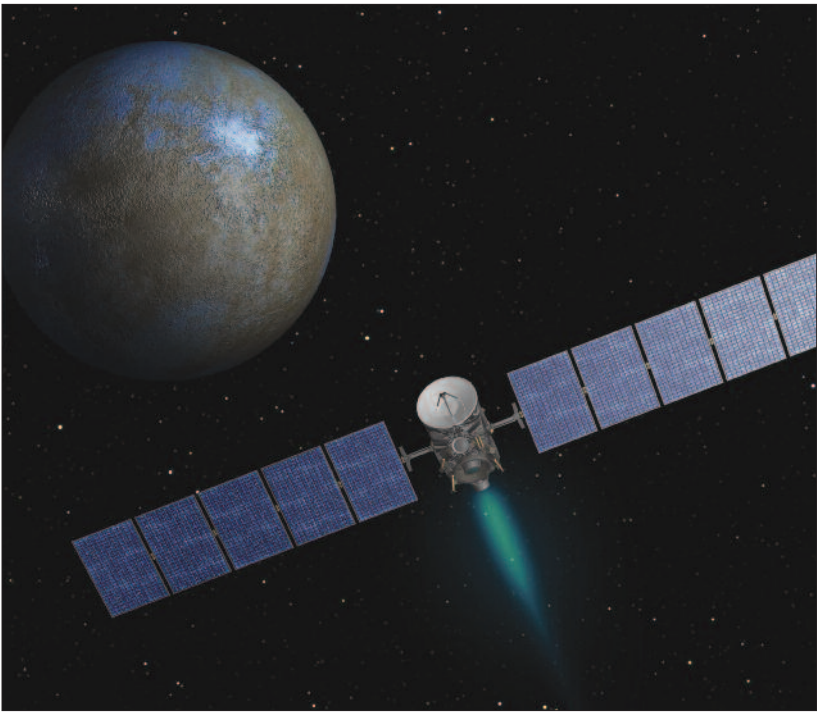
Űrszonda a törpék országában

Gondosan rendezett ásvány- és meteoritgyűjteményem darabjai a teremtet világ szépségeit változatos megjelenési formájukkal és pazar színvilágukkal teszik kézzelfoghatóvá. Ha esztétikai szempontból nem is a legmutatósabb, tudományos értékét tekintve azonban a kollekció egyik legfontosabb darabja az NWA 1664 jelzetű, úgynevezett HED meteorit negyedgrammos darabkája.

A 2002-ben Algériában hullott „mennykő” szülőégiteste a Vesta kisbolygó. A Vesta nem került be a Plútónak a nagybolygó kategóriából való törlésekor létrehozott törpebolygóosztályba. Ugyanakkor a szakemberek véleménye szerint a bolygófejlődés során nemcsak aszteroidatársainál, de egyes törpebolygóknál is messzebb jutott, belső szerkezete differenciálódott, vulkánosság jellemezte. Protobolygó. A Földre kozmikus ütközések eredményeképpen, darabolódása révén jutottak el szilánkjai, kisebb méretű, bazaltos kőmeteoritok formájában.

A korlátozott minőségű távcsöves megfigyelések, a földre érkezett meteoritok laboratóriumi elemzése mellett a Vesta vizsgálatát a 2007-ben elindított, Dawn (Hajnal) névre keresztelt, az égitest körül 2011–2012-ben keringő űrszonda végezte. A Dawn ezt követően folytatta űrodisszeáját.

A kisbolygóövbéli utazás második állomásának a NASA a Cerest válasz-

totta. Az 1801-ben elsőként meglelt Cerest a Naprendszer legnagyobb méretű kisbolygójaként katalogizálták. Fontos csillagásztörténeti adalék, hogy felfedezésének történetében kiemelkedő szerepet játszott Zách Ferenc Xavér magyar csillagász.

A törpebolygóosztály 2006-os létrehozása óta az ebbe átsorolt öt égitest közül a Ceres a maga kilencszázötven kilométeres átmérőjével a legkisebb. S bár fizikai összetétele korántsem olyan kifinomult, mint a Vestáé, kutatása (például a vékony

szilárd kéreg alatt rejtőző óceán miatt) ugyancsak kiemelt csillagászati és űrkutatási célkitűzés.

Ennek megfelelően mind a tudóstársadalom, mind a tudományok iránt érdeklődő széles közvélemény kíváncsian várja a misszió eredményeit. Immáron a siker kapujában, hiszen a Dawn űrszonda március 6-án sikeresen pályára állt a Ceres körül, megkezdte keringését, küldi lélegzetelállító fotóit, és sugározza fizikai viszonyaira vonatkozó mérési adatait.

■ REZSABEK NÁNDOR

HIRDETÉSEK

Passiójáték mozgássérült fiatalokkal

A Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség (Mevisz) Bárka szakcsoportjának szervezésében *passiójátékot* mutatnak be mozgássérült fiatalok március 31-én 18 órai kezdettel a rákospalotai evangélikus nagytemplomban (Régi Főti út 73.). Siket testvéreknek jeltolmácsot, vak testvéreknek audionarrációs segítséget, kerekesszékes testvéreknek akadálymentesített bejutást biztosítunk.

További információk *Ponicsán Erzsébet* lelkészről kérhetők (tel.: 20/824-4699, e-mail: ponicsanerzsebet@gmail.com).

Nyugdíjas papnék és papnők konferenciája

Visszapillantás előretekinéssel címmel rendezik meg a nyugdíjas papnék és papnők konferenciáját március 28-án, 9.30-as kezdéssel a Deák téri gyülekezet nagytermében (1052 Budapest, Deák tér 4.). Áhítatot tart Zászkaliczky Pál. Előadók: Sárkány Tiborné, Missura Tiborné, Szolga-Tőkés Judit, Beate Peschke, dr. Bodrogné Ugrin Aranka és mások. Mindenkit szeretettel várnak a szervezők. Jelentkezni lehet az országos iroda női missziói szolgálatának címen (1091 Budapest, Üllői út 25.), illetve Szebik Imrénénél a 20/824-3441-es telefonszámon.

DIGITALSTAND
www.digitalstand.hu

Bárhol vagyok,
velem vannak
a lapjaim.

WWW.DIGITALSTAND.HU

A koalák, a víz és a Föld

Néhány hete óriási érdeklődést keltett az két koala, amelyet a Fővárosi Állat- és Növénykertbe telepítettek. Bár az állatkertekről elsősorban nem a természet- vagy természetvédelem jut először eszünkbe, ezek az intézmények mégis hozzájárulhatnak a ritka vagy a kipusztulás fenyegette állatfajok megmentéséhez.

Azzal, hogy egy-egy ilyen állatfajt bemutatnak a látogatóknak, felhívják a figyelmet azokra a veszélyekre, amelyek az állatok eltűnését okozzák, csökkentve ezáltal a Föld biodiverzitását, vagyis biológiai sokféleségét. Azok, akik a budapesti állatkertben megnézik *Vobarát* és *Nur-Nuru-Bint* (*képiünkön*), remélhetőleg tájékozódhatnak a koalák életéről és sorsáról.

Az Ausztráliában őshonos erszényesek az ország egyes területein egyre nagyobb veszélybe kerülnek a városiasodás, az autóforgalom, a kóbor kutyák és a betegségek miatt. A ritkán lakott államokban viszont továbbra is a túlnépesedésük okoz problémát. *Tony Burke* korábbi ausztrál környezetvédelmi miniszter szerint azonban elképzelhetetlen, hogy legyenek olyan területek az országban, ahol a védelem hiánya miatt kipusztulna a faj. „A koala Ausztrália egyik jelképe, és különleges helyet foglal el kultúránkban. Minden rendelkezésünkre álló eszközzel meg kell védenünk ezt a különleges állatot” – indokolta az intézkedést a politikus.

ÜZENET AZ ARARÁTRÓL

Rovatgazda: Sánta Anikó
ararat@lutheran.hu

A koalák élettere egyre szűkül: az első brit telepések 1788. évi partraszállásakor még több millió élhetett belőlük, ám az 1920-as években intenzíven vadászni kezdték őket vas-

LÁSZLÓ MELINDA FELVÉTELE

tag bundájukért, és számuk drasztikusan csökkent. A közvélemény felháborodása ugyan véget vetett a vadászatnak, de a városiasodás legalább akkora fenyegetést jelent számukra. A koalák állományát jelenleg néhány százezerre becsülik, egyes ku-

tatók ugyanakkor nem ennyire optimisták. Sokan közülük úgy vélik, a koalák száma alig éri el a negyvenezer példányt.

Tudni kell, hogy a világ állatkertjeibe nem a vadon élő példányokat telepítik, hanem kizárólag a már fogásban élő egyedek utódait költöztetik új lakóhelyre.

Minden olyan állat, amely valamilyen szempontból veszélyeztetett, felhívja a figyelmet a teremtett világ megóvásáért viselt felelősségünkre, és arra ösztönöz, hogy tegyünk is valamit érte. Ebben a hónapban két fon-

tos természetvédelmi kezdeményezéshez is csatlakozhatunk: március 22-én ünnepeljük a *víz világnapját*, március 28-án pedig a *Föld órája* akcióban vehetünk részt. Mert mi mindannyian tehetünk a Föld védelméért!

■ SÁNTA ANIKÓ

HIRDETÉSEK

Asztali beszélgetések – „A törés a szavakban van”

Az Asztali Beszélgetések Kulturális Alapítványa a Petőfi Irodalmi Múzeummal együttműködve szeretettel várja az érdeklődőket következő disputájára március 26-án, csütörtökön 18 órára a Petőfi Irodalmi Múumba (Budapest V. ker., Károlyi u. 16).

Diszputapartnerek: *Darvas István* rabbi, *Jerger Krisztina* művészettörténész, *Jutta Hausmann* evangélikus lelkész, *Török Dalma* könyvtáros, a kiállítás kurátora. Moderátor: *Galambos Ádám*. A disputa témája: „A törés a szavakban van”, avagy a feldolgozás lehetősége.

A rendezvényre a belépő felnőtteknek 600 Ft, diákoknak és nyugdíjasoknak 300 Ft. A belépővel a Petőfi Irodalmi Múzeumot támogatja.

A beszélgetés a pim.hu oldalon élőben is követhető!

Élelmezésvezetőt és szakácsot keres szeretetotthon

A kistarcsai evangélikus szeretetotthon élelmezésvezetőt és önállóan főzni tudó szakácsot keres azonnali munkakezdéssel. Bérézés a közalkalmazottak jogállásáról szóló törvény szerint. Érdeklődés-jelentkezés a papnek@lutheran.hu címen, illetve a 20/824-8000 telefonszámon.

EVÉL & LEVÉL & LEVÉL

Búcsúszó

Megrendülten, de Isten akaratában megnyugodva fogadtuk a szomorú hírt, hogy *Molnár Ferenc* testvérünk áldozatos földi útja február 20-án véget ért.

Feri, a lelkiismeretes munkatárs, az odaérkező fiatalok kedves Feri bácsija gondnokként kezdettől fogva, mintegy huszonöt évig hűségese őrizője volt a bagolyirtási Názáret-templomnak és a hozzá tartozó üdülőtelepnek. Mindig szeretettel fogadta a pihenésre, feltöltődésre érkező ifjúsági és felnőtt csoportokat, családokat, minden vendéget. Sokan emlékezhetnek kedves alakjára.

Intézkedett, ha valami tönkrement: megfelelő szakembert hívott, de sokszor ő maga javította meg az elromlott dolgokat. Ő végezte el ősszel az épület vízellenítését, nehogy a kemény mátrai telek fagykárt okozzanak. Télen is rendszeresen kijárt ellenőrizni, lombot eltakarítani, havat lapátolni. Gondozta a kertet, tavasszal mindig örömmel mutatta az éledő természet újabb és újabb jeleit.

Az istentiszteletekre is ő készítette elő a templomot kedves feleségével, *Rózsikával* együtt. Az oltárt mindig saját kertjükből való virággal díszítették. A hideg őszi napokon már korán reggel bekapcsolta a fűtést, így fogadva a környékről vagy éppen Budapestről autóbusszal érkezőket. Katolikusként igaz, testvéri szeretettel illeszkedett be a kis evangélikus közösség életébe, így munkálva az ökumenét.

Tizenöt évig végezhettem szolgálatomat Molnár Ferenc testvérünkkel együtt. Isten iránti hálával emlékezem rá – és emlékeznek rá a diakonissza testvérek, a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület elnöksége, az egyesület tagjai és mindazok, akik bagolyirtási templomunkban hallgatták Isten igéjét.

Mély együttérzéssel osztozva felesége és egész családja fájdalmában, azzal a reménységgel búcsúzunk tőle, hogy irgalmas Istenünk végtelen, örök szeretetében fogadta be hűséges szolgáját.

Urunk! „*Taníts úgy számlálni napjainkat, hogy bölcs szívhez jussunk!*” (Zsolt 90,12)

HERZOG CSABA (Budapest)

Mesenap Soltvadkerten

Ismét mesenapnak adott otthont a soltvadkerti Evangélikus Egyházi Óvoda – immár új – épülete. A régió (Kiskunhalas, Kalocsa, Kiskőrös, Kecel, Bócsa, Szank, Tázlár és Soltvadkert) tizennégy óvodájából harmincnégy kisgyermek érkezett – tíz középső és huszonnégy nagycsoportos –, hogy március 13-án a közösség és a zsűri előtt elmondhasson egy-egy mesét.

A hagyománnyá vált mesenap idén egyben egy ünnepségsorozat része is volt: óvodánk 2015-ben ünnepli fennállásának huszonötödik évfordulóját. Ennek jegyében hangzott el *Homoki Pálnak*, a fenntartó soltvadkerti evangélikus gyülekezet lelkészének, valamint *Font Sándornak*, a térség országgyűlési képviselőjének köszöntője. A megszólalók utaltak az óvodában dol-

gozók minőségi szakmai munkájára, mely országosan is elismertté tette az intézményt.

Lakatosné Hachbold Éva, az óvoda vezető óvónője köszöntőjében *Pintér Béla* dalszövegével összefüggésben hangzott: „A mi felelősségünk – legyen az a szülői ház vagy az óvoda –, hogy miképpen juttatjuk meseélményhez gyermekeinket, hogy azok beépüljenek a szívbe, az elmébe.”

A zsűri elnöki tisztét *Cseke Péter* színművész, a kecskeméti Katona József Színház igazgatója töltötte be, aki őszinte szeretettel köszöntötte meg, hogy részesei lehettünk ennek a napnak. A zsűri tagjai között – a helyi, immáron evangélikus általános iskola, továbbá a helyi és környékbeli óvodák képviselői mellett – helyet foglalt *Radosné Lengyel Anna* rádiós szerkesztő-riporter, egyházunk országosfelügyelő-helyettese is.

A soltvadkerti evangélikus ovisok eredményesen szerepeltek: egy-egy középsős a második és a harmadik helyen végzett, a nagycsoportban pedig több különdíjas is lett.

Tudjuk: minden egyes mese mögött komoly gyermeki, szülői és óvodapedagógusi munka van. Óvodásként így sem kis teljesítmény egy telt házas terem elé kiállni és elmondani fejből egy hosszú mesét – méghozzá beleéléssel, hangsúlyozva.

LEHOCZKI FERENC (Soltvadkert)

A SZERZŐ FELVÉTELEI

Jól látja?

MOST AKÁR

15%

KEDVEZMÉNY!

Az új, B₂-vitaminnal továbbfejlesztett Szemerő FORTE filmtabletta komplex összetételével támogatja a normál látás megőrzését. Időskori szembetegség (makuladegeneráció), illetve az erős fénysugárzás oxidatív szemkárosító hatása esetén a különleges táplálkozási igény kielégítésére szolgáló, speciális – gyógyászati célra szánt – tápszer.

Az akció 2015. március 1-től április 30-ig, illetve a készlet erejéig érvényes. Egészségpénztári számla terhére is megvásárolható.

Az akcióban résztvevő patikák listája: www.beres.hu

facebook.com/beres.klub

BÉRES Az egészséges emberért

HÍREK, HIRDETÉSEK

Összegyülekezés napja Békásmegyeren

A Csillaghegyi Evangélikus Egyházközség szeretettel hívja híveit és barátait március 22-én a békásmegyeri templomba (1038 Budapest, Mező u. 12.) az összegyülekezés napjára. Délelőtt 10 óraker az istentiszteleten *Novotny Dániel* prédikál. Délben közös ebédre várjuk vendégeinket. 14 óraker *Domsa Zsófia* előadása *Hell Miksa és Sajnovics János* vardoi utazásáról, amelynek nemcsak a Nap és Föld távolságának közelítőleg pontos megállapítása köszönhető, hanem Sajnovicsnak a lapp és a magyar nyelv rokonságát feltáró, *Demonstratio Idioma Ungarorum et Lapponum idem esse* című munkája is.

Az alkalomra a belépés ingyenes, adományokat jó szívvel fogadunk.

A Szervánszky Quartet koncertje Békásmegyeren

Március 29-én, vasárnap 17 óraker a *Szervánszky Quartet* ad koncertet a békásmegyeri evangélikus templomban (1038 Budapest, Mező utca 12.). Műsoron *Joseph Haydn Krisztus utolsó hét szava a keresztfán* című alkotása.

Szentföld újra!

A Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség a tavalyi sikeres út után újabb utat szervez a Szentföldre. A körutazás minden fontos bibliai helyet érint. A program része egy kibuc meglátogatása is. Lehetőség lesz ismerkedni a mai Izraellel, illetve pihenésre, fürdésre is jut idő a Földközi-tenger partján.

Időpont: május 1–8., nyolc nap, hét éjszaka; ellátás: félpanzió. Az út szervezője és lelki vezetője *Lupták György* esperes. Az út ára egy fő részére: 235 500 forint plusz 26 000 forint illeték. Érdeklődni, jelentkezni a következő telefonszámon lehet: 20/824-4748.

Új nap – új kegyelem

Vasárnap (március 22.)

Akkor eljönnek napkeletről és napnyugatról, északról és délről, és asztalhoz telepednek az Isten országában. Lk 13,29 (Ézs 2,3; Mk 10,35–45; Zsid 5,7–9; Zsolt 69,1–16) Ezen a héten Isten igazságának teljesedésére figyelünk. Isten ítélete azokon van, akik magabiztosan, saját erejükben és bölcsességükben bízva igyekeznek bez biztosítani életük dolgait, de még üdvösségüket is. Pedig minden csupa kegyelem. Mert egyszer történt valami különös. A vakoknak a sötétben világosság gyúlt, az elveszetteknek ajtó tárult. Maga a mindenható Úr tárta szélesre üdvössége örömének ajtaját, mert szeretett Fiára tekintett, és áldozatában életet kínál a szeretetét elfogadók számára. Igen, ő keres, ő hív, ő gyűjt fényt a sötétben, és ő az, aki vendégül lát – akár ma is.

Hétfő (március 23.)

Vétkeztiünk őseinkkel együtt, bünt, gonoszságot követtünk el. Zsolt 106,6 (Mk 2,17; Zsid /6,20/7,1–3/16–17/24–27; Mt 26,1–16) Már első jele Isten kegyelmének, hogy amikor közel lép hozzánk, bűnbánat tölti el szívünket, és bűnvallásra nyílik szánk. Megérezve a Szent közelségét, csak az az egy kérdés motoz bennünk, amelyet Dávid király is feltett, amikor látta a teremtő Isten hatalmát: Uram, micsoda a halandó, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? (Zsolt 8,5) Gondoskodásának, törődésének sokféle jelét tapasztalhatjuk meg a nap folyamán. De szeretetének igazi jele az, hogy nem taszít el magától. A „logikus” igazság ezt követelné. Jézusban megváltó Urunkká lett, aki nem ítélni akar, hanem kegyelmezni.

Kedd (március 24.)

Márpedig a sáfároktól elsősorban azt követelik, hogy mindegyikük hűségének bizonyuljon. 1Kor 4,2 (1Móz 2,15; Jób 19,21–27; Mt 26,17–30) Sáfár – titokzatos, régi kifejezés arra, hogy megbízottak vagyunk. Gazdánk, amíg vissza nem tér, mindenét ránk bízta. Ő a tulajdonos. Az Úr az élet különböző területeire állított minket. Nem azért, hogy magunkra gondoljunk, hasznunkat keressük, hanem azért, hogy ott, ahol élünk, hangozzék az örömhír, amely titokzatos, különös erővel bír ebben a világban. Az egyetlen jó hír, amely nem a sajátunk, nem a miénk. De amely megragadott minket, és amelyből mindennap élünk: az a titokzatos szeretet, amely Isten egyszülött Fiában öltött testet, akiben bűnbocsánatot kínál minden hasznosló, hűtlen sáárnak...

Szerda (március 25.)

Amikor Jákób fölébredt álmából, ezt mondta: (...) Milyen félelmetes ez a hely! Nem más ez, mint Isten háza és a menny kapuja. 1Móz 28,16–17 (Mt 17,5b–7; Zsid 9,11–15; Mt 26,31–35) Űzött vadként fut el Jákób otthonról Ézsau gyilkos haragja elől, mert kicsalta atyjuk áldását. Különös álomlátásban és Isten-élményben volt része. Félelem és megdöbbenés járja át, amikor ráébred, hogy Isten nem maradt el tőle, vele van, bármerre jár is. Ő az, aki „találkozóhelyet” készít az ember számára. Az a hely, ahol Jézust megfeszítették a római katonák, kivégzőhely volt. Félelmetes, fájdalommal, szenvedéssel teli hely. Mégis, tetszett az Istennek, hogy a megfeszített Krisztusban készítsen számunkra „helyet”, és benne táru ljon fel az Isten háza és a menny kapuja. Ó, testvérem, ez nem álom!

Csütörtök (március 26.)

Ne félj, hanem szólj, és ne hallgass: mert én veled vagyok. ApCsel 18,9b–10a (Ézs 51,16a; 1Kor 2,1–5; Mt 26,36–46) Kicsi gyermekemmel mentünk egy vizsgálatra. Az egyébéként halk szavú, bátoratlan fiúcska szárnyakat kapott, és a doktor néni minden kérdésére megfelelt. Tudom, azért, mert vele voltam. Ő is tudja ezt, mert biztonságban érezte magát. Nem tudom, mi történik ma velem, de azt tudom, hogy mennyei Atyám megtanít arra, hogy egyes helyzetekben miként legyek jelen. Lehet, hogy a legszívesebben elmenekülnék előle, de valamit rám bízott, amit ő üzen, és csak én mondhatom el. Határozottan, szeretettel, türelemmel, igazságban? Lehet. De az ővével, személyes szoló üzenetével. Nem válogathatok, hiszen egyszer valaki énhozzám is így lépett, és lehettem az, aki!

Péntek (március 27.)

Ekkor odament a nép Mózeshez, és ezt mondta: Vétkeztiünk, mert az Úr ellen szóltunk. Imádkozz az Úrhoz, hogy távolítsa el rólunk a kígyókat! És imádkozott Mózes a népért. 4Móz 21,7 (1Jn 2,1b; Zsid 10,1.11–18; Mt 26,47–56) Az állandó hőzöngés, elégedetlenség bünt szül, nem enged továbbtökin teni. Csak a pillanatnyi, szűk látókörű helyzetet értelmezi. Sokadszor háborodik fel Izráel népe a pusztában. Tudják jól, ki ellen fordultak. Magát az Urat vetették meg. Ha nem viszi valaki az Úr elé ügyüket, elpusztulnak... Jézus így imádkozik értünk: „Atyám, bocsá ss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek!” (Lk 23,34)

Szombat (március 28.)

Istenben reménykedünk, hogy ezután is megszabadít. 2Kor 1,10b (Zsolt 40,2; Jel 14,1–3/4–5/; Mt 26,57–68) Pál apostolnak nincs kétsége Isten hatalma felől. Semmit sem épít önmagára. Sokszor volt emberileg kilátástalan helyzetben, de mindig történt valami csodálatos: Isten szabadító hatalmát élhette át. Nem véletlenül fogalmaz így: elég nekem az Úr kegyelme (2Kor 12,9). Engedem, hogy ő legyen életem erőssége, szabadító Istenem. Ez az ő különleges igazsága, mely érthetetlen a logika számára. Mégis halálból életre visz minket.

■ MENYESNÉ URAM ZSUZSANNA

VASÁRNAPTÓL VASÁRNAPIG

Ajánló a rádió és a televízió műsoraiból március 22-étől március 29-éig

VASÁRNAP	HÉTFŐ	KEDD	SZERDA
6.00 / Kossuth rádió <i>Vasárnapi újság</i> 6.25 / Duna Tv <i>Tiszántúli református gyűjtemény</i> 8.00 / Civil Rádió (Budapest) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (civilradio.hu) 8.30 / Mária Rádió (Budapest) <i>Ökumenikus lapszemle</i> 9.00 / Pax Tv <i>Evangélikus istentisztelet a budavári templomból</i> 9.05 / Duna Tv <i>Isten kezében</i> 14.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) <i>Evangélikus istentisztelet</i> 20.50 / Duna Tv <i>Kossuthkifli, 6/2.</i> <i>(magyar tévéfilmsorozat)</i>	7.20 / Duna Tv <i>Mesélő cégtáblák</i> A hévízi gyógyfürdő 10.30 / Pax Tv <i>Ez az a nap! 2014 (koncertfilm)</i> 13.30 / Kossuth rádió <i>Erős vár a mi Istenünk!</i> Az evangélikus egyház félórája 14.00 / Pax Tv <i>Gusztáv Adolf-ünnep, Sopron, 2014</i> 15.50 / Duna World <i>Isten kezében</i> 20.00 / Pax Tv <i>Kút (élő interaktív műsor)</i> Műsorvezető: Deák László evangélikus lelkész 21.30 / Kossuth rádió <i>Rádiószínház</i> Fejtől s lábtól – Tompa Andrea regényének rádióváltozata, 5/1.	6.35 / M3 <i>Másfél millió lépés Magyarországon</i> Zircről Nagyvásonyig 11.07 / Kossuth rádió <i>A Hely (riportműsor)</i> Az Országos Mentőszolgálat 15.05 / M3 <i>Amiről a kövek mesélnek (magyar ismeretterjesztő sorozat)</i> Tata 16.40 / Duna World <i>Károlyi Bernát, a ferences vértanú (magyar dokumentumfilm)</i> 17.00 / Pax Tv <i>Istennel szövetségben (riportfilm)</i> 19.35 / Bartók rádió <i>Kapcsoljuk a Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermet</i> A MÁV szimfonikus zenekar hangversenye	13.30 / Kossuth rádió <i>„Tebenned bíztunk eleitől fogva...”</i> A református egyház félórája 14.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) <i>Kantáták</i> (credoradio.hu) 17.15 / Duna World <i>Határtalanul magyar</i> A Halotti beszéd és könyörgés titkai 18.10 / Pax Tv <i>Esperes 60 (riportfilm)</i> 19.40 / Kossuth rádió <i>Garabonciás Péter</i> Részletek Huzella Péter lemezéről 20.20 / Duna Tv <i>Szabadság tér '89 (történelmi magazinműsor)</i> 21.40 / Duna Tv <i>60 éves a Magyar Rádió gyermekkórusa</i>
CSÜTÖRTÖK	PÉNTEK	SZOMBAT	VASÁRNAP
9.00 / Pax Tv <i>Közös úton (riportfilm)</i> Bajor–magyar evangélikus kapcsolatok 19.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) <i>Lélekhangoló</i> Az Evangélikus Rádiómisszió műsora (credoradio.hu) 19.35 / Bartók rádió <i>Kapcsoljuk a Zeneakadémia nagytermét</i> 60 éves a Magyar Rádió gyermekkórusa 21.29 / Bartók rádió <i>A Hungária zongoratrió hangversenye</i> 21.30 / Pax Tv <i>20 éves a Mandák kórus (koncertfilm)</i> 22.45 / Duna Tv <i>Kult.hu (művészeti magazin)</i>	5.50 / Duna Tv <i>Hajnali gondolatok</i> 7.45 / Duna World <i>Család-barát (magazinműsor)</i> 10.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) <i>Evangélikus magazin</i> (credoradio.hu) 12.05 / Bartók rádió <i>Bach: h-moll mise</i> 15.45 / Duna World <i>Mai hitvallások</i> 19.25 / Kossuth rádió <i>Tetten ért szavak</i> Balázs Géza műsora 19.40 / Kossuth rádió <i>Téli-nyári laboda</i> 22.40 / Duna Tv <i>Barangolások öt kontinensen</i> Gereben Ágnes műsora 23.25 / Duna World <i>Talentum</i> Budai Ilona	7.00 / Mária Rádió (Budapest) <i>Béke a földön</i> Ökumenikus imádság a békéért 11.15 / Duna World <i>Ízörzők – Penyige</i> 12.05 / Bartók rádió <i>A Concerto Budapest hangversenye</i> 13.04 / M. Katolikus Rádió <i>Recept helyett (egészségügyi magazin)</i> 13.15 / Duna World <i>Aranysárkány (magyar játékfilm, 1966) (84’)</i> 17.45 / M2 <i>A kis Amadeus – Az ifjú Mozart kalandjai (német rajzfilmsorozat)</i> 20.00 / Pax Tv <i>Anima Soni-koncert</i> 21.30 / M. Katolikus Rádió <i>Nyelvédesanyánk</i>	7.35 / Duna Tv <i>Baptista ifjúsági műsor</i> 7.55 / Duna Tv <i>Református magazin</i> 9.00 / Pax Tv <i>Evangélikus istentisztelet a budavári templomból</i> 9.30 / Bartók rádió <i>Musica Sacra (egyházzenei magazin)</i> 10.04 / Kossuth rádió <i>Metodista istentisztelet Pécsről</i> 17.00 / Credo Evangélikus Rádió (Szombathely) <i>Evangélikus istentisztelet</i> (credoradio.hu) 17.46 / Bartók rádió <i>Virágvasárnapi koncert közvetítése Londonból, a Szent Pál-templomból</i> 19.25 / Duna Tv <i>Kossuthkifli, 6/3.</i> <i>(magyar tévéfilmsorozat)</i>

Evangélikus Élet – A Magyarországi Evangélikus Egyház hetilapja

E-mail: evelet@lutheran.hu. • EvÉlet on-line: www.evangelikusélet.hu. • Hirdetésfelvétel: hirdetes@evelet.hu. Előfizetés: előfizetes@evelet.hu. • Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 25. fszt. 2. Tel.: 1/317-1108, 20/824-5519; fax: 1/486-1195. Szerkesztőségi titkár (hirdetési ügyek referense): Balla Mária (maria.balla@lutheran.hu). Főszerkesztő: T. Pintér Károly (karoly.pinter@lutheran.hu). Olvasószerkesztő: Huszár Mariann (mariann.huszar@lutheran.hu). Korrektor: Fedor Sára (sara.fedor@lutheran.hu). Tervezőszerkesztő: Szabó Dávid Károly (david.szabo@lutheran.hu). Munkatárs: Walkó Ádám (adam.walko@lutheran.hu). Rovatvezetők: dr. Ecsedi Suzsza – Cantate (ezsu@lutheran.hu), Kende h K. Péter – Oratio oecumenica (peter.kende h@lutheran.hu), Véghelyi Antal – A vasárnap igéje (antal.veghelyi@lutheran.hu), Tamásy Tamás – Új nap – új kegyelem (tamytam@t-online.hu). Szerkesztőbizottság: Adámi Mária, Balicza Máté, B. Walkó György, dr. Fabiny Tamás, Kende h K. Péter, Kiss Miklós, Kiss Tamás, Orosz Gábor Viktor, Pröhle Gergely, Radosné Lengyel Anna, T. Pintér Károly.

Kiadja a Luther Kiadó (kiado@lutheran.hu), 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel.: 1/317-5478, 1/486-1228, 20/824-5518; fax: 1/486-1229. Felelős kiadó: Kende h K. Péter (peter.kende h@lutheran.hu). Nyomdai előállítás: Konsilo Kft. (1022 Budapest, Tapolcsányi u. 6.). Felelős vezető: Nagy Zoltán. Árusítja a kiadó. Terjeszti a Magyar Posta Zrt. Terjesztési ügyekben reklamáció a Magyar Posta Zrt. Hírlapüzletág ingyenes telefonszámán: +36-80/444-444 és a Luther Kiadónál. • INDEX 25 211, ISSN 0133-1302.

Előfizethető közvetlenül a kiadónál vagy postautalványon. Az előfizetési díj belföldön (illetve Románia és Szlovákia területén) negyed évre 3575 Ft, fél évre 7150 Ft, egy évre 14 300 Ft, európai országba egy évre 48 100 Ft (172 euró), egyéb külföldi országba egy évre 56 320 Ft (201 euró). Csak a minden hónap 15-ig beérkező lemondásokat tudjuk az azt követő hónap elsejével regisztrálni, ellenkező esetben még egy hónapig jár az újság. Beküldött kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza. Az adott lapszámba szánt kéziratokat a megelőző hét csütörtökéig kérjük leadni! A hétfő délutáni lapzártakor kizárólag a hét végi eseményekkel összefüggő (és a szerkesztőséggel előzetesen egyeztetett) írásokat tudjuk figyelembe venni. Az e-mailben küldendő kéziratokat az evelet@lutheran.hu, a hirdetéseket a hirdetes@evelet.hu címre várjuk.

